

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Diana

Diana, Antonino

Coloniae Agrippinae, 1656

D.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40647

teneret, pertinere ad solum Ecclesiasticum; quia, ut docet Clarus, lib. 4. § fornicatio, num. 6 prohibetur solum à iure Canonico, & Iudices laici illum non puniunt: part. 5. tractatus. resolut. 10. Sed quidquid sit de hoc, certum est, Iudicem Ecclesiasticum posse concubinarum punire; nec adhibere teneri trinam monitionem, ut vult Pereyra, tom. 2. cap. 34. num. 11. nisi procedere velit per censuram iuxta formam Tridentini, sess. 24. cap. 8. nam de reliquo procedere potest aliis viis, & pœnis, pecunia, exilio, carcere, & aliis sive in iure Canonico sive in statutis synodalibus inflicis, absque monitione. Ita Rubeus verb. Concubinariis num. 4. asserens, sic declarasse Sacram Congregationem Concilii. Ex quibus patet, ministros Ecclesiasticos posse meretricum domos invadere. part. 1. tract. 2. resolut. 86.

D A T U M,
Et promissum.

Bulla Boni-
facii VIII.
de datis, &
promissis
Epitome.

CVM Bonifacius VIII. in constitutione edita anno 1295. quæ incipit, excommunicamus, excommunicationis sententiam tulisset in dantes aliquod, vel recipientes, sive promittentes etiam sub verbis generalibus, & non plane expressis, & promissionem recipientes etiam rei parvæ pro obtinenda iustitia, aut gratia sive pro se sive pro alio, à Sede Apostolica: Vel qui fecerit aliquem esse in tali culpa, & intra triduum non notificaret; à qua excommunicatione nemo posset absolvi absque speciali mandato Papæ, aut mortis articulo, & huic si tantum pauperibus daret, quantum recepisset, aut dedisset: Et expeditur, ne sic obtentas declarasset nullas, aded ut, qui scienter litteris illis vteretur, in eandem censuram incideret. Gregorius decimus tertius easdem sordes abhorrens sua extravagante, edita anno 1574 quæ incipit, Ab ipso §. 2. Constitutionem prædictam confirmat, & extendit ad prædictorum consiliarios, fauto-

Summa Diana.

res, & auxiliatores: & § 3. privat ipso iure omnes prædictos quocumque beneficio, & officio Ecclesiastico, & seculari, reddit infames, & inhabiles, ad illa, & ad alia beneficia, & officia, & § 4. cedit impunitatem socios, complicis, & fautores, manifestantibus.

2 In aliquibus tamen casibus, ex merito aliquorum Doctorum, possunt dantes munera in Curia Romana excusari ab incurfione pœnarum dictæ Bullæ; Primum quando quis aliquid donat non pro gratia & iustitia obtinenda, sed ob liberalitatem, & gratitudinem. Secundum quando quis dat ratione laboris, & hoc procedit, etiam si detur maius stipendium, quam sit debitum, modo id non referatur ad obtinendam gratiam, vel iustitiam, etiam si detur ante collatam gratiam, vel iustitiam. Tertium, qui dantes vel accipiunt, ad compensandum damnum, quod resultat intercedenti, modo excessus non sit notabilis. Ita novissime Dicitur de iustis, & iure libro secundotradat. 1. disput. 5. dub. 7. à num. 208. usque ad 260. Quarto Io. Antonius Novarius in summ. Bulla part. 2. tit. de datis, & promissis pro iustis, & §. 7. docet, huius Bullæ pœnas non habere locum, si daretur aliquid simpliciter nullo pacto præcedente, & ad effectum specificè obtinendi aliquam gratiam, vel iustitiam. part. 7. tract. 4. resolut. 1.

In quibus casibus non incurran-
tur pœna
Bullæ.

Si detur
ob libera-
litatem, &
gratitudi-
nem ratio-
ne laboris.
Ratione
damni com-
pensandi.

Vel si de-
tur, sine
ullo pacto
præceden-
te.

De obliga-
tionibus
cum ver-
bis genera-
libus opi-
nio Azorii.

Bonacina.

3 Quamvis autem in prædicta Bulla prohibeantur omnes promissiones, etiam sub verbis generalibus, & non omnino expressis, ita ut Azor. part. 3. lib. 12. cap. 23. Molina, & alii asserant incurri pœnas, si promissio talis sit, ut moueat ad iustitiam, vel gratiam conferendam, sive fiat per pacta, vel promissiones occultas, vel manifestas, verbis generalibus, vel expressis conceptas, tamen Bonacina. tom. 3. disput. 1. quest. 3. part. 31. num. 10. distinguit, & ait: Vel verba solum proferuntur urbanitatis gratia, absque animo illius obligationis sibi imponendæ, vel proferuntur animo re ipsa promittendi, seu se obligandi. Si proferuntur solum urbanitatis gratia, censeo proferentem non incurri pœnas à

præfatis Pontificibus constitutas. Si vero proferantur animo promittendi, & hoc pacto in se habentem, aut gratiæ collatorem, ad gratiam, vel iusticiam concedendam, arbitror promittentem ligari his pœnis. Sed Dicastillus dicitur in 2. tractat. 1. disputat. 5. dub. 7. num. 189. existimat eas tantum promissiones generales prohiberi, quæ sunt propriæ, & strictæ promissiones, quæ aliâ ex gratitudine quodammodo sint debita, aut de materia, quæ quodammodo erit debita ex gratitudine. Verum absolute, & sine vlla distinctione Navarrus, quæ sequitur Filliucius tom. 1. tractat. 4. c. 6. n. 229. asserit promissionem factam verbis generalibus ex gratitudine non prohiberi in hac Bulla, nisi inducat super se civilem obligationem: Hæc enim grati animi significatio, & exhibitio iure naturæ debentur benefactoribus. Et hæc sunt placita Doctorum circa præsentem, & præteritam quæstionem, quæ viris doctis maturanda relinquo. part. 7. tract. 4. ref. 2.

Incipiunt pœnas Bullæ incurrere is, qui promittit, & donat aliquid verbis Gubernatori, vel Burgi, aut Iudicibus Caprolij, vel eorum delegatis: Ita Navarrus, quem sequitur; & cum inusitæ opinionem probabilem putat Bonacina tom. 3. disput. 2. quæst. 3. punct. 31 num. 5. At contrarium eidem Bonacina videtur probabilius. Immo P. Leo de censur. Recol. 4. litter. B. verbo Dantes. docet à Clement. VIII. dictam excommunicationem fuisse ampliata pro quocumque Tribunali in vrbe, vel extra, & pro gratis quæ obtinentur à Papa, ut est Dominus temporalis ibid. ref. 3.

Et an ficta promissionem in dictas pœnas discrepant Doctores. Nam Bonacina cit. num. 8. existimat non subiacere his pœnis quia ficta promissio, non est promissio, nisi orctenus: tum quia versatur in materia pœnali: & idem odiosa, nec extendenda. Hic tamen in foro externo præsumetur excommunicationem, aliasque pœnas contraxisse, quia forum externum iudicat de externis, Dicastillus tamen cit. num.

Dicastilli.

Navarrus.

Incipiunt pœnas Bullæ incurrere is, qui promittit, & donat aliquid verbis Gubernatori, vel Burgi, aut Iudicibus Caprolij, vel eorum delegatis: Ita Navarrus, quem sequitur; & cum inusitæ opinionem probabilem putat Bonacina tom. 3. disput. 2. quæst. 3. punct. 31 num. 5. At contrarium eidem Bonacina videtur probabilius. Immo P. Leo de censur. Recol. 4. litter. B. verbo Dantes. docet à Clement. VIII. dictam excommunicationem fuisse ampliata pro quocumque Tribunali in vrbe, vel extra, & pro gratis quæ obtinentur à Papa, ut est Dominus temporalis ibid. ref. 3.

Et an ficta promissionem in dictas pœnas discrepant Doctores. Nam Bonacina cit. num. 8. existimat non subiacere his pœnis quia ficta promissio, non est promissio, nisi orctenus: tum quia versatur in materia pœnali: & idem odiosa, nec extendenda. Hic tamen in foro externo præsumetur excommunicationem, aliasque pœnas contraxisse, quia forum externum iudicat de externis, Dicastillus tamen cit. num.

Alii affirmant.

179. contrariam docet sententiam: quia licet ficta promissio in ratione promissionis non sit proprie promissio (quod habet suam quæstionem) tamen revera movet, & iuvat alium, ut rem efficiat, aut intenteat, & includit virtuale consilium, & exhortationem: Dantes autem consilium, auxilium, aut favorem subiacent pœnis Bullæ, ergo. Idem tu cogit. part. 7. tract. 4. resolut. 4. Idemque Dicastill. n. 182. contra eundem Bonacina tenet incurrere in pœnis Bullæ, etiam si non acceptetur promissio: quia huiusmodi promissio non acceptata est saltem pollicitatio: Bullæ autem etiam pollicitationes prohibet illis verbis: *dominis pollicitationibusq; ambiunt. ibid. resolutione 5.*

Licet non sit acceptata promissio.

6. Ut autem huiusmodi pœnæ incurrantur, non satis est, ut donum attingat quantitatem sufficientem ad constituendum peccatum mortale furti, quemadmodum docet Bonacina, tom. 3. disput. 2. quæst. 3. punct. 31 num. 13. Sed attendendum est, an res eius momenti sit, quæ allicere possit, & pervertere accipientem. Si enim talis non sit, non censendam erit dantes, aut accipientes pœnas incurrere. Unde secundum Sanctarellum non incurrer quis pœnas censuræ propter largitionem duorum, vel trium aureorum. Ita P. Leo de censur. resolutione 4. litter. B. verb. Dantes, ubi Bonacina impugnat part. 7. tract. 4. resolutione 6.

Donum non satis est, ut attingat quantitatem sufficientem peccatum mortale furti.

7. Præterea non videtur incidere in pœnas dictæ Bullæ dans, vel accipiens aliquid pro iustitia auferenda, vel differenda, secundum Farinacium part. 3. quæst. 111. num. 351. Contrarium tamen docet Filliucius tom. 1. tractat. 15. cap. 6. pro auferenda, vel differenda, obtinet gratiam: ergo ligatur pœnis Bullæ. Item qui dat, vel promittit aliquid, ut causam expediat probabiliter secundum eundem Farinacium citat. num. 350. Licet contrarium, quod docet Bonacina item citat. num. 14. sit probabilius. Item qui donat, vel recipit aliquid, etiam si non sit moderatum, sed excessivum, post

Non videtur incidere in pœnas Bullæ dans, vel accipiens aliquid pro iustitia auferenda, vel differenda, obtinet gratiam: ergo ligatur pœnis Bullæ. Item qui dat, vel promittit aliquid, ut causam expediat probabiliter secundum eundem Farinacium citat. num. 350. Licet contrarium, quod docet Bonacina item citat. num. 14. sit probabilius. Item qui donat, vel recipit aliquid, etiam si non sit moderatum, sed excessivum, post

impetratam gratiam, & iustitiam; quia Bulla imponit solum pœnas danti, vel promittenti ad obtinendam iustitiam, & gratiam; ergo non sunt extendendæ contra dantes, vel accipientes post gratiam. Ita Baunius in *Theol. moral. part. 2. disput. 5. tractat. 2. qu. 12.* qui etiam observat pœnas latas in Bulla Greg. XIII. non spectare ad Iudices delegatos citramontanos. *part. 7. tractat. 4. resolut. 8. 9. 10.* Advertendum cum Ioanne Antonio Novario in Bull. Pontif. *part. 1. tit. de dato, & promisso, num. 12.* pœnas huius constitit, non habere locum extra Curiam Romanam: unde si aliquid daretur Neapoli pro obtinenda gratia à Sancta Sede Apostolica, evitarentur hæc pœnæ, ut in terminis fuisse iudicatum per Rotam Romanam, testatur Seraphin. *decis. 825.* Unde ego olim respondi, quod si quis daret aliquid alicui extra Romam, pro Cardinalia obtinenda dignitate, non incurreret pœnas Bullæ Gregor. XIII. de qua loquimur; licet si hoc faceret Romæ, pœnas non evaderet, si Summus Pontifex hoc nesciret, nam ipso sciente, cessant pœnæ huius Bullæ. Ita Novarius *ibid. res. 10. §. Notandum.*

Non danti. 8 Qui noverit delictum contra hanc Constitutionem nisi intra triduum dederat Summo Pontifici, aut alteri, qui eidem Papæ fideliter denunciaret, ipso facto incurrat excommunicationem. Ita Dicastillus de *Iustitia lib. 2. tract. 1. disp. 6. dub. 9. num. 250.* Quod limitat Molina solum in iis, qui existant in Curia Romana. Bonacina tamen *tom. 3. disputat. 2. quest. 3. punct. 18. & 19.* observat viros gravissimos sibi asseruisse, Bullam quoad hoc usum non esse receptam. Advertendum illud quidem, quod qui aliquid ex prohibitis in hac Bulla faceret cum Summo Pontifice, vel eam eius ministris, aut familiaribus de illius consensu expresso, vel tacito in pœnas Bullæ non incurreret, neque in usactionibus, quæ aliquo non essent prohibita iure divino, sed tantum humano politico, esset simoniacus. Ita Dicastillus, & Bonacina. Sed quidquid sit de

hac denunciatione, illud est certum *fraterna* non esse faciendam sine prævia *correctione* fraterna; ut docet Bonacina *citat. num. 20.* quia Prælato non est obediendum contra Domini præceptum, qui eum ordinem servari præcipit. Quæ quidem doctrina vera est exceptis tam delictis pertinentibus ad Sacrum Tribunal Inquisitionis, de quibus *verb. Denunciatio p. 7. tr. 4. res. 11. & 12.*

9 Datus auxilium, consilium, vel favor, non incidit in pœnas, effectu non sequuto. Ita communiter. *ibid. res. quando solut. 13.* Nec si quis ex ignorantia invincibili nesciret pœnas huius constitutionis; quia ea habet vim legis, ignorantia autem legis sicut excusat à transgressione, excusat etiam à pœnæ. Ita Mazuchellus *tractat. de cas. reserv. disputat. 2. quest. 2. diff. 5. num. 16. part. 7. tr. 4. res. 14.*

Utrum autem Cardinales comprehendantur in hac Constitutione, Vide *res ex ign. verb. Cardinalis.*

DEBITOR.

DEBITOR statuto tempore non solvens, tenetur ad restitutionem damni emergentis, & lucri cessantis. Ita Filliucius, *tom. 2. tractat. 33. cap. 9. num. 151.* Etiam si elapso termino creditor non petat; nam petit ipse terminus. Ita Bonacina *de contr. disputat. 3. quest. 3. punct. 4. num. 4.* Et si solutio differatur per multos annos soluenda sunt interesse omnium annorum, & interesse ipsius interesse. Filliucius, *tractat. 34. cap. num. 72.* Etiam si creditor id non indicavit, ut forte intellecto tanto incommodo, solvisset. Malderus *in 2. tractat. 5. cap. 3. dub. 11. col. 4. quest. 2.* Etiam si mora non fuerit culpabilis & pactum de soluendo interesse non fuerit in contractu expressum. Ita probabiliter Molina *tom. 2. tractat. 2. disput. 31. num. 2. part. 5. tractat. 13. resolut. 78.* & doctrinam Malderi docuit etiam

part. 1. tractat. 8. resolut. 87. & hoc vltimum recitat: ibid. resolut. 43. Quamvis in part. 1. tractat. 15. resolut. 49. contrarium ex professo docuerit. Quæ omnia procedunt de venditore non tradente rem venditam tempore statuto. Vide verb. *Vendere*, num. 19. An debeat verò solvere pœnam conventionalem ante iudicis sententiam. Vide verb. *Lex*, num. 43. Si verò ex dilatione solutionis nullum damnum resultat creditori, adhuc debitorem peccare mortaliter, docent DD. communiter cum Sanchez, in 2. 2. quæst. 62. art. 8. quia præceptum restituendi, quatenus includit præceptum non retinendi rem alienam, est negativum, & sic statim implendum. Sed ego existimo cum Molina tom. 3. tract. 2. liter. 5. n. 1. quod, licet Cōfessarius debeat urgere pro solutione, si tamen creditor nullum damnum patitur, & debitor habet animum soluendi, potest illi absolucere toties quoties: quia talis dilatio, cum non sit multum iniuriōsa, non videtur mortifera, part. 1. tractat. 17. resolutione 3.

Non est verò 2. Debitor soluens dimidium debiti si anticipatē cum pacto, ut reliquum solvere possit postpositē, secundum Bonacinam, de contr. disp. 3. quæst. 3. punct. 3. num. 9. est usurarius, quia hoc nihil aliud est, quàm dare mutuo, cum pacto ut si bi remutandum sit tali tempore. Sed contraria sententia Malderi in 2. 2. tract. 1. cap. 3. dub. 4. est probabilior, & illam tenet novissimè Trullench. tom. 1. lib. 7. cap. 18. dub. 6. num. 8. Nam mutuum, & remutuum sunt simul. Creditor enim ex tunc prorogat tempus solutionis residuæ. Aragonius in 2. 2. quæstion. 78. artic. 2. dub. 1. in hoc contractu dat remedium rescissionis, & renovationis; sed ut advertit Salas, de usuris, dub. 9. numero 10. hoc remedium non caret difficultate, part. 1. tractat. 8. resolutione 63.

An verò 3. Sed quid dicendum, si debitor soluens anticipatē retineat sibi tria, vel quatuor pro centenariis? Respondent Reginaldus, tom. 2. lib. 25. c. 18. n. 312. & DD. communiter, secluso damno e-

mergente, & lucro cessante, talem solutionem esse usurariam. Quia tanti valent centum hodie, quanti hinc ad annum: alioquin sola temporis expectatio daret valorem rei, quod est absurdum. Sed contraria sententia videtur quoque probabilis, ut etiam visa est Laymann. lib. 3. sect. 5. tractat. 4. cap. 17. §. 5. numero 33. & aliis. Quia pecunia præsens magis æstimatur, quam futura, & minus est habere actionem ad rem, quam rem ipsam habere, l. minus. ff. de verumq. reg. iuris. Neque verò contractus huiusmodi est mutuum, sed emptio, & venditio: ius enim ad rem vendi potest, sicut ius transeundi per aliquem agrum. Ita Caietanus verb. *Vjura sub fin.* Unde qui hanc opinionem sequeretur cum Azorio, part. 3. lib. 8. cap. 10. quæst. 5. non illum condemnarem. Vide Fernandez, part. 1. c. 15. §. 1. n. 10. part. 1. tract. 8. ref. 49.

4. Debitor secundum Sanchez tom. 1. lib. 5. cap. 13. num. 11. non satisfacit creditori, si debiti immemor tantumdem præstitit illi alio titulo, verb. gr. elemosynæ, &c. Nam hoc est peculiare iustitiæ, ut debito non satisfiat, dando alio titulo, quam solutionis legalis, §. tractat. 13. resolut. 94. Et ita tenendum est part. 3. tractat. 6. resolut. 57. §. Notandum, & 77. §. Verum. Sed Baldellus tom. 1. lib. 5. disputat. 25. numero 18. probabiliter putat, satisfacere, ex intentione illa generali, qua unusquisque præsumitur suis actionibus velle potiori obligationi satisfacere iuxta compluribus. ff. de solut. hæc enim intentio sufficit etiam in materia iustitiæ; nec obstat oblitio, & incogitancia huius, vel illius obligationis specialis. Sed satis est voluntas generalis, quasi interrogaretur; verum simile est, ita se explicaturum. Idque ait procedere, non solum quando in actu soluendi nullus titulus exprimitur, sed etiam quando exprimitur, & determinatur titulus minus principalis, ex aliorum oblivione, vel ignorantia. Nam talis traditio resoluitur in conditionalem: *Trado tibi gratias, vel ex elemosynæ, nisi potiori titulo debeam,*

quod sibi lucrum retineat, & soluat minus

Verumq. probabile.

Sicut an satisfaci, si debitum soluat alio titulo, quæ solvendi illud debitu v g in elemosynam.

debeam. p. 5. r. 13. *resolut. 94. §. Sed negati-
nam.* An aliud pro alio inuito creditore
solui possit, dictum est *V. compenfare. n. 2.*
Ceterum, qui plura debita cum eodem
creditore contraxit, habet optionem
satisfaciendi vna solutione partiali pro
debito, quod maluerit. Ita Lopez. *parte*
5. tit. 14. l. in gloss. 3. & alij ex l. 1. 2. 3. & 4. ff.
*de solut. nam debitor potest legem dice-
re rei suæ. Vnde, nisi contrarium ex-
primat, semper censetur soluere pro de-
bito, quod magis grauar, vr si vnum de-
beat cum fideiussore, aliud sine, præsu-
mitur soluere primū sicut etiam, si alte-
rum magis vrget, & c. Ita Molina, *tom.*
2. tractat. 2. de iurac. 565. num. 5. p. 2. tr. 16.
*resolut. 49.**

*Habens cū
eodem plu-
ra debita,
potest sol-
uere quod
maluerit.*

*Certus de
debito, in
dubius an
soluerit, re-
netur sol-
uere.*

*Si verò et-
iam credi-
tor dubitet
tenetur ad
dimidium.*

*Debitor ex
tremo indi-
gens non
tenetur sol-
uere.*

*Sed quid si
creditor sit
in eadem
necessitate,
Multi mul-
ta dicunt.*

*Et omnes
probabili-
ter,*

5 Certus de debito, & dubius an sol-
uerit, tenetur soluere. Sed hanc senten-
tiam limitat primò Tannetus, in 2 *dis-*
putat. 42. quest. 6. dub. 4. num. 49. nisi et-
iam creditor dubius sit, nam in hoc ca-
su, existimat, debitorem non teneri,
quia possessio stat penes ipsum, & meli-
or est conditio possidentis. Sed ego ex-
istimo cum Layman, *lib. 1. d. 1. cap. 5. §.*
4. num. 42. in tali casu soluendam esse
debiti partem, iuxta dubij proportionē.
Nam non videtur debitor exponendus
periculo duplicis solutionis, & creditor
qui & ipse dubitat, nullum periculum
pati debere. Ita Layman, quamuis Me-
rolla, *to. 1. disp. 3. dub. 2. n. 65.* probabiliter
etiam putet, teneri ad integrum debitū,
par. 3. tr. 6. ref. 49. & p. 3. tr. 6. ref. 32.

6 Debitor non tenetur soluere, quā-
do ipse est in extrema necessitate con-
stitutus & creditor eamdem necessita-
tem non patitur. Si verò vterque est in
extrema necessitate, Scotus in 4. *diff.*
15. quest. 2. art. 4. putat teneri, quia plus
iuris habet ad debitum creditor, qui
est eius dominus, & rem illam præoccu-
pauit: quare, cum necessitas sit æqualis
præferri debet. Paludanus *ibid. quest. 2.*
art. 4. const. 1. & alij negant. Lorca in 2.
sect. 3. disputat. 38. numer. 11. distinguit,
& si res restituenda reperitur eadem
in specie, soluendam esse, ob funda-
mentum prioris sententiæ. Si verò con-
fusa sit cum bonis debitoris, non ita,

quia dominium stat penes ipsum, & ab
obligatione soluendi excusatur propter
necessitatem. Ego omnes has sententias
existimo probabiles, sed, si quis in extre-
ma necessitate aliquid acciperet è con-
stituto in extrema item necessitate,
tunc existimo tenendum cum Scoto. In
aliis casibus, cum Paludano, quia in ex-
trema necessitate omnia sunt commu-
nia, & prior est conditio possidentis,
p. 3. tr. 7. resolut. 11. Sed quid si pater, vel ma-
ter debitoris sit in extrema necessitate
vna cum creditore? Adhuc subuenire
debet parenti, vel etiam vxori, liberis,
& fratribus, existimo cum Syluio in 2. 2.
q. 31. art. 3. contra Azor. to. 2. l. 12. c. 8. q. 6.
p. 5. tr. 8. ref. 12.

7 Debitor per Bullam Sixti V. non
potest in Religionem recipi, sed in hac
Bulla in primis non comprehenduntur
debitores ex sola promissione liberali,
vel debitis incertis. Vechius *disput. 2. dub.*
13. n. 15. Deinde secundum Sanch. in *sum.*
to. 1. lib. 3. cap. 19. num. 6. non compre-
henduntur damnati ad pœnas pecunia-
rias propter delicta, nec obligati ad sa-
tisfactionem alicuius damni, vel iniu-
ria illata. Et secundum Vechiū *ubi sup.*
non comprehenduntur delictor, qui abiq;
sua culpa ad impotentiam soluendi per-
uenit, iuxta verba Bullæ *ibi, Multi deco-*
ctores post dilapidatam rem familiarem, &c.
Et tamen non comprehenditur debitor,
qui in seculo manens, nullam habet spem
melioris fortunæ, vt possit debita sol-
uere. Ita Mauden. in *Decal. pr. 7. disp. 18.*
numero 17. Imò secundum Lessium *lib.*
3. cap. 41. dub. 2. numero 32. Potest debitor
ingredi si non habet opem discedendi
intra paucos annos, quos Sanchez *num.*
8. dicit esse duos, & Suar. *de relig. tom. 3.*
lib. 7. capite 7. numero 2. vnum. par. 4. tr. 4.
ref. 12. Quæ omnia multo potior ratio-
ne procedunt de iure communi. Imò
D. Th. 2. 2. *q. ult. art. 6. ad 3.* absolūtè li-
berat debitorem in religionem ingres-
sum ab onere restituendi; quamuis Na-
uar. *comm. num. de regul. n. 8.* contrarium
sentiat, *p. 4. tr. 2. ref. 41.*

8 Debitore defuncto, ex eorum bo-
nis, priusquam debitoribus satisfas, de-
strahā

*Sed ego cē-
serem, non
tenevi, nisi
a creditore
indigentia
surrupisses*

*Quod etiā
procedit in
necessitate
suorum pa-
rentū vxo-
ris, filiorū,
& fratris.
Debitor an
possit Reli-
gionem ingre-
di.*

*Si habes
spem disces-
cendi, &
soluendi
debita*

*Et sic in-
gressus li-
beretur ab
onere solu-
tionis.*

*De heredi-
tate debito-*

vis detrahi possunt ex pensa functionis.

Et videtur necessarius uxoris. & filiorum.

Potest solui debitum ante diem praefixum.

detrahi possunt moderatae expensae profuere, l. penultim. ti. de Relig. & sumpt. fun. & sic possit necessitas, & tacite creditores permittunt. Vide Molfesium; *tomo 2. tract. 13. cap. 8. num. 43. parte 5. tractat. 3. resol. 116.* Imò vxor, & filij, post contractam quocumque casu paupertatem, possunt sibi ex relictis bonis retinere, & occultare, quantum honestae eorum sustentationi requiritur, etiam si ad instantiam creditorum detur illis iuramentum, vel imponatur excommunicatio, quia sicut in necessitate possunt aliena subripi, ita, & retineri. Ita Caestius, *tractat. 9. capite 19. in fine.* Qui addit filium, & nepotem sortitum hereditatem à patre, vel auo per vsuras acquisitam, non teneri restituere cum detrimento sui status, siue bona fide, siue mala hereditatem suscepit. * Sed non probatur. * *partes. tract. 14. resolutione 57.* Teneretur vero haeres facere inventarium sub poena soluendi debita etiam supra vires hereditatis. Vide V. Haeres, *num. 1.*

Debitor potest solvere debitum creditori die praefixo vel etiam eo contradicente ante praedictum diem, *p. s. tr. 7. ref. 17.*

DEBITUM Coniugale.

Debitum se videtur petenti raro concedere peccatum grave.

Secus si petat precibus, & blanditijs.

EX contractu matrimonij oritur in utroque coniuge obligatio iustitiae ad reddendum debitum coniugale alteri petenti. Quod proinde seculo petenti, rarissime, & cum magna difficultate reddere, graue peccatum est, tum ratione iniuriae negando illi, quod suum est, tum propter discordias, quae inde procedunt, & ob periculum incontinentiae, *part. 5. tractat. 5. resol. 14. & tract. 14. ref. 36. in fine.* Coercetur, quando coniux, precibus, & blanditijs debitum petit, non habens recundiam efficacius petendi, non est graue peccatum illi negare: nam alij debitorum non peccant grauius, negando debitum sic petenti. Itē raro, vt ex quinque petitionibus vnus mensis, negare

vni, vel aliquanto differre, vt si petatur manē, & reddatur vespere, leue peccatum est. Et crebro petenti, nullum peccatum est denegare. Quae intelligenda sunt, modò adsit periculum incontinentiae, pollutionis, aut morbi. Ita Cornejo *in 3. part. tr. 6. disp. 5. dub. 1. q. 2. & Ochagauia tr. 5. q. 1. num. 6. resolutione 39. cit.*

2. Qui non reddere debitum, exterius multitudine prolis, secundum Sotum *in 4. distinct. 32. q. vn. artic. 1.* contra Nauarrum apud Layman, *lib. 5. tract. 10. par. 3. cap. 1. num. 10* non peccaret mortaliter: quia in alijs debitis magna soluendi incommoditas excusat. Imò secundum Ledesnam *de matrim. q. 64. art. 1.* neque venialiter, si adsit periculum incontinentiae. Cum qua limitatione omnes conueniunt cum Paludano *in 4. dist. 31. q. 3. art. 2.* validum esse pactum inter coniuges abstinendi a coitu, ne proles multiplicetur. *p. 3. tr. 4. ref. 213.* tantum nobilibus, & non pauperibus conceditur *part. 9. tr. 6. resol. 2.*

3. Obligatio etiam reddendi debitum non viget nisi ad illud reddendum & complendum debito modo. Quamquam, si vir petat coire cum culpa veniali, ratione situs, & c. teneatur vxor illi reddere: quia talis copula est solum mala ex vehemēti appetitu voluptatis ipsius viri, cui vxor, non cooperatur, Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 9. disputatione 16. numero 3.* contra Bonaciam *de matrim. quasi. 4. punct. 3. num. 9. par. tract. 7. resol. 15. in fine, & par. 3. tr. 4. resol. 296.* contra verò, quia probabile est, copulam coniugalem ante benedictionem Ecclesiae esse peccatum, saltem veniale. Vtriusque coniugis, non teneretur coniux tunc temporis debitum reddere, secundum Villalobos. *som. 1. tr. 5. c. 24. n. 12. p. 3. tr. 4. resol. 240.*

4. Si vir, habens votum castitatis debitum petit, vxor teneretur reddere. Quia vir per votum non amisit dominium corporis eius, sed solum peccat in petendo, cui peccato vxor non cooperatur. Valde etiam probabile est, posse vxorem reddere debitum viro, qui con-

Vel negatur raro, crebro petenti.

Vel negatur, ne proles nimium multiplicetur.

Vxor teneatur reddere viro petenti coire, cum culpa veniali sua iustitiam.

Vel si solus peccet petendo, vt esset in casu, quo castitas non votum, sed...

sanguis.

fanguineam eius cognouit ante dispensationem: nam ille peccat solum petendo, non cognoscendo. Ita ex Sanchez Filiucius 10. 1. tr. 10. p. 1. c. 9. num. 309. 310. quidquid, probabiliter etiam contra hoc secundum sentiat Villalobos, tom. 1. tr. 23. diff. 47. num. 4. p. 3. tract. 4. resol. 196. §. Notandum.

Vel si peccet coeundo cum uxore amara malitia

5 Item vxor potest licite petere & reddere debitum marito, qui absque eius consensu solerit sine copula membrum extrahere, & semen foras effundere: nam ipsa cooperatur actui qui ex se potest bene fieri. Ita Pontius libro 10. cap. 11 num. 3. apud quem quidam videri doctissimi contra sentiunt. par. 2. tractat. 15. ref. 64.

Coniux contrahens cum voto Religionis non tenetur reddere in diti, secundum Coniacho de Sacram. disputat. 20. dub. 4. concl. 2. numer. 46. tenetur interim debitum reddere: nam ex vna parte, statim, vt sic contractus, traditur dominium corporis, & ex alia; illud spatium conceditur cogitanti, & volenti Religionem intrare, ad deliberandum. Sed Praepositus in 3. par. qu. 5. dub. 6. num. 47. docet, non teneri p. 4. tr. 4. ref. 133

6 Coniux, qui post votum Religionis contraxit, potest per bimestre a matrimonio consummatione abstinere, & Religionem intrare. capite 7. de coniuconiug. Sed si non habet animum intrandi, secundum Coniacho de Sacram. disputat. 20. dub. 4. concl. 2. numer. 46. tenetur interim debitum reddere: nam ex vna parte, statim, vt sic contractus, traditur dominium corporis, & ex alia; illud spatium conceditur cogitanti, & volenti Religionem intrare, ad deliberandum. Sed Praepositus in 3. par. qu. 5. dub. 6. num. 47. docet, non teneri p. 4. tr. 4. ref. 133

Non peccat vouendo ingressum Religionis

7 Coniuges non peccant si vnusquisque voueat Religionem dependenter ab alterius ingressu, consummando matrimonium, quia nemo obligatus fuit religionem ingredi nisi altero ingrediente p. 9. tr. 6. ref. 2.

Legi infra de amentibus coniu-gatis.

8 Maritus tenetur reddere debitum vxori amenti, quando ista de illa negatione ad alium accessura esset; quando vero ambo sunt amentes debeat separari, & peccant mortaliter illos excitantes, sed si vxor, vel vir sunt rationis capaces, potest peti debitum viri a coniuge & e contra; sic etiam de ebrio coniux non tenetur reddere tali debitum per se, sed per accidens periculo pollutionis. ibid. ref. 4. p. 10. tr. 13. ref. 4.

9 Vxoratus impeditus ad petendum debitum in nullo casu ei licitum est debitu petere, sed tenetur vti macerationibus carnis; sed si videt periculum in altera coniuge in continentia tunc licitum est petere, & illa petitio diceretur reddidio, vnde infertur, quod coniux non tenetur reddere debitum viro morbo gallico, vel lepra infecto. par. 9. tr. 8. ref. 33.

Potest (obdando incontinentiam futuram vxoris) petere.

10 Delectatio morosa coniugis de copula de copula cum coniuge absente non est peccatum mortale cum sit de obiecto, & ingis abster copula licita, esset mortale, quando delectaretur de alia femina in actu coniu-gali, cu delectatio morosa est de obiecto mortaliter graui, & turpi ibid. reso. alia femina. 44. Vnde tactus sui ipsius ex voluptate carnali non referendo ad copulam non sunt peccata mortalia, cum ordinantur ad copulam licitam, sed contrarium tenet Diana; Non peccant si inter se tangant ibid. §. Sed hic non obstantibus per eam ref.

Delectatio coe- & ingis abster- tis non est peccatum, nisi sit de-

11 Qui matrimonium bona fide contraxit, quod deinde cognouit ex impedimento dirimente irritum esse, non potest ante dispensationem debitum reddere, aut petere. Etiam cum periculo vitae, quia ex nullo metu licet fornicari Id quod determinatur in cap. Inquisitioni, de sentent. excommunicat. & contrariam sententiam Malfeij non. 1. tractat. 4. cap. 14. numero 90. & aliorum falsam, & erroneam appellat Sanch. tom. 1. lib. 3. disp. 39. nu. 5. par. 4. tract. 4. ref. 48.

Contraheas cum impedi- mento di- rimente non potest reddere, etiam morte.

12 Quod si de validitate matrimonij dubitat, tenetur diligenter veritatem inquirere (& interim non tenetur reddere; quia alter non habet ius, Sanchez disputat. 47. numero 46. contra Henriquez lib. 12. cap. 6. num. 5. Gloss. litt. T. parte 4. tractat. 3. resoluit. 15. §. Sed difficultas.) Si autem post adhibitam diligentiam remanet dubius secundum Rebellium, par. 2. lib. 2. qu. 16. sect. 1. num. 1. non potest petere. Sed probabilius est, posse, vt tenet Sanch. vbi supra, quia possessor bonae fidei, qui post adhibitam diligentiam, remanet dubius, an res aliqua sit sua, non solum potest illam retinere: sed etiam ea vii. p. 3. tr. 4. ref. 295. & par. 4. tract. 3. ref. 15. Ad.

Es si de hoc dubitas, non potest petere ante diligentiam adhibitam. Potest post illam. (At coniux non tenetur reddere alteri affirmanti de nullitate.)

15. Aduerte hic, quod coniux, regulariter loquendo, non tenetur credere alteri coniugi affirmanti de impedimento dirimente, nisi accedant alia, coniecturae, vel afferentis probitas, &c. Sanch. *ibidem resolut. 205. cit. in fine.*

13. Petrus hic primò. An dubitans, num Si vero dubium sit de coniu-
bium fide um cum illo bona fide contractum, sit
impedimē- validum, possit, ac teneatur reddere de-
bitum? Respondeo cum Hurtado, de
to conditio- nis, tenetur marr. disp. 10. diff. 9. n. 42. affirmat uē. nec
in dubio propterea reualidari matrimoniu; quia
reddere, & quamuis ad mancipium accedat affectu
potest pe- maritali, id facit pro soluendo debito,
tere. si forte debeat, non cum animo reuali-
Nec proin- dandi, si fuit nullum. Itā ille, quidquid
de matri- contraasserat Nauarrus apud Sanch. *dis-*
moniu uan- 43. n. 8. part. 4. tr. 3. resolut. 15. §. Est eandem.
lidatur. 14. Petrus secundò. an coniux, qui

Quod si Contraxit cum dubio nullitatis, possit
contraxit petere, & reddere? Respondeo, si alter
cum dubio, contraxit bona fide tenetur reddere; sed
tenetur non posse petere. Ita Henriquez *lib. 12.*
reddere *cap. 6. num. 5. & 7. in gloss. litter. S. contra*
alteri con- Sorum in 4. *distin. 27. quæst. 1. artic. 23.*
trahenti Si vero uterque Contraxit mala fide, ac u-
bona fide. ter petere potest, aut reddere; quia pos-
Sed nō po- seditio mala fide capta nemini suffraga-
test petere. tur. Ita Coninch. *disp. 34. Aub. 10. num. 102.*
Si vero u- Si vero tales habeant rationes probabi-
terquo ma- les pro validitate, Sanch. *disp. 42. num. 8.*
la fide cor- putat, posse petere, & reddere Merolla
traxit, non *tom. 1. disp. 3. cap. 3. corollar. 2. diff. 12. num.*
possunt pe- 108. negat. Uterque probabiliter. *p. 4. tr. 30.*
soro, aut *res. 13. §. Difficultas.*
reddere.

15. Petrus tertio. Quid facere debet
Nisi habe coniu-
ans ratio- x, qui dubius nullitatis contraxit,
nes probabi- & adhuc non consummauit? Respon-
les validi- deo in priori bimestri non teneri red-
tatis. dere; quia cum alter non habeat ius pe-
Quod secò- tendi non est periculum iniustitiz. Post
trahens eū bimestre, secundum Vasqu. in 1. 2. *disp. 66.*
dubio ad- c. 6. num. 33. tenetur alteri coniugi dubiu
huc nō eō- manifestare, ne perpetuo suspensum de-
summauit, ficiens adhibeat examen. Si vero pu-
intra bime- tat, dubij reuelationem minimè pro-
stre non futuram, non teneri Religionem ingre-
reddat, di ad hoc ut alterum liberum relinquat
nam est valdè durum, sed teneri reddere

debitum, ne alterum coniugem ultra terminum iuris suspensum detineat *par. 4. tr. 3. res. 41.*

16. Sponsa oppressa à sponso per vim ante bimestre non potest semen in con-
tinenti expellere, quia iniuria fietet proli ex illo semine procreanda, & non
matito. *par. 9. tract. 8. res. 8.* nec peccat
maritus cognoscendo uxorem inuitam
intra tempus bimestre, quando verò nō
ageretur de Religionis ingressu. *ibid. §.*
Sed hic oritur.

17. A iure petendi debitum priuatur
coniux per votum castitatis, ratione af-
finitatis, cognationis, vel adulterij.

Vnde qui castitatem vouit (diuortio
legitimè factò) potest coniugi adulteræ
reconciliari. *par. 9. tract. 6. res. 2. §. Sed si*
aliquis. Circa impedimentum voti. Vide
V. *Voti relaxatio.* Circa impedimentum
affinitatis incestuosæ, vide V. *Incestus,*
num. 3.

DECIMÆ.

† DECIMAS omnium mobilium li-
cité quæ sitorum, ex quibus Ec-
clesiæ præcepto tenentur laici Ecclesiæ
soluere, in sustentationem ministro-
rum &

1. Coloni Religiosorum non tenen-
tur pro sua portione fructuum soluere
decimas, sed gaudent priuilegio ipso-
rum Religiosorum, quod est reale, ut
potè concessum communitati, quæ
numquam moritur; priuilegium autem
reale de iure communitatis ad colo-
nos. Itā Peyrinus. *tomo 1. conf. 2. Iulij*
11. §. 31. numero. 132. & alij contra
Tamburinum, de iure *Abbatum,* *tomo*
1. disputatione 15. quæst. 18. numero 32.
Vide priuilegium de exemptione de-
cimarum concessum Societati à Gre-
gorio XI. 1. apud Henriquez, *libro 7.*
capite 27. numero 8. & in *glossa litt. H.*
Quod si coloni Religiosorum, vel ip-
sismet Religiosi in aliqua Prouincia sol-
uant decimas, id erit ex aliquo breui
Pontificio ab Episcopis obsecro, dicto-
rum

*Sed quid
post bime-
stre.
Iniuria sit
proli pro-
creanda.*

*Ad deci-
mas non
tenentur
laici coloni
Religioso-
rum.
Sicut nec
Religiosi.*

rum privilegiorum reuocatorio. Vide etiam Portellum Ver. Decima, numero 3, parte 3. tr. 1. ref. 23.

Laiici vero 2. Laiici ex prescriptione immemorabili sine titulo sunt immunes a solutione decimarum, ex cap. auditis, de praescriptio ex prescriptione quadraginta annorum cum titulo, & consuetudine quadraginta annorum sine titulo. Dispensas autem inter consuetudinem, & prescriptionem est, quia consuetudo respicit communitatem quae per diuturnum usum legitimo tempore continuatum potest legem derogare: praescriptio vero respicit priuatam personam, cuius usus quantumuis continuatus non potest legem introducere, aut abrogare. Ita Layman libro 4. tractat. 6. capite 7. num. 9. & alij contra Barbatium vol. 2. cons. 35. & alios Iuriconsultos dicentes, per prescriptionem laicum non posse omnino eximi ab onere decimarum, sed tantum in partem, ut scilicet loco decimae soluat vigesimam, aut trigesimam partem. Adde, quod Henricus in 2. 2. disputatione 5. quest. 3. dub. 2. numero 31. docent, ad prescriptionem sine titulo in causa decimarum sufficere tempus quadraginta annorum, & Palaus, tomo 2. tractat. 10. disputatione vnica punct. 4. num. 6. probabile putat, ad consuetudinem contra decimas sufficere spatium decem annorum. Sed hae opinioniones ex dictis non videntur. parte 3. tractat. 5. resolutione 77. & part. 3. tr. 14. ref. 4.

Causa decimarum ad iudicem Ecclesiasticum perit.

3. Causa decimarum est Ecclesiastica, & in omni casu pertinet ad iudicem Ecclesiasticum: nisi auctoritate Summi Pontificis contractu permutacionis translatae sint. Vide infra V. Index Ecclesiasticus num. 4.

DECLARATIONES CARDINALIUM.

Adhoc vt declaratio S. Congregationis Cardinalium Interpretu. Co. Summa Diana

cilij Tridentini habeat vim legis requiritur 1. vt sit signata Sigillo Praefecti, & Secretarij eiusdem Congregationis, pro tempore existentium. 2. vt sit facta consilio Pontificis, idq; in ea exprimat. 3. quod solum declaret, non dispense, restituat &c. Hurt. var. 10. tr. 3. c. 6. ref. 45. 4. vt Papa de Breue, quo iubeat eas seruari, vel quod Auditor Camerae, det monitorium in earum executionem, seu mandet eas seruari sub censura. Bossius de Iubilaeo sect. 3. cas. 2. n. 23. cui insuper addit Ricattillus de sac. 10. 2. tr. 8. di. p. 10. dub. 9. quod debeant esse omnino eadem circumstantiae. Sed optandum esset hac in parte aliquid certi per Pontificem definiti interim tamen standum magis est pro declarationum Auctoritate maiori. p. 11. tr. 8. ref. 53. & tr. 2. ref. 42.

DELECTATIO Morosa.

Delectatio Morosa dicitur, consensus voluntatis in motu illicitos appetitus sensitiui. Hic autem consensus duplex esse potest, expressus, vel tacitus. Expressus est, quando voluntas acceptat delectationes huiusmodi positivè. Tacitus, quando post perfectam aduertentiam, & deliberationem adhuc motus illos relinquit, & non exerceat, quantum moraliter potest. Et in hoc secundo consistit proprie delectatio morosa, sic dicta, non à mora temporis, qua durat, sed ex morationis in repellendo. Quasi non solum sibi complacet de motu illicito, sed praeterea vult actum illicitum, & malum desiderium, de quo infra V. Desiderium.

2. Porro non solum est peccatum mortale, quando voluntas positivè consentit, sed etiam quando permisivè se habet non impediendo tales motus. Nam consensus interpretatiuus aequivaler formali. Ita Vasquez in par. 2. tom. 1. disput. 108. cap. 2. numero 2. & alij. Sed probabilis est opinio Cajetani, sum. V. Delectatio, quod

Delectatio morosa est consensus voluntatis in appetitu illicito Consensus inquam expressus, vel interpretatiuus.

Nam peccatum mortale, quod est peccatum mortale.

Quamvis probabilis

st. inter-
pretatiuū
non esse
mortale.

quod consensus interpretatiuus, quando, voluntas nec positivè consentit, nec positivè dissentit, non sit peccatum mortale. Nam per hoc non violatur aliquod præceptum, si enim aliquid violaretur, maximè esset præceptum negatiuū. *Non concupisces*; Sed hoc præceptū non obligat ad repellendam concupiscentiā sensus, sed solum ad non cōsentendum. Ergo si non adest consensus positivus, non violatur. Confirmatur, nam in communi sententia hi moros absque ulla culpa petmitti possunt in aliquibus casibus: ergo hæc promissio non est ex genere suo mala. Ad argumentum cōtrarium respondetur consensus interpretatiuū non semper æquivalere formali, nisi quando est æqualis obligatio non procurandi aliquid, & reiiciendi, & sic potest esse minor obligatio non procurandi aliquam dignitatē, quam illam reiiciendi, &c. & consequenter maius peccatum in consensu expresso, quam interpretatiuo p. 1. tr. 17. ref. 330.

Porrò sita-
lis consen-
sus est effi-
cax circa
actum, de
quo dele-
ctatur, su-
mit speciē
ab illo.

Si verò cō-
sistat in sola
complacen-
tia, proba-
bile est om-
nē consen-
sum talem
esse eiusdem
speciei.

3 Delectatio morosa consistens in actū voluntatis efficaci, in ordine ad executionem actus, qui est delectationis obiectū, est eiusdem speciei cū ipso actū, & sic delectatio morosa effiçax, seu maius desiderium fornicationis, vel adulterij est eiusdem speciei cum fornicatione, vel adulterio. Quod si delectatio non sit cū consensu efficaci, sed absque illo affectu ad opus consistens in simplici cōplacencia, adhuc Lorca in p. 2. tom. 2. disp. 18 n. 3. & alij dicunt, sumere speciē malitiz ab actu externo, tanquam ab obiecto. Sed contrariā sententiam Vasquez, in p. 2. to. 2. disp. 112. c. 2. & aliorum probabilem cenſeo cum Bonacina, de matrim. q. 4. punct. 8 n. 18. quod nimirum omnis delectatio morosa contra castitatem sit vnius speciei, quia omnis versatur circa eandem turpitudinem: Probatur, nam simplex complacencia de coniugata nō versatur circa adulterium, vt iniuriosum alteri, & sic non contrahit malitiam adulterij. Iniuria enim non irrogatur viro, nisi per actum externum adulterij in quod simplex complacencia nō progreditur, sed quamcumque mulierem

respicit vt pulchram, & delectabilem secundum tactum Idem dic de muliere religiosa, confanguinea, &c. par. 2. tr. 7. ref. 48. p. 2. tr. 17. ref. 34 & p. 3. tr. 4. ref. 67. §. in ref. 48.

4 At non ita dicendum de circumstantia personæ, quæ morosè delectatur. Nam delectatio morosa coniugati, aut religiosi differt specie à delectatione soluti, prima enim est peccatum contra iustitiam, & secunda contra Religionē. Ita Reginaldus tom. 2. lib. 12. c. 2. sec. 3. nu. 3 & Valquez. in p. 2. to. 1. disp. 112. c. 2. n. 20. p. 2. tr. 17. ref. 34. propè finem. Qui tamen advertit illud de coniugato non esse sibi admodum certum, & Hurtado de subiect. pec. disp. 4. diff. 10. contrarium tenet quia nullo argumento probatur in matrimonio præstari fidem coniugati, nō collocandi mentem in alium, & bene etiam docet contra Montesium, in p. 2. tom. 2. disp. 7. q. 4. num. 91. quod si quis haberet votū castitatis exterioris, non peccaret contra votum, se delectando morosè p. 3. tr. 6. ref. 73 & p. 5. tr. 13. ref. 99. Sed si coniugatus habuit delectationes morosas de copula sodomica, vel de bestialitate, tenetur de his confiteri p. 8. tractat. 6. resolutione 2. 3. & 4.

5 † Delectio morosa est peccatum mortale, si est de actu ex le malo, vt est furtum, adulterium, & omnis materia luxuriæ. * Nec excusat paruitas materiz, quia secundum Galenum, omnis cogitatio venerea est inchoata pollutio. Ita Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 15. nu. 109. p. 3. tr. 5. ref. 2. si verò actus sit malus, solum quia prohibitus aliqua lege positiva, delectatio illius non est mortale, quia lex positiva non prohibet actus internos, nec talis delectatio versatur circa actū, vt malum, nisi versetur circa illum vt prohibitum, quod raro contingit. Itaq; delectari de etu carniq; in die Veneris non est mortale. Ita Tann in p. 2. disp. 4. q. 8. dub. 7. n. 17. contra Medinam de re sit. 7. 21. & Montesium vbi supra, p. 3. tr. 5. ref. 5.

6 Coniugati morosè delectantes de copula in absentia alterius coniugis, absque periculo pollutionis, nō peccāt mortaliter,

Distinguitur tamen ex circumstantiis personarum, quæ delectantur. Et sic delectatus coniugatus, est adulterij. Si Religiosus, sacrilegium. At de coniugato nō dicitur.

Et illud de Religioso non extendi ad habitentem votum castitatis, externa. Delectatio morosa de actu interno, secus, si sit de re mala ratione præcepti positivi. Vt est usus carnis in die Veneris.

Coniugati

delectates
de copula
in absentia
alterius
conjugis
absque pe
riculo pol
lutionis no
peccant
mortaliter
Eriam si co
pula esset
interdicta
ob pericu
lum salutis

taliter, quia delectantur de actu licito, in ordine ad actum licitum, qui est copula conjugalis, absentia autem per accidens impedit, ne talis copula exerceatur. Ita Curiel in p. 2. q. 74. art. 8. dub. 3. §. 2. diff. 3. & alij multi contra Nauarrum, c. 10. n. 10. p. 2. tr. 17. ref. 36. p. 3. tr. 4. resolutione 200. & tr. 6. ref. 73. §. Verum.

7. Probabilissima quoque est sententia Sanchez t. 3. l. o. disp. 44. num. 21. non esse illicitam inter coniuges delectationem de copula cogitata, ut praesenti, quando ipsa copula est ipsi illicita ob periculum salutis, vel abortus, aut ob aliquod impedimentum naturale post matrimonium superueniens, & vniuersaliter ex quacumque circumstantia extrinseca: nam in his omnibus casibus copula per se est licita, & illicita solum per accidens vnde non est illicita eius delectatio: Idem etiam dic, si copula sit prohibita aliquo praecipito Ecclesiastico, ut si ratione concubitus cum consanguinea sponse, vir affinitate contraxisset cum ipsa, ex quo priuatus esset iure petendi debitum, nam hoc impedimentum est extrinsecum, & ob affinitatem contra

Vel aliam
quamlibet
extrinsecam
circumstan
tiam.

Sicut etiam
ob affinitatem
contra
tam per
copulam
cum con
sanguinea
sponse.

Secus, si co
pula prohibita
esset ra
tione voti.

Etiā abs
que licentia
alterius co
iugis missi.
Vidua non
licet dele
ctari de co
pula praete
rita, nec
sponsis de

arcens a copula in poenam delicti: & cum res sit poenalis, non debet extendi ad delectationem de copula. Haec omnia Sanchez quidquid contra asserat Rodriguez summ. t. 1. c. 129. concl. 3. p. 9. tr. 4. ref. 224. Secus autem dicendum, si adesset impedimentum voti absolutum: nam tunc, sicut illicitus esset actus, ita etiam illicita esset eius delectatio. Quod etiam verum est, si coniux vorum castitatis emisisset absque consensu alterius coniugis, & sic teneretur debitum reddere. Ita Lessius l. 4. cap. 3. dub. 14. numer. 106 p. 3. tr. 6. ref. 73. §. Nota.

8. Viduis non licet delectari de copula praeterita, neque sponsis de futura de copula futura, quia actus externus, de quo delectantur, viduis & sponsis de futuro non est licitus. Est autem dispar ratio de his, ac de coniugibus circa copulam praeteritam, vel futuram; quia copula huiusmodi coniugibus hic, & nunc non est illicita, quemadmodum illis. Ita Bonacina de matrimon. quasi. 4. punct. 8. num. 3. & alij contra Valentiam tom. 4. disp. 6.

q. 4. punct. 4. Qui tamen docet, talem delectationem in vidua esse plerumque peccatum mortale, propter periculum consentiendi directe, vel indirecte p. 3. tr. 5. ref. 2. & olim in par. 1. tr. 17. resolut. 36. §. Ad argumentum.

futuro, de
cipula su
tura.

D E N U N C I A R E

Haereticum, & alios criminosos ad Officium S. Inquisitionis.

IN edicto DD. Inquisitorum praecipitur ut sciens aliquem esse haereticum, vel aliquod delictum ad eos si suspectum forum pertinens commisisse, quae denunciantia sunt omnia, quae referemus, V. Inquisitor, iurisdictio in qua delicta, illum ad forum Tribunal deferat, infra certum terminum, sub poena excommunicationis, &c. Quod si quis ignoret edictum, secundum aliquos tenetur denunciare statim, ac sibi innotescit. Sed Acugna de Conf. sollic. quasi. 21. num. 4. concedit huic terminum edicti a puncto notitiae computari. part. 4. tr. 5. resol. 26. Et affirmantes in p. 3. tr. 5. resol. 95. §. Notandum est etiam hic. Sed id non procedit in casu, quo quis sciret edictum; sed non denunciaret aliquod impedimentum. Nam habuit totum illud tempus ad deliberandum, & consulendum. Ita Sanchez disp. 11. num. 59. Quamuis Acugna ubi supra. suam doctrinam etiam ad hunc casum extendat. resol. 26. cit. 8. Notandum, & recitanter in resol. 41. §. Secundum. Et quamuis Naldus V. Reuelare, numero 2. eos qui infra terminum edicti ignorant, aut reuelare non possunt, de obliget poenitus a reuelando post terminum: non est tamen recedendum a contraria sententia Filliucij. 1. tr. 1. 4. cap. 2. num. 42. p. 3. tract. 5. resol. 95. Immo si prauideatur defutura commoditas denunciandi in fine termini, incumbit obligatio denunciandi ante finem, quando vltimo adest commoditas, sicut diximus V. Confessionis, num. 7. excommunicationis praemittenda esse confessione annuam.

A puncto
salte noti
tia compu
tandum.

Et si praui
deatur de
futura co
moditas,
etiā anti
cipatè.

Sub poena
nicationis.

ab eo, qui prœuidet sibi in fine anni fore
 impossibilem. Ita Suar. 2. 4. disput. 36. sect.
 5. numero 5. Et quamuis Sancius disputat.
 11. numero 70. contrarium probabile pu-
 rat de iure positivo. de iure tamen na-
 turæ tenet nobiscum, si præsertim ti-
 meretur publicum damnum, &c. p. 4.
 tract. 5. resolut. 29. Si verò scœmina sciens,
 & potens, ver. gr. in fraterminum non
 reuelaret Confessarium, incurreret ex-
 communicationem, quæ per Bullam
 non potest absolui, nisi prius satisfiat
 parti, nimirum tribunali denunciando,
 &c. part. 4. tract. 5. resolut. 26. in fine. Post-
 quam verò denunciauerit, absolui po-
 test tum virtute Bullæ, tum etiam priui-
 legiorum Regularium absque vlllo onere
 comparandi coram Inquisitoribus. par. 4.
 tract. 5. resolut. 29. in fine.

Hæc obliga-
tio semper
durat: tum
virtute e-
dicti.
 2. Durat autem valor & obligatio e-
 dicti per totum annum: non enim mi-
 norem habet vim, quam leges Canoni-
 cæ: nam fertur auctoritate Apostolica,
 & Tribunal, à quo procedit, est perpetu-
 um, vnde perpetuò durat, quemad-
 modum Bulla Cœnæ. Ita Suarez de fide
 disputat. 20. sectio. 4. numero 11. contra
 Henricum lib. 13. cap. 8. numero 4. in gloss.
 litt. L. par. 4. tract. 5. resolutione 27. Immo
 quamuis Inquisitores particulares, ex
 negligentia, vel alio capite non publi-
 carent edictum, adhuc esset obligatio
 denunciandi, non solum sub onere peccati
 mortalis, sed etiam c. usuræ, stante
 præcepto Inquisit. Romanæ, edito 3.
 Ianuarij; 623. Quod non ideo non est
 perpetuum, quia non proponitur nomi-
 ne decreti, sed præcepti, vt aliqui opina-
 ti sunt: nam illud more decretorum ob-
 ligat vbique locorum, & pœnam impo-
 nit indelinitè: fortasse verò prodiit sub
 nomine præcepti, quia hoc familiare est
 illi Tribunali, & præceptum, ac decre-
 tum sæpè confunduntur in iure, vt notat
 Tuschus v. Præceptum, conclus. 480. nu-
 mero 4. & 11. & obseruari potest in con-
 stit. Sixti V. circa agitationes taurorum
 apud Guttierrez l. 1. cap. 7. n. 36. p. 4. tr. 5. res.
 41. Circa terminum verò denunciandi,
 aduerte cum Freyra n. 41. in eo non cõ-
 prehendi diem ipsam publicationis vsq;

Tum etiã
virtute
præcepti
Inquisitor
Rom.
 Quod in alijs Tribu-
 nalijs nõ
 procedit.
 Immo etiã
 sciens ex-
 auditu par-
 tona leuis.
 Etiam vxo-
 rem.

ad sequentem eadem hora, qua fuit pu-
 blicatus. Ibid. §. n. de sin. am.

3. Nota hic primò obligationem de-
 nunciandi hæreticum, vel de hæresi
 suspectum, vrgere etiam eos, qui sciunt
 sub sigillo naturali, vel etiam sub iura-
 mento: quia agitur de bono publico. Ita
 Palauus tract. 4. disputat. 9. punct. 10. nu-
 mero 5. contra Fagundez. præcep. 2. lib.
 4. cap. 3. numero 33. par. 1. tractat. 4. reso-
 lut. 2. 4. & par. 4. tractat. 5. resolut. 31. Con-
 tra quem ibidem bene docet Moura de
 saltat. sectio. 3. cap. 3. numero 11. Con-
 fessarium sollicitantem, sicut & ceteri
 suspecti de hæresi denunciari debere,
 etiam si de eodem delicto non sit dif-
 famatus: nam in his delictis potest in-
 quiri, etiam si infamia non præcedat,
 part. 4. tractat. 5. resolutio. 1. Nec verò re-
 quiritur, quod denunciator probare
 possit delictum, vt contra eumdem ibid.
 docet Barbosa de potest. Episc. p. 3. alleg. 90.
 numero 51. Quia, licet denunciator
 teneatur de iure suam denunciationem
 probare. l. Diuus. & l. ab accusatore, ff.
 de Senatusconsult. Turpill. peculiare tamen
 est huic Tribunali, posse inquirere ex
 simplici denunciatione, quæ licet non
 sit satis ad probandum, satis tamen est
 ad diligencias adhibendas, vt alias cri-
 men ignoscatur, fortasse etiam per alias
 denunciations. par. 1. tr. 4. resolut. 1. & p. 7.
 tr. 12. resolut. 21. Quod quia in alijs Tribu-
 nalijs non cõtingit: in his nemo denũ-
 care tenetur delictum, quod probare nõ
 potest, ait Bannez apud Cruz vbi infra
 procedit, contra Sancium, & alios. Et probabile
 est, neque posse, vt docet Cruz part. 1. tr.
 8. art. 4. dub. 13. Quamuis contraria sen-
 tentia Lessij l. 2. c. 50. dub. 6. num. 49. sit
 probabilior. p. 3. t. 5. resolut. 100. Tenetur et-
 iam in S. Officio denunciare, qui aliquod
 delictum proximi suspectum nouit ex
 auditu, non solum fide digni, sed etiam
 leuis: relinquendo talis dicti valorem
 penes Inquisitores: nam hæc delicta ver-
 gunt in damnum publicum, ob quod in
 hoc Tribunali admittuntur testes alijs
 inhabiles, vt dicemus v. Inquisitorij, n. vbi
 supra. Ita Thomas à Iesu de visit. tr. 1. c. 15.
 num. 11. contra Fagundez. p. 4. t. 3. res. 28.
 4. Nota

tur in ter-
 mino.
 Obligat au-
 tem etiam
 scientes sub
 sigillo natu-
 rali, & sub
 iuramento.
 Etiam non
 potentes de
 lictum pro-
 bare.
 Quod in
 alijs Tribu-
 nalijs nõ
 procedit.
 Immo etiã
 sciens ex-
 auditu par-
 tona leuis.
 Etiam vxo-
 rem.

Frater 4 Nota secundò in denunciacione hæreticorum non dari personas privilegiatas, nam vxor, & frater tenentur denunciare maritum, & fratrem hæreticum. Ita de vxore, Pegua parte 3. numero 111. comm. 160. de fratre Sanctærel-lus de har. capite 9. numero 15. part. 1. tractat. 4. resolutione 5. Immo patrem hæreticum tenetur quoque filius denunciare. Ita DD. quos citat, & sequitur Farinacius de har. quæst. 197. §. 2. num. 40. contra Alens. p. 3. quæst. 23. memb. 4. ar. 2. dub. ult. Verum est, quod Genuesis cap. 18. num. 9. limitat hanc sententiam in casu, quo pater dogmatizaret, & filium aliosque doceret, vel si vocaretur à iudice tanquam testis, quod fieri non debere, nisi in subsidium deficientibus aliis testibus p. 1. tractat. 4. resolut. 4. Ex quo reprobandum est vniuersaliter Pereira cap. 10. num. 36. docens personas privilegiatas non teneri revelare crimen occultum sui coniuncti, ex vi monitorii, etiam si alii testes deficient. part. 3. tr. 5. resolut. 63. Imò stante praxi, videtur, quod vxor, & frater teneantur denunciare virum, & fratrem, in blasphemias prorumpentes, vel aliud crimen suspectum de hæresi perpetrantibus. Quamuis Homobonus de cas. res. part. 2. cap. 1. id neget ex eo, quod extra crimen hæresis ad hoc non coguntur à iure. part. 1. tractat. 4. resolut. 6.

Et videtur etiam dicendum in delictis suspectis.

Non tametsi ipsum. 5 Docent verò DD. communiter non teneri hæreticum denunciare seipsum: quia ex cap. aliquando. de penis, dist. 1. nemo tenetur se prodere. Sed hanc sententiam aliqui limitant, nisi perniciosa publica imminet, in quo casu pro bono communi vita spernenda foret. Vnde doctissimi Theologi obligaverunt discipulos cuiusdam hæretici dogmatizantis ad illam denunciandum, quamvis ipsi fuerint complices delicti; part. 1. tractat. 4. resolut. 3. Et mulier sollicitationi in Confessione consentiens tenetur Confessarium denunciare, vt habetur ex declaratione S. D. N. Urbani VIII.

Nisi per accidens revelando complice.

Sed tunc potest suum delictum tacere.

& Sæcra Congregat. specialiter celebratæ coram D. N. die 29. Iulii 1624. relata in Epistola Cardinalis Mellini ad Card.

Barthol. Archiepisc. Mediol. Vbi etiam habetur, talem sceminam non teneri suum consensum exprimere, & si vel ipsa, vel Confessarius exprimat, in Actis Curia non scribi, tanquam rem imperinentem ad Tribunal. Ex quibus resellendæ duæ extremæ opiniones erunt vna Souzæ tractat. 2. cap. 7. num. 7. quod mulier consentiens non debeat revelare, & alia Freyts in edit. noviss. quæst. 10. num. 40. quod teneatur aperire copulam, & inquisitores possint illam de hoc interrogare, p. 4. tr. 5. res. 31. & recitantes in p. 1. tr. 4. res. 9.

6 Nota tertio, quod quamvis Fa-
gandez pr. 2. lib. 4. cap. 3. num. 31. excuset denunciandi à denunciando hæreticum eum, cui pe-
riculum vitæ, famæ, aut bonorum ex-
ternorum in propriam, vel patris, ma-
tris, vxoris, fratris, vel alterius coniun-
ctissimi personam imminet, vnde do-
cet Freyta quæst. 19. num. 15. quod hære-
ticus, qui ob timorem magni damni co-
plices trahit, non est tradendus brachio
seculari, vt diminutus, sed mitius tra-
standus. His tamen non obstantibus,
Bonacina disp. 6. punct. 2. non testatur, hæc
doctrinam non omnibus probari. Et
illam Genuesis cap. 18. num. 8. limitat,
nisi hæreticus dogmatizaret, & seduce-
ret animas, aut corpora læderet, &c.
nam in his casibus teneretur homo ex-
ponere propriam vitam pro patria. Et ipse
Freytas, stante praxi, contrariam sen-
tentiam amplectendam esse, inquit, pro omni
maximè in casu hæresis formalis, part. 1. casu.
tractat. 4. resolut. 7. Et bene docet quæst. 12. Nam non
num. 19. quod stando etiam in prima excuset per
sententia periculum in bonis tempora-
riculum in
libus amici non excuset: quia maior a-
micus est Deus, & amicus usque ad aras. poralibus
Alioqui numquam denunciandus foret amici
amicus, vel consanguineus hæreticus, Vel etiam
quia incurreret penam confiscationis propriis ci-
bonorum, cap. cum secundum de har. in 6. tractatus
Amissionem verò bonorum tempora-
licum propriorum tunc solum excusare quæ
do cogeret statum mutare, part. 4. tractat. 5
res. 36 Regulariter verò mulierem solli-
citatam non excusari ob timorem à Con-
fessario denunciando, ait Bonacina disp. 6
punct. 4.

punct. 1. §. 3. num. 6. quia ferè numquam huiusmodi damni periculum imminet, incommoda, quæ sequuntur ex abusu huius Sacramenti prævalent incommo-
 Et Confes- sarii non sint multum trepidi in his pericu-
 lis, & mi-
 tant solli-
 citas et-
 iam nobi-
 les ad de-
 nunciandam
 per se, si pos-
 sunt, aliàs
 per alium

modis privatarum personarum. Sed hæc opinio admittenda est, quando bo-
 num fidei periclitatur. Et ira tenet
 Soula lib. 1. cap. 3. §. 4. num. 58. qui regulari-
 ter huiusmodi mulieres excuset in pro-
 babili periculo mortis, &c. suæ vel con-
 iunctorum. Sed caveant Confessarii, ne
 trepidetur timore, ubi nullus est timor,
 & moneant mulieres denunciare, & se-
 cundum Sancium disput. 11. num. 45. et-
 iam nobiles, & egregias, si clausura, in-
 per se, si pos-
 sunt, aliàs
 per alium

7 Nota quarto, secundum Genuen-
 sem in praxi cap. 18. nu. 15. non esse de-
 nunciandam mulierem, quæ semel ma-
 leficio, aut superstitionem fecit, nisi
 saperet manifestè hæresim, & simplici-
 tas, aut alia iusta causa non excusaret,
 part. 2. tractat. 17. resol. 65. in fine. Et qua-
 do delictum denunciandum præcipi-
 tur ex præsumptione, qui sciret præ-
 sumptionem indeficere secundum Va-
 lerum V. hæresis diff. 1. num. 4. non tene-
 retur denunciare, ut qui v. gr. sciret ali-
 quem divinare ex simplici manu in-
 spectione, &c. non autem ex pacto da-
 monis, ut præsumit Sixtus in Bulla. Sed
 contrarium docet Freytag quæst. 2. 1. num.
 26. & tale iudicium reservandum esse
 Inquisitoribus. p. 1. tr. 4. res. 10. Vnde sen-
 tentia Valeri non placet. ibid. tr. 10. resol.
 27. §. Item prohibitio.

Et qui deli-
 ctum com-
 misit, in
 quo cessat
 præsump-
 tio, in qua
 fundatur
 suspicio.

8 Nota quinto, quod licet, prius-
 quam hæreticus, vel de hæresi suspe-
 ctus, denunciatur, procedere debeat
 fraterna monitio, si speretur fructus;
 nihilominus non obstare correctione,
 deferri debet. Ita præcipit Inquisitorum

Licet hære-
 ticus, &c.
 sit frater-
 ne corri-
 gendus, si
 speratur

edictum, & rationabiliter: quia, ut ait
 Suarez de fide disputat. 20. sect. 3. num. 12.
 his criminibus rarissime occurrere potest
 per privatam correctionem & ad cog-
 noscendam veram resipiscenciam ma-
 gna prudentia requiritur, cum semper
 lateat fraus. Et propterea finis præci-
 pius denunciationis non est sola emen-
 datio fratris, sed publica illius corre-
 ctio ad aliorum securitatem, quæ ex
 fraterna correctione sperari non po-
 test. Ita Palauus tractat. 4. disput. 9. punct.
 10. num. 2. Idem docet Bonacina in Bull.

Caen. disput. 1. quæst. 12. punct. 3. numero 1. Imò etiam
 de machinantibus malum alicui Cardi-
 nali, qui ex Const. Pij V. denunciari
 præcipiuntur, part. 5. tractat. 2. resolut. 89.
 §. 5. Sed difficultas. ¶ Vbi testatur, se hæc
 doctrinam quoad suspectos hæresis do-
 cuisse, in part. 4. tr. 3. res. 24. Sed ibi reve-
 ra docuit correctionem omitti debe-
 re. ¶ Ex quibus existimo cum Bouacin.
 tr. var. disp. 6. pun. 3. n. 9. & aliis hæresi-
 cum, vel suspectum de hæresi, denuncian-
 dum esse, etiam si moraliter constet
 iam esse emendatū. Contrarium tamen
 tenet Sotus lib. 3. q. 5. art. 5. quem multi
 sequuntur. p. 1. tr. 4. res. 3. & p. 4. tr. 3. res. 51
 & p. 1. tr. 3. res. 63. Quod si petas, quo pacto
 constare possit, reum esse emendatum?
 Respondet Felin. in c. testimonium, de test.
 si sacramentaliter sit confessus Homo-
 bon. p. 1. tr. 7. cap. 7. q. 33. si tubilæum sit
 consecutus. Si per triennium bene vixe-
 rit, Freytag in add. ad q. 8. n. 32. Alii tan-
 dem id remittunt arbitrio boni viri p.
 1. cit. Hoc ipsum in specie de Confessario
 sollicitante docet Soula. tr. 2. cap. 6.
 concl. 3. n. 16. declaras, sufficienter emen-
 datum præsumi, si mulier sollicitata ter,
 vel quater ad ipsam accedens, libidinis
 expertem inveniat. Sed Bonac. ubi sup.
 tenet Confessarium emendatum denun-
 ciari debere. par. 4. tr. 5. res. 23. & p. 7. tr. 3.
 res. 63. Et Genuensis cap. 18. num. 6. li-
 mitat supradictam doctrinam, quod
 non procedat in hæresiarchis. Et Fa-
 gund pr. 2. lib. 6. cap. 4. num. 17. quod non
 procedat in ullo hæretico formali; nam
 emendatio hæretici difficile constare
 potest, & abstinere non potest quin hæ-
 resim,

fructus, de-
 ber tamen
 denuncia-
 ti, non ex-
 pectata e-
 mendatio-
 no.
 si sit emen-
 datus.
 Quamvis
 aliqui id
 negent &
 assignent
 emendatio-
 nis argu-
 menta.

resim, quam semel amplexus est, alios
 Et Confes- doceat, par. 1. tract. 4. ref. 4. §. Limitat. &
 sarius de- infra. Doceretiam Bonacina ubi supra,
 nunciari Confessarium denunciandum esse, et-
 debet, etiam si statim post sollicitationem pœni-
 si statim teat; nam quod factum est, nequit non
 post sollici- fieri, lib. in bello §. Facta. ff. de capt. & pro-
 tationem blem. rever. Et alioqui quilibet Confes-
 pœniteat. sarius ad effugiendam denunciationem,
 Etiam si ab diceret, (pœnituisse par. 4. r. 5. resol. 22.
 iuravit sus Quæ doctrina procedit, etiam si Con-
 picionem, fessarius ab alio denunciatus, delictum
 denuncia- ab iuravit: non quidem de eadem sollici-
 tus de alia citatione; nam iudicium in idipsum bis
 sollicita- exerceri non solet; sed de alia; nam Cui-
 tione. plex sollicitatione meretur maiorem
 Præsertim pœnam, quam vnica: & in causa hærefis
 si per seve- accedente noya probatione, reus iterū
 ret sollici- puniatur, ita etiam Bonacina ubi sup. nu-
 tando. 10. part. 4. tractat. 5. resol. 41. & recitan-
 Probabili- ter olim in p. 1. tractat. 4. ref. 26. Id quæ
 tamen est fortiori procedit contra Sancium disp.
 non esse des 11. n. 53. Si Confessarius post abiuratio-
 nuncian- nem in sollicitando perseveraret par. 4.
 dum de solo 17. 5. resol. 21. Probabiliter tamen docuit
 licitatione Fagund. trac. 2. lib. 4. cap. 3. num. 31. non
 facta ante esse denunciandum cōfessarium de sol-
 Bullas. licitatione et commissâ ante Bullas; quia
 nulla lex extenditur ad delicta præterita,
 si clarè non explicet, cap. cognoscetes,
 & c. ult. de const. Licet etiam probabiliter
 contrarium doceat Freytas quas 3.
 n. 13. par. 1. tractat. 4. ref. 25. & par. 4. ar. 5.
 ref. 40. & p. 7. tr. 3. ref. 63.

Confessiones sacramentales audiantur, seu
 ad Confessionem audiendam electio, simulan-
 tes ibidem Confessiones audire, sollicitare,
 vel provocare tentaverint; aut cum eis illi-
 citos, & inhonestos sermones, sive tractatus
 habuerint. Et quidem sub morali, vt
 patet ex illis verbis prædicti decreti;
 mandante omnibus Confessariis, vt suos pœ-
 nitentes, quos noverint fuisse ab aliis sollici-
 tatos, moneant de obligatione denunciandi,
 & c. Quæ verba quamvis præcedentes
 Bullæ non habuerint, sub hoc tamen o-
 nere vlti receptæ fuerunt.

Subenere
 peccati
 mortalis.

Saltera
 post Bullam
 Gregorij.

Vnde, etiam si Edictum Inquisito-
 rum non promulgaretur, ex vi tamen
 huius Bullæ incumbere obligatio de-
 nunciandi, vt notat Sancius disput. 11. sacerdotib.
 numero 10. part. 4. tractat. 5. resolutione 3. dum ad
 Quam ideo ex mandato D. N. Urbani confessio-
 VIII. per litteras Cardinalis Mellini a-
 pud Peyrin. in hac Bullam in §. 9. num. ban-
 tatur. 34. Archiepiscopi, & Vicarii Gener. Non solum
 tenentur Sacerdotibus ad Confessio-
 nes approbandis in ipsa approbatione
 legere, & intimare, vt nimirum ex tunc
 sciant Confessarii pœnas propositas sol-
 licitantibus, & obligationem mōnendi
 pœnitentes sollicitatos ad denuncia-
 dum part. 4. tractat. 5. ref. 31. Et hæc
 obligatio non solum incumbit personæ
 sollicitatæ, vt docuit Homo bonus tra-
 1. part. 4. resolutione 51. Sed etiam aliis,
 qui id sciunt, saltem ex auditu personæ
 fide dignæ, vt ait Fagundez par. 2. lib. 4.
 cap. 3. numero 31. & observat praxis S. Of-
 ficij. par. 4. tractat. 5. resol. 28. in fine. Et
 Quomodo autem facienda sit talis de-
 nunciatio, an præmittenda sit corre-
 ctio, quæ causa excuset à denuncia-
 do, & alia communia omnibus denun-
 ciationibus, dicta sunt supra. An Con-
 fessarius sollicitans pertineat ad Epi-
 scopum, vide V. Episcopi iurisdictio in
 Confessarios sollicitantes, nunc viden-
 dum, in quibus casibus confessarius
 comprehendatur in Bulla, & sic denun-
 ciandus.

Quæ legi
 debet. Et
 intimari
 sacerdotib.
 dum ad
 confessio-
 nes appro-
 bandis in
 ipsa appro-
 batione
 legatur, &
 intimari, vt
 nimirum ex
 tunc sciant
 Confessarii
 pœnas propo-
 sitas sollici-
 tantibus, &
 obligationem
 mōnendi ad
 denuncia-
 dum.

Et verè nō
 est denun-
 ciandus pœ-
 nitens solli-
 citans in
 Confessa-
 rium.

Nec inter-
 pres Con-
 fessionis.

D E N U N C I A R E

Confessarium sollicitantem ad turpia.

Confessa-
 rius verò
 denunciā-
 dus est in
 casibus ex-
 licitandis.

9 Et Denunciandi sunt Confessarij
 ex Bullis Summorum Ponti-
 ficum, præsertim Gregorij Decimi
 Quinor. Qui personas, quæcunque illa
 sint ad inhonestas, sive inter se sive cum aliis
 quomodolibet perpetranda, in actu Sacra-
 mentalis Confessionis, sive ante, vel post im-
 mediatè seu occasione, vel prætextu Confes-
 sionis huiusmodi, etiam ipsa Confessione non
 secuta, sive extra occasionem Confessionis in
 Confessionario, aut in loco quocunque, ubi

10 In primis ergo non est denuncia-
 da mulier sollicitans confessarium, quia
 Bulla solum loquitur de Confessario, ex
 eo nimirum, quod in pœnitentibus id ra-

Nec, qui sollicitaret per confessarium. Licet in tali casu denunciandus foret Confessarius, tamen quatenus leno.

ed contingit. Ita Riccius par. 3. resolut. 67. numero 1. contra Paramum libr. 3. quest. 10. part. 1. tractat. 4. res. 23. Unde nec est denunciandus interpres Confessionis, etiam Sacerdos; quia se tenet ex parte poenitentis part. 4. tractat. 4. resolutione 9. et 2. tractat. 9. res. 31. Nota vero, tamen subiacerit iudicio Doctorum Inquisitorum.

Nec item tertius, qui alium sollicitaret per Confessarium in confessione; quia is non verè sollicitat in confessione, & leges latae contra efficientes, non ligant mandantes, ut dictum est V. Centenarij Bullam Gregorii.

Etiā ante Bullam Gregorii.

Postquam denūcari debet, si peccat à poenitente domum pro inducenda amasia. Item non debet denunciari laicus fingens se Sacerdotem, et sollicitans. Nisi absolutus. Secus de Sacerdote non approbato.

Item non debet denunciari laicus fingens se Sacerdotem, et sollicitans. Nisi absolutus. Secus de Sacerdote non approbato. Item (sub censura) non videtur denunciandus laicus, vel Clericus non Sacerdos, qui fingens se confessarium, poenitentem audiens, non tamen absolvens, sollicitaret; quia Bullae latae sunt contra Sacerdotes sollicitates. Ita Sanctarellus de her. cap. 46. dub. unie. numero 9. part. 1. tract. 4. res. 15. Quod si is absolutus, et denunciandus esset ex alio capite, quia huius Sacramenti esse posse non Sacerdotem. Quam praesumptionem cessare, si non absoluat, ait Sancius disput. 11. n. 36. part. 1. tract. 4. res. 16. Idem docet Fagundez pr. 2. lib. 3. cap. 3. num. 79. de Sacerdote non approbato ad Confes-

siones, quia iste sollicitando, non coniungeret sollicitationem cum Sacramento, unde non praesumeretur de illo malè sentire. Sed in hoc contrarium teneo, non solum post Bullam Gregorii, quae mandat denunciari Confessarios sollicitates praetextu Confessionis (p. 3. tractat. 4. res. 17.) sed etiam ante illam; quia simplex Sacerdos habet potestatem Ordinis, & iurisdictionem in venialia, & in articulo mortis etiā in mortalia. Ita Palaus tractat. 4. disput. 9. punct. 9. numero 1. & in terminis Bullae Gregor. puto cum Sancio disputat. 10. num. 19. denunciandum esse talem, etiam si uterque sciret Confessionem ex defectu iurisdictionis futuram invalidam. part. 9. tractat. 9. resolut. 32. §. observat. (Quod ipse à fortiori procedere putat, si Confessarius deprehendens fornicam verū propositum non habere, non absolvat, sed audiendo peccata sollicitet; quia, licet in hoc casu non fiat Sacramentum, fit tamen accusatio in foro poenitentiae sufficiens ad obligationem sigilli & patet ex verbis Bullae ibi etiam Confessione non secuta, & c. res. 8. §. Verum, et 30. part. 4. tractat. 5.) Ex quibus a fortiori legitur denunciandum esse Confessarium, qui sollicitaret mulierem accedentem ad confitendum, ut non incurrat censuram contra omittentes Confessionem annuam. Ita Souza lib. 1. cap. 3. 4. num. 18. part. 4. tractat. 5. resolut. 8. Item non esset denunciandus Sacerdos sollicitans in administratione Baptismi, vel aliorum Sacramentorum, ut ait Sancius disput. 11. num. 42. part. 4. tractat. 1. resolut. 16. Nec sollicitans in Confessione ad alia peccata praetextu luxuriam; quia Bulla loquitur de sollicitante in Confessione, ad turpia, unde addit sermones illicitos, & inhonestos. Ita obleruat praxis Inquisitorum, & docet Bonacina disputat. 6. punct. 3. num. 7. contra Freyram quest. 8. num. 17. part. 1. tr. 4. res. 20. et part. 4. tract. 5. resolutione 17.

11. Denunciandus verò est Confessarius post Bullam Gregorii, primò, si sollicitet masculam, quia dicit, personas, quaecumque illae sint. Ita Naldus

Etiā si sollicitet Confessionem fore nullam.

Etiā si non absolvat.

Aut poenitens accedat ad confitendum, ne incurvat censuram. Item non debet denunciari Sacerdos, sollicitans in administratione aliorum Sacramentorum.

Vel ad alia peccata extra venerit. At denunciari debet si in Confessione sollicitet masculum.

Etiā ante Bullam Gregorii.

Postquam resolut. 12. Immo id dicendum erat a denunciantibus illam, vt declaraverat Paulus V. an nri debet, si 1019. ratione eiusdem, immo maioris pœnitenti, iniuria: quæ in sollicitatione maris Sa sollicitanti cramento irrogatur. Ita Soufa tra- consentiat. Etat. 1. cap. 12. num. 12. part. 4. tractat. 5. re- solut. 33. Secundò, denunciandum est, si non ipse sollicitat, sed pœnitenti solli- citanti consentiat, per illa verba, cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu tra- ctatus habuerint. Ita Fagundez, pract. 2. lib. 4. cap. 5. num. 56. Quamvis id multi negent, part. 1. tractat. 4. resol. 12. & part. 4. tractat. 5. resol. 42. Immo id pro- cedere puto, etiam si statim, ac sollici- tationi per turpia verba acquievit, ab illis delistat, & complementum differat in aliud tempus, dilata etiam abso- lutione: nam iam habuit inhonestos sermones part. 4. tract. 5. resol. 4. Idem dic, si sollicitanti ad copulam, acquies- ceret solum in basibus, & actibus impudi- cis. Ita Sancius disputat. 11. num. 28. con- tra Palaum tractat. 4. dispug. 9. punct. 5. num. 54. Et si sollicitantem ad fornicationem sollicitaret ad sodomiam, vel contra, vel iam de sollicitatione pœni- tentem sollicitaret. part. 4. tractat. 5. resol. 17. Quod si consentiret ob meritum, quia scilicet pœnitens miraretur, se velle il- lum denunciare, & c. secundum Sancium ibid. num. 30. non esset denunciandus, & secundum Freytam quest. 11. num. 39 non

Et si cum esset puniendus. Quamvis Soufa asserat, pœnitente citra abiurationem puniri posse, part. 4. simul se sol. tract. 5. resol. 15. Sine dubio autem de- nunciandus esset Confessarius, qui cum pœnitente se simul sollicitarent ad in- vicem, vt ait Soufa, lib. 1. cap. 34. num. 31. simulanda part. 4. tractat. 5. resol. 14. vel conveni- rent ad simulandam Confessionem, vt inhonestos sermones haberent, vt ait Sancius disputat. 15. num. 3. post Bullam Gregorii, quia quid sit in terminis alia- rum, part. 4. tractat. 5. resol. 10. Et se- cundum Bonacinam punct. 3. num. 17. si ex eo, quod pœnitens se malum ani- mum cum eo habuisse confessa esset, occasionem arriperet illam sollicitan- di. part. 4. tractat. 5. resol. 20. Id quod et-

Summa Diana.

iam procedit: si pœnitens ad confesio- narium accederet, de aliquibus nego- tiis bona fide tractaturus, vt ait Soufa, lib. 9. cap. 34. num. 4. part. 4. tractat. 5. re- solut. 10. 8. Nota Etiam absque vilo ordi- ne ad Confessionem, per illa verba, sive extra occasionem Confessionis, resol. 18. tra- ctat. 4. part. 1. Et multò magis, si præ- textu Confessionis, vt habent edicta DD. Inquisitorum, & Bulla Gregorii ibi, qui prætextu Confessionis, & c. part. 5. tractat. 4. resol. 13. Item denunciandus est sacer- dos, si pœnitentem accedentem ad ip- sum, & dicentem, se velle in crastinum confiteri, sollicitaret: nam talis sollici- tatio fieret in Confessionario, simu- lando Confessionem. Ita Fagundez pract. 2. lib. 4. cap. 3. num. 49. contra San- cium disput. 11. num. 49. part. 4. tract. 5. re- solut. 6. Immo quamvis in Bulla Grego- rii videatur non comprehendi Confes- sarius sollicitans fœminam in confes- sionario non simulata Confessione, vt docet Sancius disputat. 11. num. 66. & a- lii multi: Attamen contrarium dicen- dum est ex decreto Pauli V. apud Pexri- num in hanc const. Gregorii 8. 5. num. 15. Et illa verba Gregorii simulantes ibidem Cõ- fessiones auãire, non referri ad sollicita- tionem in confessionario, sed in subtel- lis, quæ licet aliquando confessioni in- seruiant, tamen non sunt, nec dicuntur confessionalia. Ita Lezana c. 19. n. 34. p. 4. tr. 5. ref. 38.

12 Non est tamen denunciandus. Minimè Confessarius, qui conueniens cum mu- liere ad turpia peragenda, vocatus post- eà in domum prætextu Confessionis ibi sollicitaret: quia in hoc casu prætextus Confessionis esset remotus. Ita Freytas, textu Con- fessionis, quest. 15. num. 4. contra Sancium, dispu- tat. 11. num. 60. part. 4. tractat. 5. resol. 37. Qui etiam quest. 9. num. 21. contra eun- dem num. 32. docet, non esse denunci- andum Confessarium, qui peccata car- nis in Confessione audita ex zelotypia reprehenderet: quia talis obiurgatio ex suo genere est licita, & quod procedat ex zelotypia constare non potest, nisi aduciat minas, si cù rituali deinceps con- fabuletur, eius domum intret, & c. qui ca-

M m suo

Prætextu

Vel simu- latione.

Immo abs- que ea, dño modo solli- cionario

vt citet in doct Sancius disputat. 11. num. 66. & a- confessio- nario.

Minimè

verò, si sol- licitar et in

domo, vo- catus, vo-

textu Con- fessionis,

textu Con- fessionis,

et ex ze- lotypia,

nicatio non incurritur, nisi ob culpam lethalem. Sed negative respondendum est eum Sancto, disputat 11. num. 21. & aliis. Tum quia in rebus Venereis non datur parua materia, ut dicemus verb.

Luxuria, num. 3. Tum etiam, quia etsi parua materia in Venere daretur, talis materia esset quidem levis in genere luxuria, sed in casu sollicitationis in tra genus Religionis esset gravis, quemadmodum parua materia in die ieiunii, quae excuset a mortali in genere temperantiae, non excuset a mortali in genere Religionis obligantis communicari ieiunio. Itaque denunciandus foret, si levi ter manum tangeret, pedem premeret, vellicaret, &c. part. 1. tract. 4. ref. 21. part. 4. tract. 5. ref. 5. Et part. 5. tractat. 5. resolutione 9. In modo Soufa lib. 1. cap. 34. num. 54. putat id procedere, etiam si verba, aut signa sint dubia, part. 4. tractat. 4. ref. 23.

Vnde denūciari debet confessarius premens pedem.

Tangens manum.

Et laudās de pulchritudine. In dubio de intentione.

Et sane denunciari deberet, si poenitentem laudaret de pulchritudine: praesertim post Bullam Gregorii. Ita Bonacina, tractat. variar. disput. 6. puncto. n. 3. Quae bene limitat, nisi constet, aut rationabiliter praesumatur Confessarium non in finem sollicitationis illas laudes protulisse par. 4. tr. 5. ref. 18.

Non effugit poenam extra ordinariam.

17 Confessarius sollicitatus a muliere ad turpia in Confessione minus, vel caeteris huiusmodi si non consentiat, & ille metu foeminae consentit, non effugit poenam extraordinariam, sed non debet abiurare, Anton. Soufa, & alii, part. 10. tract. 14. ref. 40. Abiurari debentur, & puniri Confessores sollicitantes non solum in Confessione, verum etiam in Confessionario, siue alio in loco sollicitantes, vel Confessionem simulantes, si non suspecti de haeresi, saltem abiurare debent de leni. Fagundez, & alii, ibid. ref. 4. Et possunt puniri Confessores regulares, vt se deant in ultimo loco tam in choro, quam in Refectorio, ibid. 5. Nota quod.

Vide curiosa.

Mandans vt sollicitet non est denunciandus. Nec sollicitans pernitus.

18 Mandans Confessario, vt in Confessione sollicitet poenitentem non est denunciandus. Trullench, & alii, par. 10. tractat. 34. ref. 42. At in oppositum sentit Carena de off. s. Inquis. quia pra-

cepta & poenae diriguntur contra sollicitantes in Confessione, quod mandans non efficit, vt per se patet. Nec denunciandus est, qui talibus, vel nutibus, aut signis provocat foeminam cum illa alteri constiterit, Escobar. ibid. 5. Vnde.

19. Si Confessarius poenitentem dormientem in Confessionario tangit, osculatur, &c. non est denunciandus, ait Sanc. & alii; affirmant alii & probabilis, P. Leand. & alii: Sed si arte, vel aliquo artificio ducit in somnum foeminam, vt rem cum ea habeat, hic dicitur sollicitator, & puniri debet ab Inquisitoribus; DD. citat part. 10. tractat. 14. resolutione 43. Et denunciandus esset: si ad actum peccaminosum veniale foeminam sollicitaret. Navar. & alii, ibid. ref. 44.

Osculans dormientē non est denunciandus si arte hoc non fecit, aliter est denunciandus.

20 Mulier, Confessarium sollicitantem se, quamquam alias ei benedicerit denunciare tenetur: Baron part. 10. tr. 13. ref. 46.

Etiā si esset honestator.

21 Provocans ad peccatum veniale ex se denunciandus etiam est. Sic Fagund. & alii. quia si minus actus ex se veniales tunc habiti gravem iniuriam facerent Sacramento.

Provocans ad veniale, etiam denunciandus.

22 Sciens aliquis sub secreto naturali sollicitationem in Confessione tenetur denunciare non obstante nullo secreto (excepto sacramentali) part. 9. tract. 8. ref. 46. Sic etiam est denunciandus confessarius si in Confessione dixerit mulieri seio fesse secolare, vi prenderet (pr. moglie) ibid. tr. 9. ref. 32. Sedens in confessionario, & sollicitans mulierem stantem, vel sedentem ante confessionarium non simulando Confessionem, est denunciandus, ibid. ref. 33. Sed si in confessionario donaret aliquid parvi valoris, id est ramos florum, non esset denunciandus, secus si esset magni valoris, ibid. ref. 34.

Tenetur seies sub secreto naturali denunciare. Curiosa invenies.

23 Manifestanda est scriptura sub obligatione excommunicationis, qua do eius suppressio, aut retetio erit mortalis; sed legenda est tota res, ibid. tract. 9. ref. 48.

Manifestanda est scriptura sub excommunicatione.

24 Foeminam devinctam beneficiis in

Mulier etiam beneficii de vincula tenetur denunciare confessarium.

se vel in suis acceptis non teneri confessarium denunciare, cum hoc esset contra ius naturale. intinans omnibus gratitudinem, male dixit Sancius in select. disputat. 11. num. 55. hæc autem opinio temeraria iudicatur à Carolo de Bauc. & sanè destructiva. esset Sancti Tribunalis.

caridepositarium, qui frumentum, oleum, vel aliud depositum vsu consumptibile alienaret, si alias certus esset, se tantumdem eiusdem generis, & bonitatis habiturum, cum dominus repeteret quia ex hoc nulli præiudicatur. Unde non obstante, quod magistratus prohibeat, ne frumentum ex horreo publico absque eius iussu extrahatur, potest nihilominus industrius officialis extrahere, si certus est, se æquè bona frumenta constitutis temporibus in promptu habiturum. Ita Laymann lib. 3. sect. 5. tract. 4. cap. 25. num. 3. part. 4. tract. 4. res. 08.

Sed hoc mitiga.

DEPOSITVM.

Quid sit depositum? Quid depositarius. Et de qua culpa tenetur.

1. Depositum est species contractus, qua aliquid alicuius fidei custodiendum traditur. Depositarius dicitur is, apud quem quid custodiendum deponitur.

2. Tenetur is diligentiam adhibere, ne depositum pereat. Et quidem, si nihil recipiat in mercedem, secundum Molfesum, summ. tom. 2. tractat. 12. cap. 15. num. 44. & DD. communiter, tenetur tantum de dolo, & lata culpa.

In foro conscientie scilicet in foro exteriori de culpa moralis.

tractat. 8. resolut. 74. Immo id etiam existimatur cum Rebellio, part. 2. lib. 1. quest. 20. num. 11. contra Molinam tom. 2. tractat. 2. disputat. 527. & alios communiter, procedere in foro conscientie, si mercedem accipiat, ut sunt nautæ, cauponarj, & stabularij. Sed in foro exteriori tenentur de culpa levisima, ita Patuente l. Et ita, § at hoc, ff. naut. caupo. ne ostium fraudibus patere. l. bid. Et part. 3. tractat. 6. resolut. 21. Et part. 4. tractat. 3. resolut. 30. in fine. Dubitans verò, an depositum culpa sua perierit, non tenetur ex supradictis ad restitutionem; quia in dubio peccatum non præsumitur. Et hoc maxime procederet, quando depositum factum esset in gratia deponentis. Ita Sanch. de matrimon. lib. 2. disput. 41. num. 17. & alij, part. 2. tractat. 6. resolutione 40. in fine. part. 4. tractat. 3. resolutione 30.

Et si dubitatur, an res sua culpa perierit, ad nihil tenetur.

Depositarius utens sine licentia domini saltem præsumpta censetur furari.

3. Depositarius re deposita utens, & eam alienans, sine expressa, vel præsumpta domini licentia, censetur furtum committere, ex l. 3. C. eod. Et ex Inst. de oblig. qua ex delicto nascunt. §. furtum. Ceterum non condemnationem gravis peccati.

4. Depositarius, cui deponens aliquid debebat, non potest sibi ex deposito compensare: nam hoc prohibitum est in cap. bona fides, de deposi. ob fidelitatem in deposito requisitam. At, quamvis probabile sit, hunc textum obligare etiam in conscientia, ut docent Lublinus, sum. V. pecunia, num. 17. & alij, probabile tamen est etiam, obligare tantum in foro exteriori, quando depositarius alia via debitum sibi compensare non potest. Ita docent Lessius, de iustit. lib. 2. cap. 27. dub. 4. num. 16. Villalobos, conscient. tom. 2. tractat. 29. diff. 5. num. 2. Et tractat. 2. diff. 23. num. 3. & alij, part. 2. tract. 16. resolutione 46. à §. non desunt. Et part. 3. tr. 5. mittere. resolutione 10. à §. Notandum. Et in addit. res. 1.

Depositum non admittit compensationem in foro exteriori.

5. Deponens pecuniam apud usurarium, quem scit pecunia, illa fœneratum, an peccet, vide verb. Scandalum, v. 12.

DESIDERIVM Præuum.

1. Desiderium præuum dicitur tendentia efficax voluntatis in obiectum malum absens, sub ea ratione, sub qua malum est. Sumit suam speciem ab obiecto, ut dictum est verb. Delectatio, num. 3.

Desiderium præuum quid? Et cuius speciei.

2. Itaque ait Balas tractat. 6. disputat. 4. punct. 1. numero 11. contra Navarum man. cap. 55. numero 10. desiderare non est illicitum desiderium desolans.

desire mor
te propin
qui ob bonu
heredita
tis.

Vel filiaru
ne inhone
stianubant.

Aur etiam
inoftram
ongam in
firmite.
mandicita
temq. non
patiamur.

Et inimici
ad maius
malum sibi
vel nobis
vitandam
Quamquam
ab his desi
deris ab
stinendum
sit.

Nō est mor
tale deside
rare pollu
tionem in
somnia ob
sanitatem.
Sed an pos
sit quis.

mortem naturalem propinqui, non ut
malum ipsius, sed ob aliquod emolu
mentum temporale ex eius morte sibi
secuturum, non esse peccatum mortale;
quia mors non desideratur, ut proximo
mala, sed ut bona desideranti. Et quibus
infert Azorius, tom. 1. lib. 3. cap. 12.
quasi. 2. a fortiori, licitum esse matri
desiderare mortem filiorum, eo quia
ob deformitatem, vel inopiam non
possint conformiter suo statui nubere,
&c. Et Saucius, disputat. 2. num. 9. lici
tum esse optare sibi, vel proximo mor
tem ad vitandam molestam infirmita
tem, mendicitatem, aut simile incom
modum, dummodo desideretur in fi
genda à Deo, non ab homine iniuste, vel
a demone, part. 3. tract. 5. resolutione 84.
Quod vltimum docet etiam Grabado in
2. 2. contr. 3. tract. 6. disputat. 2. sect. 4. num.
12. contra Nauarrum cap. 15. num. 15. be
nè addens, id extra casum magnæ a fli
ctiois non posse fieri sine mortali; quia
lædit charitatem sibi debitam cupiens
priuari magno bono, cuius homo non est
dominus, absque causa notabili. Et in
hoc peccatum sæpè incidunt muliercu
læ, si non excusantur ex defectu delibe
rationis part. 3. tr. 14. resolut. 92.

3. Notat insuper Mendoza de spe, &
charit. vol. 2. disputat. 153. sect. 4. §. 48. pos
se nos aliquid mali optari inimico, quod
sit aptum ad vitanda maiora sua, vel no
stra mala. Et sic posse nos desiderare, ut
Deus mortem illius acceleret, si melio
rem viuendi normam non sit captatu
rus, vel si inique, & quidem irreparabili
ter, est nos vexaturus: quia id est desi
derare bonum, & sibi, & nobis: sed hæc
non sunt consulenda, ne corruptæ ira
scibili laxentur habent, part. 3. tra
ctat. 13. resolutione 89. §. Qui et
iam.

4. Item desiderare pollutionem in
somnia ad aliquem bonum finem, & de
ea eueniente gaudere, non est peccatū
mortale. Vide V. Pollutio, num. 9.

5. Super sunt duo dubia. Primum: An
optare, ut quod est intrinsecè malum,
non sit malum, si peccatum mortale?
Et non semper esse ait Vasq. in 1. 2.

disp. 116. c. 2. sed attendendum esse mo
rtuum: itaque non esse mortale, si quis
sæpius in fornicationem ex fragilitate
incidens optaret illam esse licitam, sed
Sanchez summ. tomo 1. lib. 1. cap. 2. num. 23.
contra tenet: nam hoc esset, velle mu
tare ordinem, & bonum totius naturæ
ob suum bonum particulare, quod est
dissentaneum rectæ rationi, part. 3. tract.
7. res. 47.

6. Secundum dubium. An voluntas, aut deside
rare malū
seu desiderium conditionatum circa
rem naturaliter interdicitam sit mortale:
v. gr. si quis dicat: Occiderem inimicum,
nisi Deum offenderem, Layman lib. 1. tr. 3.
cap. 6. num. 10. & alij affirmant, si non
est respon
dent, quia actus similes nō possunt præ
scindere à malitia: & conditio illa inuo
luit contradictionem, sed Vasquez in
disp. 116. c. 2. num. 4. respondet negatiue,
quando conditio tollit omne malum, ut
supradicta, secus si non auferatur totum,
esset hic actus: Occiderem inimicum nisi
supplicium timerem, ibid. §. Notandum.

DETRACTIO.

† **D**etractio est, cū quis proxi
mi famam de honestate cum
intentione nocendi. Fit autem octo
modis, quatuor circa malum, & quatuor
circa bonum proximi, qui continentur
his versibus:

Imponens, auget, manifestans, in mala
verrens,
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque
remissio.

2. Est detractio ex suo genere pecca
tum mortale quia est contra iustitiam.
Potest tamen esse veniale ex leuitate
materie, ut si quis narraret leuem alte
rius imperfectionem, ita Lessius lib. 2. c.
11. disp. 3. num. 1. Limita tamen nisi leuis
imperfectio narraretur de tali persona,
ut reputaretur grauis: Item ordinariè
loquendo, non est mortale narrare defe
ctus naturales animi, aut corporis, ut es
se ignatum, parui ingeni, aut esse cocū, matoriaz
gibbosum, &c. Et Petrus Nauarrali. 2. c. ut si nar

optare, ne
esset malū,
quod est ma
lum intrin
secè.

Aur deside
rare malū
intrinsecè,
cum condi
tione, si non
esset malū.

Detraçtio
quid?
Et quot mo
dis contin
gat?

Est ex suo
genere pec
catū mor
tale.
Esi ex suo
genere pec
catū mor
tale.

ventur vi-
tia proxi-
mi leuia,
ex corpora
lia.
Et similia.

4. n. 307. putat non esse mortale aperire defectus natalium, vt dicere aliquē esse natum de adulterio, sacrilegio, &c. nisi ex hoc proximus in mente auditorum puretur valde contemnendus. Tandem nō est mortale, dicere in genere aliquē esse superbū, auarum, &c. quia hæc verba, per se loquendo, nō sonant peccata mortalia, sed naturalem inclinationem, vel culpam venialem. p. 2. 5. ref. 69.

In narras
peccata pro
ximi audi-
ta, referēs-
que vt re-
lata sim-
pliciter,
peccat mor-
taliter.
affirmat
Sorus.

Et ex parte
Azorius.
Sed Caieta-
nus proba-
biliter ne-
gat.

Casorū nō
peccat mor-
taliter refe-
rens amico
iniuriā sibi
secreto illa-
tam, ad le-
niendū do-
lorem.

Imō proba-
bile est nec
peccare

3 Narrans peccata alterius audita, quamuis expressē afferat, se nihil certo scire, sed tantum recensere, quæ audiuit secundum verum, de inst. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4. & alios, peccat mortaliter. Nam est causa, vt illi auditores peccata proximi sciant, & proximus apud plures famam amittat. Azorius, p. 3. lib. 2. c. 6. & alij hanc sententiam tenent in casu, quo talis narrans sit tantæ auctoritatis, vt ipsi credatur, etiam audita referenti, vel quando eo modo narrat, vt auditores parer ex leuitate credituros. Hæc duæ opiniones sunt probabiliores, & simpliciores. Sed probabiliter etiam docuit Caietanus in 2. 2. q. 33. art. 2. dub. 2. & post ipsum Tannerus ibid. d. sp. 4. q. 8. dub. 7. n. 139. talem simpliciter, & sine additione, aut confirmatione narrantem peccata proximi, non peccare mortaliter. Nā si credatur diffamatio proximi, non tam erit diligentis, quam audientium. p. 3. tr. 5. ref. 28.

4 Narrans amico iniuriam sibi ab alio secreto illatam, ad leniendum dolorem, non peccat mortaliter. Nam nimis durum esset, & repugnans humanæ consuetudini, obligare aliquem ad ferendas iniurias in seipso, & prohibere illi communicationem cum amico, vt leuius ferat. Ita Syluius in 2. 2. q. 6. 2. art. 2. 1. q. 5 & alij. Imō Cruz p. 3. q. 2. art. 2. dub. 3. concl. 1. putat non esse mortale, si is, nō valens iniuriam ferre, in quærimonias publicas præ dolore præsumpat, ex quo iniurias infametur, hoc enim homini naturalissimum est. p. 3. tr. 5. ref. 32.

5 Qui sine causa iusta manifesta occultum proximi crimen vni, vel duobus viris prudentibus, quos scit non euulguros, Turrianus in 2. 2. com. 2. disp. 53. dub.

8. nu. 2. & alij dicunt peccare mortaliter, & hanc esse communem opinionem recentiorum Thomistarum. Nam diffamare proximum apud vnum virū magis nominis, est maioris detrimenti, quam apud decem plebeos, quilibet enim plerisque facit quod habeat rectam opinionem sui viri vni grauis, quam decem plebei. Deinde, quia iudicium temerarium, quamuis extra non patet, est peccatum mortale, propterea quod frater amittit bonum nomen apud iudicantē, ergo ad detractionem mortalem satis est diffamare quem apud vnum. Tertio, is cui prudenter reuelas, poterit similes prudentes inuenire, & conficios facere, & sic frater infamabitur apud multos. Quarto, alias non esset peccatum mortale, detrahentem audire, vt docent sancti, & DD. nam prudens, cui confidi potest audire poterit. Sed ego cum Tannero in 2. 2. disp. 4. q. 8. dub. 7. n. 138. probabilem puto sententiam contrariam Caietani in 2. 2. q. 62. art. 2. Nam, sicut quis non acquirit famam vno dicente, ita nec infamiam si vni dicatur. par. 3. tract. 5. resol. 33. & p. 2. tr. 17. resol. 22.

6 In casu autem supradicto vir prudens, cui soli, vel cum altero prudente narratur crimen occultum, non peccat mortaliter audiendo: quia talis infamia ex dictis non est notabilis. Sed quid si audiat eū alijs multis, & non corrigat? Respondeo, ex officio nō tenetur famam alterius defendere, vel ipsum corrigere: nec animaduertit, ex tali detractione magnum aliquod damnum secururū, non peccat mortaliter. Ita Tannerus, nu. 15. Item si corrigere desinat ex timore, negligentia, aut verecundia, non peccat mortaliter. Addit Bonacina de contr. disp. 2. q. 4. punct. 17. num. 8. talem ordinatiōem quando non debere detrahentem corrigere, quia dubius est, an peccatū, quod ille narrat, sit publicum vel occultum, & an iuste, vel iniuste narret, vnde fieri posset, quod ille iuste narret, & ipse iniuste reprehendat. In dubio autē præsumendū potius est bonum, quam malum, nisi in contrariū adfuerit coniectura sufficientes. Vide alias causas, quæ excusant

fact non obstantem detractio[n]i apud Molinam, tom. 1. tract. 4. disp. 34. p. 2. tr. 17. resol. 24. p. 3. tr. 5. resol. 35. & p. 4. tr. 4. ref. 22. 9. 5. Facit.

Probabile est no[n] peccare mortaliter crimem alterius notorii ubi nescitur.

7 Docent etiam communiter DD. Soto lib. 5. q. 10. art. 2. esse peccatum mortale, saltem contra charitatem detegere peccatum alterius notorium facti (scilicet per rumores, & famam publicam) vel iuris (id est per sententiam iudicis) in loco, ubi ignorabatur. Nam in tali casu laeditur proximus in te graui, quod si rimetito xgerime ferre. Limitat hanc sententia Lesius part. 2. lib. 6. n. dub. 13. n. 68. nisi ille parum curaret se alibi innotari; vel crimina, de quo puaitus fuit sit ita enorme, vt expedit, ad adificationem narrari. Sed ego, probabilem existimo sententiam Fagund. 2. part. 2. lib. 5. c. 3. n. 14. quod sic detrahentes non peccat, neque contra iustitiam, neque contra charitatem, siue crimen detegatur in loco, in quem eius fama facile, siue difficile, vel nunquam peruenitura foret. Quod Fagundez solide probat, & ad fundamentum contrariae sententiae respondet. Hanc etiam sententiam docet Lublinus verb. Fama, n. 28. part. 3. tract. 5. resol. 17. & part. 4. tractat. 4. resol. 128.

Et Religiosum publicum cantu reu punitum in Aula S. Officij apud Religiosos.

8 Petes: An liceat interuenientibus sententiae contra Confessarios sollicitantes in Aula Sancti Officij prolatas manifestare delinquentem, Respondet Soula de Conf. solit. tract. 2. cap. 16. num. 8. illicitum esse, & mortale; nam idem ibi in secreto profertur, vt delinquens non diffametur, & res limites tribunalis non excedat. Sed haec opinio loquitur de manifestatione eorum secularibus; nam si manifestarent inter alios Ecclesiasticos, & Regulares, nulla orientur scandala, immo potius timor, & effectus bonus. Vt vero secularibus non manifestetur imponenda esse illis poenam excommunicationis, & dandum iuramentu[m] ait Freycas add. quast. 24. n. 49. Nam secula excommunicatione, & iuramento, necaderit obligatio sub mortali part. 4. tract. 5. resolutione 41.

Qui proximo falsum

9 + Ex detractio[n]e oritur obligatio iustitiae ad restitutionem. Et quidem si

quis alicui falsum crimen imposuit, tenetur se retractare, & affirmare se falsum dixisse Immo Sylurus in 2. 2. quast. 62. art. 2. quast. 12. tract. 32. cap. 10. num. 245. tract. 10. & quast. 10. Villalobos tom. 2. tract. 11. diff. 37. num. 3. & multi alij docent, quod, si detractor non est vir magna auctoritatis, tenetur retractationem iuramento confirmare, & Molina tom. 5. disput. 41. si opus est, etiam testes adhibere. Sed Faber in 4. distinct. 13. quast. 3. disputat. 53. cap. 1. num. 32. ait: sufficere, quod simpliciter se retractet; nec aliud requirere D. Thomam 2. 2. quast. 82. artic. 2. ad 2. Scotum in 4. dist. 15. & alios Doctores antiquos part. 3. tract. 5. resol. 39.

crimen impositum, teneatur retractare, & affirmare se falsum dixisse Immo Sylurus in 2. 2. quast. 62. art. 2. quast. 12. tract. 32. cap. 10. num. 245. tract. 10. & quast. 10. Villalobos tom. 2. tract. 11. diff. 37. num. 3. & multi alij docent, quod, si detractor non est vir magna auctoritatis, tenetur retractationem iuramento confirmare, & Molina tom. 5. disput. 41. si opus est, etiam testes adhibere. Sed Faber in 4. distinct. 13. quast. 3. disputat. 53. cap. 1. num. 32. ait: sufficere, quod simpliciter se retractet; nec aliud requirere D. Thomam 2. 2. quast. 82. artic. 2. ad 2. Scotum in 4. dist. 15. & alios Doctores antiquos part. 3. tract. 5. resol. 39.

Et, si non est magna auctoritatis, etiam iuramento.

10 Qui verum crimen, sed occultum alterius propalauit, sufficit, quod se retractet apud illos, quibus crimen manifestauit, etiam si hi aliis notum fecerint: quia posterior haec infamia per accidens sequitur ex priori, & ex malitia audientium, qui etiam ipsi tenentur apud suos auditores restituere. Ita Villalobos tom. 2. tractat. 11. diff. 37. num. 11. Vide etiam Tannerum in 2. 2. disputat. 4. quast. 6. dub. 6. num. 145. part. 3. tractat. 5. resol. 34. Immo in hoc casu restituendi sufficit, quod de tali delicto non amplius loquatur apud eosdem, & illum laudet, honorifice de eo, & cum eo loquendo. Ita Caietanus in 2. 2. quast. 72. art. 2. & alij part. 3. tractat. 5. resol. 30.

Qui vero crimen occultum manifestauit, etiam si hi aliis notum fecerint: quia posterior haec infamia per accidens sequitur ex priori, & ex malitia audientium, qui etiam ipsi tenentur apud suos auditores restituere. Ita Villalobos tom. 2. tractat. 11. diff. 37. num. 11. Vide etiam Tannerum in 2. 2. disputat. 4. quast. 6. dub. 6. num. 145. part. 3. tractat. 5. resol. 34. Immo in hoc casu restituendi sufficit, quod de tali delicto non amplius loquatur apud eosdem, & illum laudet, honorifice de eo, & cum eo loquendo. Ita Caietanus in 2. 2. quast. 72. art. 2. & alij part. 3. tractat. 5. resol. 30.

Immo satis est, quod apud illos euerit de eodem honorifice loqui, &c.

11 Si infamator non potest famam restituere, nisi cum periculo vitae, non tenetur: quia vita est res nobilioris ordinis, quam fama, & res inferioris ordinis non debet resarciri cum detrimento rei superioris ordinis. Quod procedit, etiam si infamia esset maxima, puta haereticis, criminis laesa maiestatis, &c. & etiam si infamator sit plebeius, & infamatus vir nobilis, Ita Malderus in 2. 2. tractat. 7. cap. 2. dub. 9. contra Sotum de iust. lib. 4. quast. 6. artic. 3. ad 4. part. 3. tractat. 5. resolutione 30. 5. Notandum est quinto.

Non tenetur quis restituere famam cum periculo vitae.

12 Si infamator non potest restituere famam, non tenetur illam compensare pecunia. Ita Laymann lib. 3. sect. 5. pecunia. tractat. 3. part. 2. cap. 7. num. 3. & alij. Sed contraria sententia Soti de iust. lib. 4. q. 94.

Nec illam compensare pecunia.

9. arti.

6. art. 3 ad 4. & aliorum est probabilis. Ibid §. Notandum est tamen. & tractat. 6. resol. 53 §. Vnde tunc.

Qui semel 13 Qui se mutuo infamauerunt, tunc infama possit uti compensatione, ita ut ne uerint, non ter restituere teneatur, nisi alter restitueret tenetur re velit: non potest autem fieri compensatio reddendo maledictum pro maledicto. Ita Syluius in 2. 2. quæst. 62. articulo. **Cuius restituitur** 2. quæst. 10. contra Turrianum in 2. 2. 10. 1. disput. 53. dub. 5. num. 7. resol. 30. cit. §. Notandum est secundum alios casus, quibus libereres à restitutione famæ, vide p. 11. Cr. 6. res. 57.

DISPENSARE.

Dispensare in uotis, & iuramentis quis possit, & in quibus, vide sub verb. *Voti relaxatio*: Circa irregularitates, vide verb. *Irregularitatis dispensatio*. Quis possit dispensare ad debitum, vide verb. *Incestus*.

In impedimētis matrimonij 1 Circa impedimenta matrimonij, quæ tantum impediunt, dispensare potest Episcopus. In dirimentibus, ante celebrationem regulariter solus Papa: post celebrationem bona fide, saltem uenius, publicè factam, si impedimentum est occultum, & separatio coniugum nequit fieri absque magna famæ iactura, aut scandalo, aliòve magno detrimento, & non est facilis ad Papam recusus, vel ad alium habentem ad id potestatem, ut si est periculum in mora, &c. dispensare potest Episcopus. Ita Pontius lib. 8. cap. 13. num. 4. & alij communiter. An etiam possit Commillarius Cruciatæ, vide sub eius nomine num. 4. part. 5. tractat. 14. resolutione 18. & olim part. 4. tractat. 16. res. 17. Potest etiam dari casus, in quo Episcopus dispensare possit in impedimento dirimente ante contractum matrimonium. Ut si sponsa matre ad Confessionem accedens, quando omnia parata sunt ad nuptias eodem uespere celebrandas, quæ hinc graui infamia omitti non possunt, aut differri, inueniatur dirimens impedimentum habere.

In hoc enim casu dispensare potest Episcopus, quia impedimenta sunt de iure humano, & eadem ratio, quia Episcopus dispensare possit post matrimonium, militat etiam antea. Ita Sanchez de matrimonio lib. 2. cap. 40. num. 7. part. 2. tract. 16. resolutione 17. à §. tota.

2 Si uero matrimonium cum impedimento mala fide contractum sit, quid inde sequatur, docent DD. communiter, Episcopum dispensare non posse: quia Tridenti sect. 23. cap. 5. de tali cõ. trahente dicit: *separetur, & spo dispensatio*. *non obtinenda omnino careat.* At Moscosus tractat. 10. cap. 29. num. 22. huiusmodi afflictorum miseratus probabilem conatur reddere affirmatiuam sententiam.

Henriquez lib. 12. cap. 3. num. 2. quia Episcopus in sua diocesi de iure diuino potest quidquid potest Papa in toto orbe. Et eius quamuis potestas possit à Papa limitari, & de facto in hoc limitata sit; non tamen censetur limitare in omnibus casibus, sed in ordinatis, quando enim adest periculum animarum præsumitur Papa uelle, quod Episcopus suam iurisdictionem exerceat, & remedium adhibeat. Sic enim decet patrem, pastorem, & bonum dispensatorem. Et cum hac limitatione interpretatur Tridentinum: nam etiam Deus (ait ipse) prohibet homicidium, quod tamen permittit in necessariam defensionem. Et quemadmodum Concilium, loco citato prohibens dispensationem cum sic contractibus, non ligauit manus Pontificis, quia quando sibi uideretur congruum, dispensare queat; ita nec ligauit Episcopos: nam uterque habet iurisdictionem de iure diuino; ille quidem per se, hic uero per accidens, quando sibi Pontifex uertit, sua tamen dispensatio est necessaria ad animarum salutem, concurrētibus supradictis. Ita ille, qui tamen aduertit, talem dispensationem ab Episcopo non debere concedi, nisi clarum sit, adesse maximam necessitatem, & tunc cū maxima cautela, & diligentia. Sed an hæc sententia sit probabilis, alij iudicent. *part. 5. tract. 14. resolut. 8.*

3 Videatur quod Papa non possit dispensare.

An Papa dispen-
sare possit in primo
gradu lineæ
rectæ inter
affines.
Vt focer possit
ducere nurū.
Vitricus pri-
vignam, &c.
Multi negati-
vè respon-
dent.

pensare in primo gradu affinitatis lineæ
rectæ, ut scilicet focer accipiat nurum,
vitricum, privignam, &c. Primò,
quia privignus habetur loco filii, sicut
etiam nurus, quæ facta est una caro
cum filio. Secundò, quia Apostolus Co-
rinthiis ait 1. Corinth. cap. 5. *Auditur in-
ter vos fornicatio qualis nec inter gentes, i-
ta ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Un-
de D. Thomas ibi lect. 1. *Vxor patris, in-
quit, repellitur à matrimonio, sicut persona
patris, vel matris.* Tertiò, quia Conci-
lium Avernense sub *Vigilio PP. cap. 51.*
cum prohibuisset matrimonium, cum
privigna, subdit, *eū qui secus, ausu sacri-
lego, auctoritatem divina legis, & jure natu-
ræ proripere, &c. ex quibus patet, tale
matrimonium esse naturali lege prohibi-
bitum.* Quartò, quia multi DD. apud
Sanchez de *matrim. tom. 2. lib. 7. disp. 66.*
n. 6. docent matrimonium inter affines in
primo gradu lineæ rectæ, esse jure nature
nullum. Quod confirmari potest ex eo
quod nunquam legitur Pontifex in tali
gradu dispensasse. Sed dicendum, quod
Papa possit in supradictis casibus dispen-
sare, & quod matrimonium inter affines
primi gradus lineæ rectæ non sit jure natu-
rali nullum. Ita Sanchez ubi *supr. n. 7.*
& multi apud ipsum. Item Præpositus
in *add. ad 3. part. 9. 7. disput. 11. n. 69.* Villa-
lobos *tom. 1. tract. 14. diff. 17. num. 11* &
alii. Et docere videtur D. Thomas 2. 2.
quæst. 164. art. 9. ad 3. Probat autem Vil-
lalobos: nam Adonias filius David 3.
Regum. 2. petiit in uxorem Abisac Suna-
mitidem, quæ fuerat uxor David pa-
tris sui. Et Seleneus dedit uxorem suam
Stratonicam in uxorem Antiochio filio
suo. Ita refert Plutarchus in vita Deme-
trii. Deinde probatur primò: quia in-
ter tales affines nulla requiritur super-
ioritas, contra cujus reverentiam sit usus
matrimonii, quia unus est non prin-
cipium naturale alterius. Ita Hurtado
disput. 20. diff. 4. num. 13. Secundò, quia
Concilia Agathense *can. 61.* Eupapense
can. 30. & Aurelianense III. *can. 10.*
prohibitiva expressè matrimonium
cum privigna, cum noverca, cum relicta
fratris, vel avunculi, præcipiunt, ut ma-

Summa Diana.

trimonia ante illam prohibitionem con-
tracta non dissolvantur. Et Aurelianen-
se decernit, nec esse dissolvendum matri-
monium inter prædictos contractum cum
ignorantia legum ecclesiasticarum. Ita
Pontius de *matr. lib. 7. c. 34. n. 5.* Tertiò,
quia Pontifices non raro dispensant in
dicta affinitate orta ex copula fornica-
ria. Et Pius V. talem facultatem conce-
sit Henrico Cardinali Lusitanæ: cum
tamen talis affinitas sit ejusdem rationis
cum ea, quæ contrahitur ex copula con-
jugali. San. Juan in *summ. quæst. 6. de Sacr.
matr. art. 7. diff. 5. dub. 1. concl. 1.* Ad pri-
mum argumentum responderetur, nurum,
& privignam improprie, & largo modo
dici filios, quia revera non dependent à
focero, & noverca. Ad secundum, Apo-
stolum reprehendisse incestuosum, qui
carnaliter cognovit novercam vivente
patre, ut constat ex eodem 2. Corinth. 7.
in illis verbis: *Igitur, & si scripsi vobis, non
propter eum, qui fecit injuriam, &c.* Nam
alioqui tale conjugium patre mortuo u-
sitarum erat apud quasdam gentes, ut vi-
dere est apud Theodoretum *lib. de leg.
versus finem.* Ad D. Thomam dicendum
mutasse sententiam in summa, loco què
citavimus. Ad tertium dico, Concilium
ibi docere, quod jure nature matrimo-
nium illud contineat aliquam turpitudi-
nem, ac proinde sit illicitum, nisi justa
causa excusetur. Id quod secundum San-
chez de *matr. tom. 2. lib. 7. disp. 66. n. 9.* est
adversari secundo juri naturali. Quo
pacto D. Ambrosius, *epist. 66. ad patruum*
ait, illicitam esse iure nature, ut patruus
ducat nepotem; cum tamen asserat Hen-
riquez *lib. 12. cap. 13. num. 9 in gloss. lit. D.*
Gregorium XIII. dispensasse cum Co-
mitissa de S. Hadea, ut contraheret cum
patruo Ad auctoritatem DD. respon-
detur, opponendo alios multos citatos
Ad Confirmationem, nego consequen-
tiam: nam numquam auditum fuit,
quod Pontifex dispensasset, ut quis du-
xerit duas sorores, & tamen ad hoc dis-
pensavit in nostro sæculo Clemens VIII.
part. 4. tr. 4. resolut. 93

4. Sed quid dicendum de matrimonio inter fratrem, & sororem? Potestne ad illud

Na

Sum-

Accedit te-
stimonium
Conciliarum.
Et prax
Pontificum
in simili.

Sed ego affir-
mo cum San-
cio.

Hæc enim
matrimonia
non sunt na-
turali jure
prohibita.

Cum ali-
quoties ce-
lebrata sint
apud Hebræos
& Gentiles.

Nec inter
tales adest
ordo superio-
ritatis usui
matrimonii
repugnans.

*fare inter
Fratrem, &
Sororem.*

Stammus Pontifex dispensare? Negant Præpositus in *addit. ad 3. p. quest. 7. dub. 9. num. 73.* & alii docentes, esse irritum jure naturæ: Nam Innocent. III. *cap. gaudemus de divor.* ait, *Conversos ad fidem qui antea in secundo gradu, & in ulterioribus gradibus contraxerunt, non esse separandos, unde videtur supponere, separandos esse, qui in primo gradu contraxerunt.* Hoc argumento convictus Soto in *4. distinct. 40. quest. unic. artic. 4.* damnavit contrariam sententiam tanquam erroneam, Sed immeritè, nam illam vocant probabilem Præpositus, & alii auctores primæ sententiæ, & tenent absolute Hurtado, *de matrim. disputat. 17. diff. 5. numer. 12* qui citat Scorum, Cajetanum, & alios, tenet etiam Pontius, *de matrim. lib. 7. cap. 32. num. 3.* & citat D. Thomam, Riccardum, & alios Cum quibus sed sub judicio Sedis Apostolicæ dicendum, tale matrimonium jure naturæ validum esse, & Pontificem posse in eo dispensare, concurrente iusta causa, quæ secundum Pontium esse potest, si verpi gratia Princeps Hispaniarum non posset pari conjugio copulari extraneæ, nisi hæreticæ, aut suspectæ, unde probabile periculum immineret, vel pervertendi Regis, vel inficendi Regni; tunc enim dispensare posset, ut sororem duceret, maximè si non esset uterina, Ratio est, quia nullum fundamentum sufficiens ostendit, ex natura rei debere reverentiam consanguineis, qui non sunt ascendentes, & naturaliter superiores: ac proinde usum matrimonii inter tales irreverentiam continere, quæ reddat matrimonii jure naturæ nullum. Verū tamen est, quod propter tam arctam sanguinis conjunctionem, reperitur in copula inter sororem, & fratrem indecens manifesta, ob quam ab omnibus ferè gentibus matrimonii inter illos prohibitum fuerit. Ad argumentum contrarium respondetur, ibi Innocentium, quia de consanguineis in primo gradu non fuit illi propositum, nihil circa eos determinasse. Dices: Pontifex in *cap. litteras, de testam. spoliat.* dicit, se non posse dispensare in gradibus prohibitis

*Concurrente
iusta causa.*

*Neque enim
frater est so-
rori superior
aut contra.*

*Quod si ali-
quando Pon-
tifex respon-
dit, se non
posse, voluit
significare, se
non debere.*

divina lege, ubi glossa in *verb. divina lege* explicat de gradibus interdictis *Lex. cap. 18.* inter quos est gradus, de quo loquimur. Respondeo, *lex, non posse significare, non debere, sine magna causa.* Nam in dicto cap. prohibetur etiam matrimonium cum uxore fratris, & tamen in hoc dispensavit ipsemet Innocentius cum Libionensibus: Alex. VI. cum Emmanuele Rege Lusitanæ, & Julius II. cum Henrico III. *part. 4. tract. 4. resol. 93. §. Verum pro coronide.*

5. Episcopus secundum DD. communiter apud Sanchez *de matr. tr. 1. l. 2. disp. non potest ju- 40. n. 1. & tr. 2. l. 7. disp. 7. n. 6.* non potest re ordinario i jure ordinario dispensare in lege Conci- dispensare in- lii, seu Summi Pontificis, etiam si facultas Concilii, tas dispensandi non illi adimatur expref- seu papa. se, ex illo generali principio, quod infe- Quævis talis- rior non potest dispensare in lege supe- facultas non- rioris. Sed Pontius *l. 6. cap. 8. num. 11.* & sic illi expref- alii ex contrario principio, tenent, posse, se adempta. nisi illis facultas expresse denegeretur. Sed Pontius part. 3. tr. 5. resol. 23. & tr. 6. resol. 82. §. No- aut, posse, tandum.

6. Probabile tamen cenfeo cum Palao *Quod proba- tom. 1. tract. 7. disp. 6. punct. 5. num. 10.* con- bile puto, in- tra Bonacinam, *de leg. disput. 1. quest. 2. dubio an res punct. 1. num. 18.* Episcopum dispensare egeat dispen- posse quando dubium est, an res egeat saione. dispensatione: nam Papæ non videtur reservatus casus dubius, sed certus. Immo ego existimo, in tali casu dispensationem non esse necessariam. Vide infra *verb. Dispensatio n. 1. part. 3. tr. 6. res. 82. §. Sed Castrus, & part. 4. tract. 3. resolut. 46.*

7. Dispensare autem potest Episco- Potest tamen- pus in lege Pontificis, & generaliter in- dispensare ex- ferior Prælati in lege Superioris ex ju- justa causa. sta causa, §. At, non esse justam causam, Qualis esset ait Valquez in *part. 2. tom. 2. disp. 178. c. 2. parrium pau- n. 16.* paupertatem partium, si eam potest pertas, etiam Episcopus suis redditibus sublevare, & sublevabilis certiore facere summum Pontificem: ab Episcopis nam ipse tenetur pauperum necessitati subvenire. Sed ego contrarium teneo; nam non tenetur Episcopus in hisce dispensationibus suos redditus consumere. Ita Salas, *de leg. disp. 20. sect. 3. n. 27.* testatur de praxi, & auctoritate Doctorum.

part.

part. 1. tr. 10. resolutione 37. At quid, si inferior in lege superioris dispenser in causa non justa, vel non præcognita? Vide verb. dispensatio à num. 1.

Dispensare an possit Episcopus, ut quis Sacros Ordines suscipiat abiq; patrimonio, & absque ullo alio titulo, vide verb. Ordinis, n. 18. Dispensare in interstitiis quis debeat, vide ibid. à n. 28.

DISPENSATIO.

Dispensatio est juris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui jus habet dispensandi, vel est rigoris juris per eum, ad quem spectat relaxatio Canonice facta, differt tamen dispensatio à potestate dispensandi, prima strictè est interpretanda, secunda largè est intelligenda. part. 8. tr. 3. resol. 1.

1. Dispensatio fieri debet ex causa. Et quidem Vasquez in par. 2. tract. 2. disp. 178. c. 4. putat, dispensationem factam in lege propria vel inferioris sine justa causa, esse invalidam Sed contraria opinio Villalobos tractat. 2. dub. 4. num. 5. est communis; nam lex pendet ex voluntate ferentis, vel ejus superioris, qui proinde possunt illam prohibito tollere, & relaxare. part. 1. tr. 10. resol. 32. An vero sit peccatum mortale; dispensationem concedere, vel impetrare, & ea uti sine justa causa? Affirmat Granado contr. 7. tract. 3. part. 2. disp. 17. sect. 3. num. 24. Negat Villalobos ubi sup. n. 6. Et ego cum Sanchez de matrim. tom. 3. disp. 18. num. 10. probabile puto, nec esse peccatum veniale, uti dispensatione obrenta sine causa. Quia jam lex relaxata est, unde nulla remanet obligatio ad veniale. ibid. §. Nota, & resol. 35.

2. Si vero Prælati dubitat de justitia causæ, probabiliter docet Bonacina de leg. disp. 1. q. 2. punct. 3. n. 7. non posse licitè dispensare: quia se exponit periculo dispensandi sine justa causa. Sed Sanch. in sum. tr. 1. l. 4. c. 45. n. 10. probabiliter docet, posse: quia in dubio in benigniorem partem inclinandum est. Et ita petit sua-

ve Ecclesiæ regimen ne scrupulorum ambagibus implicemur, part. 1. tr. 10. resol. 31. & part. 4. tr. 3. resol. 44.

4. Dispensatio inferioris in lege superioris in causa non justa, bona fide facta secundum Salas de leg. disp. 20. sect. 4. n. dispensatio 35. est invalida, quia bona fides non ponem inferiori test acta; alioqui nulla valida reddere. vis in lege Sed Sanch. de matr. tom. 3. lib. 8. disp. 17. n. Superioris in 8. probabiliter etiam docuit, valere: nam causa non talis præsumi debet intentio papæ circa suas leges, & Dei erga suas. part. 1. fide factam. tract. 10. resol. 33. Si vero adest justa causa, sed non præcognita, secundum Azorium part. 1. lib. 5. c. 85. quest. 9. & 10. est in valida: nam facultas dispensandi commissa censetur, præmissa causæ cognitione. Sed probabilior est contraria sententia Sanch. ubi supra num. 21. nam talis dispensatio in foro conscientie nullo jure irritatur. Et alioqui intervenit legis requisitum, quamvis non adhibeatur juris solemnitas. Unde ego puto contra Azorium, tali dispensatione utentem, neque venialiter peccare, part. 1. tract. 10. resolutione 34.

5. Cessante causa dispensationis cessat dispensatio, secundum Sanchez disp. 30. num. 14. nam ita cessat lex communis, quæ est majoris roboris. Sed contraria sententia Pontii de matrim. lib. 8. cap. 20. num. 4. est probabilior: quia per dispensationem lex omnino relaxata fuit, unde non potest reviviscere. Dices: In dispensatione intelligitur conditio, si causa permaneat, aliàs dispensans esset iniquus. Respondeo, illam conditionem non sibi intelligi, nec dispensatorem esse iniquum, quia probabiliter judicavit, causam fore perpetuam. Quamquam, si comperiat, causam cessasse, teneatur dispensationem revocare. Itaque dispensatus à Pontifice sine ulla limitatione ad non jejunandum per totam vitam, etiam si causa, v.g. infirmitas cessaret, uti posset dispensatione. Quamvis contrarium teneat Salas de leg. disp. 20. sect. 5. numero 65. p. 1. 10. res. 41. par. 8. tract. 3. resol. 14.

6. Dispensatio esse potest invalida, etiam ex parte exponentis, si non si tacet ali-

Nulla est dispensatio

quid,

*inter con-
sanguineos
vel affines,
non facta
mentione de
et ula.*

quid, quod secundum stylum curiæ est necessario declarandum, dispensatio in utroque foro est subreptitia: quia stylus Curie facit jus. Unde dispensatio inter affines, vel consanguineos, non facta mentione de copula, pro neutro foro valet: quia ex stylo Curie exprimi debet. Ita DD. communiter, & novissime Ochagavia de Sacrament. tract. 4. quest. 11. numero 4. par. 4. t. 4. ref. 135. Sed Hurtado de matrim. disput. 26. diff. 5. numer. 22. & alii docent, hanc dispensationem in foro conscientie valere: quia incestus neque est impedimentum, quod ratione sui egeat dispensatione, nec ex stylo Curie, & consilio virorum doctorum semper exprimitur, & quando exprimitur, non pertinet ad causam motivam dispensationis negandæ, sed potius concedendæ. Ibid. Et Cevallos quest. 737. à numer. 20. ait, stylum curiæ non obligare extra curiam, & præterea variari cum Pontifice, nec obligare, nisi scriptum & approbatum à Papa. par. 1. tract. 10. ref. 42. Sed non est recedendum à prima sententia par. 4. tr. 4. resol. 135. † retractans opinionem, quam probabilissimam iudicaverat. p. 1. t. 10. ref. 44. † Adverte autem, quod si in rescripto apponitur unica causa, & illa est falsa, vitiat rescriptum. Palaus tomo 1. tract. 3. disp. 6. punct. 16. §. 3. num. 1. Si verò apponantur plures partiales, & quarum singulæ non sufficerent, existente una falsa, etiam vitabitur. Secus, si vera sit una sufficiens, licet aliæ falsæ sint. Pontius l. 8. c. 17. §. ult. n. 41. p. 4. t. 4. ref. 53.

*Et quoties-
cunque cau-
sa unica ap-
ponitur, est
falsa.*

*Sed quid in
impedimen-
to publicæ
honestatis.*

7. Cæterum Ochagavia tr. 4. q. 11. conclus. 2. n. 14. putat in decreto Tridentin. sess. 4. cap. 5. non comprehendi impedimentum publicæ honestatis, sed tantum consanguinitatis, vel affinitatis: quia cum hoc impedimento matrimonia frequentius contrahuntur, unde debuerunt strictius prohiberi, & adducit declarationem Cardinalium. Ex quibus infert, dispensationem circa impedimentum publicæ honestatis, non facta mentione de copula, non esse invalidam. par. 5. tr. 14. resol. 28.

Qui laboran.

8. Dispensatio super uno impedi-

to matrimonii cum his, qui laborant du- tes duplici-
plici, sed tacuerunt unum, ut de illo seor- impedimen-
sim dispensationem petant, est subrepti- to explicant
tia: quia sic decipitur Pontifex existi- unum peti-
mans tales uno tantum impedimento tury circa
laborare. Ita Suarez de leg. lib. 6. cap. 24. alium dispen-
n. 6. Contrarium docet Sâ, v. dispensatio. sationem
n. 16. quare si qui sunt simul affines, & seorsim, sub-
consanguinei posse petere dispensatio- ripiunt dispen-
nem sanguinitatis, & postea affinitatis, sationem.
vel contra. Et hanc sententiam probabili-
lem vocat Sanchez de matr. t. 3. l. 8. disp. 23. n. 1. Sed ejus probabilitas infringitur
ex eo, quod est contra praxim Romanæ
Curie. p. 1. t. 10. ref. 39 p. 10. tr. 5. r. 44. §.
Nota hic obiter.

9. Dispensatio metu extorta; quamdiu Dispensatio
tacite, vel expresse non confirmatur, per vim &
nulla est ipso jure. Ita Pontius de matrimetum est
mon. lib. 4. cap. 8. part. 3. tr. 5. ref. 118. §. No-
invalida.
tandum vers. Quintò non autem absolutio
ab externo. par. 8. tr. 3. resol. 76

10. Dispensatio cum errore in nomi- Dispensatio
ne diocesis, ut si Petrus sit diocesis Pa- non vitiat
normitanæ, & dicatur esse diocesis Mes- si contingat
sanensis secundum Sanchez de matr. tom. in ea error
3. disputat. 21. numer. 39. est invalida: nam in nomine
tunc committitur Archiepiscopo Mes persona, vel
sanensi, qui non potest dispensare cum diocesis,
non subdito. part. 8. t. 3. resol. 63. & 64.
Sed ego, non solum puto cum Pontio
lib. 8. cap. 15. §. ult. num. 43. esse validam si
erretur in nomine personæ, ut si vocetur
Petrus, & dicatur Paulus: sed etiam cum
Salas disput. 20. sect. 16. num. 123. si erretur
in nomine diocesis: quia constat, in-
tellectionem Papæ esse, ut cum oratore di- Vel petatur
spenset proprius Episcopus. Adverte c- pro uno &
tiam cum Layman lib. 1. tractat. 4. cap. 32 in rescripto
numer. 26. dispensationem non vitari aliis nomi-
ex eo, quòd aliquis error in curia scrip- netur.
toris irrepit, ut si pro tertio gradu affi-
nitatis scribat tertium consanguinitatis.
part. 1. tract. 20. resol. 36. Si verò dispen-
sans ex falso nomine in rescripto appo-
sito, intelligat personam sibi notam, non
videtur vitari dispensatio: quia Prin-
ceps in gratiis concedendis præsumitur,
si aliunde non constet contrarium, attē-
dere ad merita causæ, propter quæ gratia
petitur, cujuscumque tandem personæ
sunt

sint merita propter quæ gratia petitur: Ita post Sanchez Pater Amicus *tomo 5. de iust. disp. 6. sect. 8. num. 143.* Contrarium tamen docet Petrus à S. Joseph in *idea Theologia moralis l. 1. c. 11. ref. 5.* quia dispensans non intendit eam concedere personæ, pro qua postulat, sed alteri ab ea distinctæ. Unde utramque sententiam probabilem puo. p. 7. tr. 10. ref. 35.

In dubio positivo an casus egeat dispensatione, non est necessaria dispensatio.

11. In dubio positivo, an aliquis casus egeat dispensatione, non est opus dispensatione. Ita Barbosa *de pot. Episc. p. 2. alleg. 35. num. 18. par. 3. tract. 6. ref. 87.* Idem docet Palaus *tom. 1. t. 3. disp. 6. punct. 5. nu. 10.* in dubio negativo, etiam si quis propensior sit in eam partem, quod casus egeat dispensatione: quia in tali casu possessio stat pro libertate. *Ibid. & affirmantur postea p. 4. tr. 3. ref. 46. Sed potest Episcopus dispensare. p. 8. tr. 3. ref. 72.*

Et in dubio, an dispensatio sit valida, siue quia dubitatur de veritate narratorum: siue quia dubitatur, an causa allegata sit finalis, præsumendum est esse validam.

13. In dubio, an dispensatio sit valida, quia dubium est de veritate narratorum, vel an causa allegata sit finalis, præsumendum est esse validam: quia in re dubia præsumendum est in favorem actus. Quod etiam procedit in dubio validitatis in dispensatione matrimonii. Ita Sanchez *de matr. lib. 8. disputat. 21. n. 25.* Palaus *punct. 16. §. 5. num. 3.* alii contra Coninch *de Sacram. disp. 33. dub. 6. nu. 93.* Neque dicas: Melior est conditio possidentis; sed possessio stat pro impedimento certo; ergo prævalet dispensationi dubiæ. Nam respondeo, meliorem esse conditionem possidentis, si illi aliquid aliud non prævaleat, in nostro autem casu prævalere impedimento, quod in dubio præsumendum sit in favorem actus, ut constat ex c. *Abbate, de verb. signif. & l. quoties ff. de reb. dub. p. 3. tr. 6. ref. 9. & p. 4. t. 3. ref. 45. & 64.* & generaliter quando in narrativa dispensationis tacetur, vel falsò exprimitur aliquid, de quo dubitatur, an fuerit causa finalis, id est sine qua Pontifex non concessisset dispensationem, an verò solum impulsiva, ita ut etiam sine illa dispensatio concederetur, præsumendum est, esse tantum impulsivam, & consequenter dispensationem sic obtentam esse validam: quia semper præsumendum est in favorem

actus. Ita Palaus *ubi supra.* Sed contra sententia Villalobos *to. 1. tr. 2. diff. 43. n. 7.* est probabilis. p. 4. t. 2. ref. 45. §. *Notandum.* & 64. & t. 4. ref. 53. §. *Dico 4. & p. 8. t. 3. ref. 62.*

13. Dispensatio secundum Ochagaviam *de Sacr. tr. 4. q. 13. n. 8. & 9.* prima vice, qua quis ea utitur, extinguitur. v.g. emisit quis votum Relig. & impetravit dispensationem, ut eo non obstante, uxorem duceret: si prima uxor moritur, non potest iterum contrahere. Sed Sanchez *de matr. tom. 3. lib. 8. disp. 31. & Pontius de matr. lib. 8. c. 20. §. un. nu. 13* putat talem posse multa matrimonia inire; quia per dispensationem tollitur votum, quod impediēbat. Et Sanchez putat, id verum esse, etiam si Pontifex concedat matrimonium cum certa persona, si tamen ratio exposita valet pro quacunque. Omnes hæc sententiæ sunt probabiles. *par. 5. tract. 14. resol. 20.*

Probabile est dispensationem extinguere prima vice, qua tractatur.

Probabile est etiam non extinguere.

14. Qui impetravit dispensationem contrahendi cum consanguinea, vel affini, cum qua postea non contraxit: si velit cum alia affini, vel consanguinea contrahere, ait Suarez *de leg. libro 6. capite 23. num. 20.* debere in petenda secunda dispensatione facere mentionem prioris, aliàs fore subrepticam, est enim indulgentia nimis extraordinaria, quod duæ dispensationes simul validæ, permanerent, unde non præsumi id velle Pontificem: explicandum ergo illi, ut vel priorem irritet, vel ejus renunciationem acceptet, vel utramque simul validam esse declaret. Sed probabilior est contraria sententia Sanchez *disputatione 22. num. 13.* & Gutierrez *de matrim. cap. 123. num. 20.* Ad argumentum Suar. responderetur, in usu illarum dispensationum dari optionem, ut impetrans uti possit, qua velit; vel, per impetrationem posterioris censei oratorem renunciari priori in manu Pontificis, & sic non posse uti nisi posteriori. *p. 1. tr. 10. ref. 40.* Valida est si postea cum alia non consanguinea contrahit. *p. 8. tr. 3. ref. 74.*

Qui dispensatus ad contrahendum cum una consanguinea, mutaret propositum, & vellet contrahere cum alia consanguinea, non teneretur in petenda secunda dispensatione facere mentionem prioris.

15. Dispensationes, expediendæ sunt gratis. Et ita in litteris Sacræ Pœnitentiariæ semper apponitur illa verba. *Gratias ubique.* Sed Sanchez apud Homobog-

Dispensationes expediendæ sunt gratis.

um p. 3. tr. 13. cap. 11. q. 32. putat, non prohiberi quod aliquid accipiatur post expeditionem gratitudinis gratia. Et Guertier. cap. 123. num. 2. putat, in dictis verbis illa tantum dona prohiberi, quæ iudicis animum corrumpere possunt. Alii verò contrarium docent p. 4. tr. 4. ref. 84. Praxim harum dispensationum invenies V. *Voti n. 41. 42.*

Certe in dispensationibus matrimonii sita.

Nec enim pro ea sumere quis aliquid potest. Cuius ratione sigilli.

16. De dispensationibus matrimonialibus in foro externo major est dubitatio, nam in illis apponitur clausula, ut illarum occasione non possit Episcopus, aut ejus Vicarius aliquid muneris aut præmii sumere sibi pœna excommunicationis lætæ sententiæ. Attamen Sanchez *disp. 35. n. 10.* putat, posse aliquid recipi in stipendium laboris, quia clausula loquitur de munere aut præmio, non de mercede laboris. Sed hæc opinio non est tenenda, quia Sacra Congregatio anno 1588. declaravit, nõ licere Episcopo, vel ejus Vicario, quidquam pro his dispensationibus accipere, nec ratione taxæ, nec ratione sigilli, nec ratione alterius rei. Vide Garniam *de benefic. t. 2. p. 3. cap. 1. numero 77.* & Barbossam *Collect. Trident. sess. 21. capite 1. numero 15. parte 5. tractat. 13. resolutione 71.* Vide etiam Gavant. *in Enchir. V. matrimonii impedimenta. num. 24.* Ubi assertit alia Cardinal. declarationem sub die 22. Aprilis. 1616. *par. 4. tr. act. 4. resol. 71. in fine.* An hæc litteras dispensationum exequi possit Vicarius Capituli, sede vacante, Vide V. *Vicarius, num. 4.* Et an Vicarius Prælati habentis jurisdictionem Episcopalem. Vide *ibidem num. 2.*

Dispensationem à Confessione circa materiam Confessionis satis est si conferatur interne.

Potest relaxare vota divina, sed non in iure divi-

17. Dispensatio commissa Confessorio, circa aliquam materiam in Confessione Sacramentali faciendam, si ex ignorantia fiat tantum interne, non erit nulla. Ita Turrian. *select. disputatione p. 2. disputatio. 31. dub. 65. part. 4. tr. 4. ref. 118.*

18. Non potest Pontifex dispensare in iure divino positivo, si potest dispensare, & relaxare vota divina, & juramentum, sed hoc non est proprie dispensare in lege Divina, sed solum cedere juri Dei, quæsito ex voto, vel juramento per

auctoritatem habitam dispensatoris. *ibid. ref. 2.*

19. In his quæ jure Canonico positivo statuta sunt, potest Pontifex dispensare, & quamquam aliqui dicunt, Concilium esse supra Papam; tamen non negant, Papam posse in legis Concilii dispensare, & etiam in quacumque lege Apostolica humana. *ibid. ref. 3.*

20. Dispensatio facta à Papa absque causa tenet, sed peccat communis inter Theologos, tamen jure divino prohibitam, sed non irritam; nullatenus dispensatio peccat. Diana. *ibid. ref. 4.*

21. Probatum multis rationibus, Pontificem posse sibi dispensare, quod potest cum aliis. *ibid. resol. 5.*

22. Causa dispensationis est duplex, intrinseca una, extrinseca altera; intrinseca est oppositio ad observationem legis impossibilitatem, ut est debilitas corporis ad jejunandum, vel comedendam carnem in die Veneris; extrinseca oritur ex variis circumstantiis circa personam dispensandam. Trident. *sess. 15. de Refor. ibid. resol. 6.*

23. Peccare Papam dispensantem sine causa, dicunt multi, saltem venialiter, scilicet tantum scandalo, & damno aliorum, attentam qualitate materiæ dispensabilis, aliter peccabit mortaliter, Villalobos, & alii. *ibid. ref. 7.*

24. Non est mortale ex genere suo petere dispensationem sine causa, licet possit per accidens esse ratione scandali, vel damni Principis, aut aliorum. Navar. *ibid. resol. 8.* Utens tali dispensatione facta à Superiore sine causa venialiter peccat, sed gravius peccat legislator utendo dispensatione secum facta: sed contrarium tenendum est eum Diana, eum debeat se aliis conformare. *ib. ref. 9. & 10.*

25. Episcopus non potest dispensare in sua Diocesi in id, super quod Papa potest in toto orbe terrarum, quia nullus inferior habet potestatem dispensandi in legibus superioris, nisi superior expresse, vel tacite concedat, *ex cap. inferior, distinct. 21. c. n. 4.* Item dicendum est de Parocho in his, quæ sunt Episcopi, & si possit se jejunii ex jure consuetudinis, & in

Potest dispensare in legibus Concilii.

Dispensare absque causa peccat.

Potest sibi dispensare in id quod potest cum aliis.

Duplex causa dispensationis intrinseca, & extrinseca.

Venialiter

Peccare dispensationem sine causa per accidens potest esse mortale.

Vti peccat venialiter Episcopus non potest in id, in quod potest Papa dispensare.

& in observacione festorum, ubi fuerit legitima consuetudo. Diana. *ib. ref. 11.*

Casus aliquot in quibus potest Episcopus dispensare.

26. Aliquot casus in quibus potest Episcopus dispensare in lege superioris ex jure, vel ex ejus potestate. Primò in jejuniis, & recitatione horarum, idque potest Prælati Regularis cum suis subditis. Secundò in re levis momenti, non obligante ad mortale. Tertio, quando lex est particularis suis subditis tam Episcopo, quam Regularibus. Quarto: quando non potest adiri Pontifex, & periculum est in mora urgente necessitate, Castus Palaus addit hos alios, scilicet, quando leges non sunt communes aliis Provinciis, sed propriæ unius, & si consuetudine præscribantur, tunc inferior potest dispensare in lege superioris cap. *Cum contingat.*

Archiepiscopus non potest.

27. Potest Episcopus dispensare pro sua diœcesi in legibus Conc. Provincialis quod non potest Archiepiscopus.

Postea appellacione potest Archiepiscopus cum suffraganeis dispensare.

Item alii casus producti ab Amico. Primò potest Episcopus dispensare circa ea, quorum dispositio, vel jus, vel recepta consuetudo illi concedat. Secundò in levibus, & si potest recurri ad superiorem. Tertio in jejuniis, & festis & aliis hujusmodi. Quarto in ea quæ ita sunt unius Communitatis, ut non conveniant aliis, modo talis quod dicitur ista potestas potius ordinaria quam delegata, sit etiam Regularium. *ib. ref. 12.*

Potest absolvere à peccatis, sed non dispensare.

28. Archiepiscopus potest dispensare cum suffraganeis in appellacione, secus sine illa posita iusta causa appellacionis, & talis dispensatio misericorditer concessa dicendum est, quam judicariæ. *ibid. ref. 12.* Unde non habet hanc potestatem dispensandi cum suffraganeis eum ex jure non constar, & non est necessarium. Palaus. *ibid. ref. 13. & 14.*

Possunt sibi dispensare, qui cum aliis possunt.

29. Archiepiscopus in visitatione suffraganeorum habet potestatem absolventi à peccatis, non autem dispensandi, cum non habeat aliud nisi quod à jure conceditur, nec concedere dimissorias, nec dispensare in denuntiacionibus matrimonii potest Frau. *ibid. ref. 15.*

Potentia Prælati suffraganei.

30. Habentes potestatem dispensandi cum aliis, possunt in eadem lege secū

dispensare; imò, & habentes jurisdictionem delegatam dispensandi in universum cum aliqua communicate, cujus ipsi sunt partes, secus quando haberent potestatem limitatam dispensandi cum certis personis, vel cum certo numero personarum, & hoc intelligendum est de Superioribus secularibus. Sanch. *l. 4. disp. 26. p. 10. tr. 14. ref. 15. & 64. in censuris medio sacerdote à se, &c. ut absolvatur. Pal.*

ficit pro dispensatione.

31. Sola patientia Prælati sufficit pro dispensatione, quia quotiescumque inferior dispensat in lege superioris, dispensat ipso superiore vidente, & tacente. Sanchez. Item, si quis dederit Papæ pecuniam pro aliquo beneficio eo ipso quod conulerit censetur esse dispensatum in Simonia, & potest retinere beneficium iusta conscientia, quia scientia Principis purgat vitium, & sic de aliis inferioribus. Salas *ibid. ref. 17.*

Dans pecuniam Papæ pro dispensatione beneficii, censetur dispensatus in Simonia.

32. Quotiescumque in Canone, vel in lege superioris additur (nisi in ea dispensetur) nec explicatur à quo facièda sit dispensatio, tacite censetur superiorem facultatem dispensandi inferiori Prælati concedere coram Th. & Can. Sanchez tenet quod Episcopus possit dispensare in Canone, quando Pontifex concedit, quod in eo dispensare possit, etiam si talis Canon originè ducat ex Concilio; tamen non potest dispensare in pœna lata per Principem superiorem. *ib. ref. 18.*

33. Dispensator debet non solum exprimere personas dispensatas, verum etiã & causam dispensationis; quando verò est inferior, non est necesse, quia supponitur superiorem certiorum esse de causa commissionis dispensandi. Diana. *ibid. ref. 19.*

Non solum personas, sed causas debent exprimerè.

34. Si Prælati bona fide judicaverit causam dispensandi esse iustam, cum re vera non sit, valida est dispensatio, & subditus debet adherere superioris iudicio. *ibid. ref. 20.*

Causa iudicata iusta dispensatio tenet.

35. Potens dispensare in votis, & iuramento sive jure ordinario, sive delegato (nisi in delegatione habeatur specialis forma, petens præmitti causæ cognitionem) dispensat in aliis legitima causa existente, quamvis non cognita.

Dispensatio sine cognitione causæ peccati, sed valida est dispensatio.

cognita, peccaret quidem mortaliter, dispensatio est valida in foro conscientiae, quia eadem est ratio, imò si dispensans est conscius causae non peccat non examinando causam. Diana *ibid.* ref. 21. Unde dispensans in lege superioris non potest imponere aliquam poenam dispensatio. *ibid.* ref. 22.

36. Quando Pontifex dispensat, ut Novitius possit admitti ad professionem ante annum completum, debet Novitius renunciationem facere bonorum per bimestrem, non autem die proximo professioni. Merolla *ibid.* ref. 23.

Cessante causa non cessat dispensatio, nisi sit temporanea.

37. Cessante causa non cessat dispensatio, nec amplius revocanda est (& si dispensatus renunciet,) nisi renuntiatio acceptetur à dispensante. Sic etiam dispensatio concessa ad tempus durat cessata causa; unde dispensatus ad jejunium pro infirmitate temporanea, cessante impedimento tenetur jejunare; si vero arbitrio medicorum creditur tempus duratura quamquam convalescat, tamen ego non liberarem dispensatū à peccato veniale non jejunando. Præpositus. *ibid.* ref. 24.

Valet dispensatio facta in uno impedimento non facta mentione de aliis. Recurrendū est poenitentiarum secretis.

38. Valet dispensatio facta in uno impedimento non facta mentione de aliis cōtra Panor. multa impedimenta cōcurrentia, sicut in diversis dispensationibus refertur; & si duo impedimenta concurrunt, unum occultissimum, cujus revelatio esset detrimento personae, satis est publicum solum exprimere Papae, deberet proponi secretum Poenitentiarum secreta simul cum publico, & sic dispensatio erit valida. Merolla *ib.* ref. 25.

Prælati inferiores se habent, ut Pontifex in suis legibus, secus de Archiepiscopo.

39. Sicut se habet Pontifex in dispensatione suarum legum, ita Episcopus, vel inferior Prælati in suis legibus. Non autem Archiepiscopus respectu legum Episcoporum, & nullus Episcopus potest dispensare in legibus Conc. Provincialis, nec in sua, maxime si contractus transivit in bonum tertii, Granad. nec legatus nisi expressè hoc à Papa in commissione manifestatur, ut sine causa possit dispensare, quoad Archiepiscopum, & Episcopum. Dico standum esse constitutionibus Synodalibus, & Episcopus potest

dispensare in legibus Synodi Diocessanae, de rigore juris sine consensu Capituli quoad directivam, non coactivam; & sic Archiepiscopus non potest dispensare absque causa in legibus Synodi Provincialis, cum sit illo inferior, & idem dicendum est de aliis Prælatibus. Navarr. *ibid.* resolut. 26. & p. 9. tract. 6. resolut. 40.

40. Potest Episcopus dispensare cum iusta causa, quae non semper est debita, sed aliquando est gratiosa; & sic tenetur dispensare, ut Clericus studio incumbat, & in denunciationibus cum causa Matrimonii, & interdictorum ad utilitatem Ecclesiae. Dian. *ibid.* ref. 19.

Episcopus in ista causa, potest dispensare in denunciationibus.

Legati, est alia ratio.

41. Delegato est alia ratio, quia privilegium habens in sui favorem, non tenetur petenti concedere; si vero privilegium concessum est petenti tenetur delegatus concedere concedendo jus petentis, & sui. *ibid.* resolut. 28.

42. Videtur non peccare Prælati dispensando in causam dubiam, cum praesumendum in dubio, Superiorem concedere facultatem inferiori dispensandi ad tollendos scrupulos Superiorum, & valida est dispensatio propter bonum & suave regimen Ecclesiae. Merolla. *ibid.* resolut. 29.

43. Credendum est dicenti se habere potestatem dispensandi, vel absolvendi à reservatis, maxime quando non agitur de praedictis, vel gravi damno tertii, lecus si agatur de praedictis; sic de viro timorato circa concessionem Indulgentiae Suarez, sic si Episcopus in collationis titulo ordinati non subditi dicat, illum ordinasse cum licentia sui ordinarii. Rebuff. Ita etiam litteris Summi poenitentiarum credendum est asserentis sibi viva vocis oraculo commissum esse à Papa, ut dispenseret in aliquo casu Pontifici reservato. *ibid.* resolut. 30.

In dubio debet fieri dispensatio ad tollendos scrupulos.

Credendum est dicenti se habere potestatem dispensandi, si id agatur de praedictis tertii.

44. Prælati Superiores non possunt relaxare poenam inflictam ab inferiore, subditis, ipso renitente, possunt vero mortuo inferiore. Palaus. *ibid.* resolut. 31.

Poenam inflictam ab inferiore non possunt relaxari à Superiore ipso nolente.

45. Dispensatio odiosa strictè intelligenda est, non autem de materia favorabili 28. reg. juris. *ibid.* resolut. 32.

46. In causa Matrimoniali etiā dispensatio

In causa matrimoniali.

Subdiaconus uxoratus cum licentia Papa tenetur ad officium divinum.

Dispensatio absoluta super illegitimitate continet omnia, excepto beneficio simplici.

Dataria contrarium observat.

Illegitimus dispensatus ad beneficium intelligitur de simplici, & non de curato.

Semper indiget nova dispensatione ad alias dignitates.

Late inter-

fatio late debet intelligi contra Sanchez, cum reducitur ad jus naturæ, quod est favorabile. *ibid. resolut. 33.*

47. Dispensatio concessa Subdiacono, ut possit ducere uxorem, non liberat eum à recitatione Divini Officii, cum non remaneat privatus privilegio Clericorum, nec etiam onere Divini Officii. Sanchez *ibid. resolut. 34.*

48. Episcopus ordinans subditum alienum cum sua licentia, potest cum illo dispensare in defectu occurrenti, aut obliro, cum, dispensato principali extenditur ad accessoria. Avila. *ibid. resolut. 35.*

49. Dispensatus à Papa super illegitimitate ad ordines suscipiendos intelligitur etiam ad Ordines Sacros, & si dispensatio sit absoluta sine aliqua clausula omnia continet. Coninch. *ibid. resolut. 36.*

36. Non tamen intelligitur ad obtinendum beneficium simplex. Thesaur. *ibid. resolutione 37.* Sed si dispenseretur ad Ordines Sacros, etiam, ad irregularitatem, & intenditur ad beneficium simplex, quo possint ordinibus insigniri; Sed quando illegitimus dispenseretur in irregularitate absolute tunc extenditur etiam ad beneficia Curata. Palaus. *ibidem. resolutione 39. part. 9. tractat. 8. resolutione 22.*

50. Illegitimus dispensatus ad ordines, non est Capax pensionis, quamquam decisio Rotæ aliter decernit, tamen stylus Datarie, & Cancellarie observat contrarium Merolla. *ibid. resolut. 39.*

51. Dispensatio, ut illegitimus sit capax beneficii, non respicit personam, sed beneficium, unde si dispensatus est capax beneficii simplicis, & non Curati. *ibid. resolut. 40.* Unde dispensatus ad beneficium Curatum, eget nova dispensatione ad Episcopatum. *ibid.* Dispensatus ad ordines Sacros, & dignitates Ecclesiasticas non est ad Episcopatum, & si ad istum, non ad Archiepiscopatum, & dispensatus ad minores non censetur ad majores, etiam si Papa dispenseret, ut Clericus fiat, intelligitur de minoribus, nisi illegitimus in illis sit constitutus. Henriq. *ibid. resolut. 41.*

52. Potestas dispensandi (quamquæ Diana. Summa.

dispensatio strictè interpretanda est) pretanda est late debet interpretari, cum sit gratia, & beneficium Principis, quando potestas dispensandi cum uno non cadit in damnum tertii tunc præsumitur concedi cum minori damno alterius. Amicus *ibid. resolut. 42.*

53. Delegatus potens dispensare in votis, potest, & ea commutare, quia cui licet plus, licebit, & minus, præcipue quando, & hoc continetur in majori, tamquam pars in toto. Lessius *ibid. resolut. 43.*

54. Habens potestatem delegatam dispensandi, vel commutandi vota, (extenditur, ad juramentum) quæ soli Deo fiunt. *ibid. resolut. 44.*

55. Privilegia Bullæ Cruciatæ, vel Jubilæi late interpretanda sunt quatenus continent facultatem dispensandi, Diana in tract. de Bulla Cruciatæ *resolut. 48.* Ut facultas concessa alicui eligendi confessorium pro absolutione à reservatis, & Censuris late interpretanda est, quia favor salutis animæ. *ibid. resolut. 45.*

56. Habens potestatem delegatam dispensandi, vel vota etiam jurata commutandi ejusdem rei pertinentia, & si sint vincula diversa specie, tum in ordine ad dispensationem, & commutationem, reputantur quasi unum, & ejusdem rationis, potest utraque dispensare, vel commutare, absque ulla distinctione, facultatem verò delegatam ad dispensanda vota, vel juramenta virtute Cruciatæ, vel Jubilæi extendendam esse ad vota emissa post publicationem privilegii, sic etiam ad juramenta, & vota futura. Sanch. *ibid. resolut. 46.*

57. Forenses, & Peregrini (quamquam possunt absolvi à peccatis in foro pœnitentiæ ab ordinario ubi habitant, vel si brevi tempore commorantur, & idem dicendum est de Medicis, Doctoribus, & Prætoribus) non possunt tamen ab illo dispensari in votis, & juramentis. Decl. Card. *ibid. resolut. 47.*

58. Regularis habitans in aliquo Monasterio existente in Diœcesi, & Prælatus suæ Religionis non habet facultatem absolvendi, vel dispensandi (aliter debet prius

Potens, dispensare potest, & commutare, & extenditur ad juramenta.

Privilegia Bullæ, vel Jubilæi late interpretanda sunt.

Curiosa circa vota, & juramenta eiusdem speciei.

Forenses, & Peregrini non possunt dispensari in votis, & juramentis.

Regularis in casu necessitatis, absente suo Prælato

potest ab Episcopo dispensari.

Episcopus sevens negationem dispensationis adhuc potest dispensare.

Vitiatur dispensatio taciturnitate causa finalis.

Non est necesse explicare personam occisam.

Taciturnitas casus propter metum vitiatur dispensationem.

Non est necessarium manifestare perseverantiam.

Prius ad illum recurrere) potest ab Episcopo absolvi, vel dispensari, dummodo urgeat necessitas impetrandi dispensationem, vel superior longè absit, & facile adiri non potest. Sanch. si etiam Prælatus non possit subditum absolvere, vel dispensare, p̄babilis existimo de licentia sui Prælati posse adire Episcopum pro absolutione, vel dispensatione obtinenda. *ibid. resol. 48.*

59. Episcopus potest dispensare cum aliquo, cui Papa denegavit dispensationem iudicans causam non esse justam, & Episcopus sciat hanc denegationem, quia non privat̄ jure suo. Suarez. Item si quis impetravit à Papa facultatem dispensandi in voto p̄nali Castitatis, vel Religionis, commissam Episcopo, vel Confessario, potest adire habentem facultatem dispensandi ex privilegio, vel per Bullam Cruciatam non faciendo mentionem prioris dispensationis, *ibid. resol. 49.*

60. Dispensatio vitiatur taciturnitate tam ex causa finali intrinseca, quam extrinseca à jure requisita, vel consuetudine introducta, vel ex stylo Curie Romanae, & dispensatio dicitur subreptitia. Amicus, *ibid. ref. 50.*

61. Non requiritur, ut explicetur qualitas personae interfectae pro dispensatione irregularitatis, sed fat̄ est dicere se hominem interfecisse. *ibid. resol. 51.*

62. Quarens dispensationem in aliquo casu, volens illum Superiori manifestare propter metum sibi negandam esse dispensationem, & obtinuit facultatem, ut alius tecum dispensaret, invalida est dispensatio maxime si antea habuit animam numquam in tali casu dispensandi, cum non sit intentio concedendi, sed si numquam habuit animum dispensandi in tali casu, & alias poterat dispensare, valida erit dispensatio, & concessio dispensandi. *Portel. ibid. resol. 52.*

63. Non videtur subreptitia dispensatio in voto de perseverantia in Religione, etsi non fiat mentio de ea in petitione dispensationis, cum perseverantia nihil novi addit voto Religionis, cum implicitè intelligitur professio, & approbatio. *Texeda ib. ref. 53.*

64. Impetratio per aliquem obtenta ab eodem Superiore a quo negata fuit, tenet, & est valida, etsi taceatur prima negatio: & eadem doctrina currit, si negata ab uno Superiore obtinetur ab alio nulla facta mentione negationis alterius Superioris, etiam secundus sit inferior, & habeat potestatem delegatam, & negans ordinariam. *Suar. ibid. ref. 54.*

65. Taciturnitas prioris, non facit posteriorem dispensationem invalidam quando utraque dispensatio vertitur circa fines diversos, & diversos effectus, secus si esse circa eundem finem, & effectum, tunc necesse est, ut explicetur prior ad validitatem posterioris. Sanchez, quamquam alii contrarium teneant, *ibidem resolutione. 55.*

66. Potest impetrari dispensatio de voto Religionis non facta mentione voti Castitatis: sed non è contra, ut quando causa honestans dispensationem voti Religionis sumeretur ad Ordinem Matrimonii, sed aliqui tenent, posse impetrari dispensatio voti Castitatis, absque mentione Religionis, cum hoc non obligat ad perseverandum. *Basil. Pont. ib. ref. 56.*

67. Potest quis impetrare dispensationem unius irregularitatis non facta mentione de aliis, cum non sit connexio inter tales irregularitates. Perez. *ibid. ref. 57.* Unde committens plura homicidia, non incurrit in plures irregularitates, numero distinctas, unde potest impetrare dispensationem primae sine mentione aliarum. Palau, & alii, *ibid. ref. 58.*

68. Cum ex eodem gradu, consanguinitatis, vel affinitatis duplicato unum tantum oritur impedimentum non est explicandus duplex gradus in dispensatione, sed tantum gradum propinquiores, ex quo impedimentum oritur. *ib. resol. 60.*

69. Tacere in dispensationem causam finalem, facit illam subreptitiam, & invalidam, non autem impulsivam. Item non vitiatur dispensatio ex falsa cause expressione, quando ea expressa, facilius esset dispensatio, ut cum impetravit beneficium simplex, exponendo esse curatum. *Pan. ibid. ref. 61.*

70. De dispensatione obtenta Matrimonii.

Valida est dispensatio facta ab uno Superiore denegata ab alio absque mentione prioris negationis. Simile.

Potest impetrari dispensatio de voto Religionis tacito voto castitatis, sed non è contra. Aliqui affirmant.

Satis est dispensatio unius irregularitatis, non facta mentione de aliis.

Gradus propinquior ortus ex consanguinitate explicandus est.

Taciturnitas causa finalis facit dispensationem non subreptitiam, non causa impulsiva.

Validum est

rescriptum.
Impetrata
per ignorantiam non est
valida.
Non est faci-
enda mentio
de dispensa-
tione irrita.

Alia curiosa.
Non potest
amplius
Episcopus
dispensare.

Si includa-
tur pars in
toto valida
est dispensa-
tio, secus si
neutrum.

Valet dispen-
satio voti nõ
facta men-
tione de al-
tero. Mutata
substantia
narrationis a
curiale, in-
curritur pœ-
na falsarii.
Valida est
dispensatio
obtentã de
copula non
habita pro-
pter infamiam.

Curiosa cir-
ca hæc verba
(motu pro-
prio.)
In gravi ne-
cessitate po-
test Episcopus
dispensare.

monii, quæ fuit irrita, nõ debet fieri me-
tio in secunda dispensatione, cum ad hoc
iura non compellunt, nec prima suum
effectum operata est. *ib. 59.*

71. Dispensatio facta à Pontifice cum
consanguineis, allegando habuisse copu-
lam, & iam nõ est habita, tamen propter
hoc mulier passa est detrimentum famæ
non est subreptitia, sed valida, & quando
causa est finalis, est valida, secus si non sit
finalis. Amicus. Item Dispensatio cum
consanguinea, cum qua habuit Copu-
lam ante dispensationem, & post illam
antequam ab Episcopo executioni man-
detur, iterum se copulavit, litteræ dis-
pensationis illi suffragantur; sed si post-
quam Episcopus executioni mandavit,
& copulam iterum habuit ante contra-
ctum Matrimonium Episcopus non po-
test amplius cum illis dispensare. Portel.
ibid. resolut. 65.

72. Dispensatio facta in voto, falsè
explicata substantia voti si unum inclu-
datur in alterum, ut pars in toto valida
est dispensatio, secus autem si neutrum
includatur in aliud. *Suar. ib. ref. 66.*

73. In voto jurato si petatur dispen-
satio facta mentione de uno solo, negato
altero, valet dispensatio. *Sanch. ib. ref. 67.*

74. Curialis, sollicitator, qui ut faci-
lius impetret dispensationem mutata sub-
stantia narrationis, non incidit in excõ-
municationem, sed in pœnam falsarii,
Sanct. Et rescriptum est validum *ib. r. 68.*

75. Dispensatio impetrata per igno-
rantiam, & simplicitatem tacendo cau-
sam veram, non est valida. *Palau. ib. 69.*

76. Clausula (Motu proprio) non
supplet, si vitium subreptionis sit in ex-
pressionem Causæ finalis falsæ, & motus
sit contrarius tertii, nec tollit inhabilita-
tem personæ si taceatur. Amicus. Sed si
dicit Motus propria sua voluntate, & li-
beralitate, hoc modo tollit impedimen-
tum etiam non narratum. *ibidem resolu-
tio. 70.*

77. In aliquo casu, urgente necessi-
tate, in quo non potest adiri Pontifex
propter magnam pauperiem, Episcopus
potest in illo dispensare. *Sanch. & alii,
ibid. ref. 71.*

78. Episcopus potest abrogare Con-
stitutiones confirmatas pro sua Diocesi
per Papam, quando is suas non fecit, &
robor non addit, secus autem si suas fe-
cit. *ibid. ref. 73.*

79. Dispensatus in uno casu, si postea in
alio ejusdem incidat, debet facere men-
tionem prioris dispensationis, aliter dis-
pensatio erit nulla; secus autem si nõ esset
ejusdem generis, sed diversi. *Cou. ib. r. 75.*

80. Causa finalis verificatur in dispõ-
satione eo tempore, quo Pontifex dicit
in litteris (si Preces veritate nitantur.)
Item dispensatio delegata inferiori, si
causa finalis cesset, antequam habeatur,
vel exequatur non valet, cum jam non
erat perfecta dispensatio sed in fieri, &
sufficit, ut eam subeat, quando dispen-
satur, sed non in initione Matrimonii.
Præp. ibid. resolut. 77.

81. Episcopus potest in aliquo casu dis-
pensare validè, super impedimentis Ma-
rimonii. Primò, quando impedimentum
est occultum, ut non possit manifestari
sine notabili detrimento famæ, vel ali-
cujus gravioris mali. Secundò, quando
matrimonium est contractum in facie
Ecclesiæ, & validum præsumatur. Ter-
tiò, quando separatio futura sit diffici-
lis, & vel ex una, vel utraque parte non
potest probari illam faciendam. Quartò,
si sit difficilis recursus ad Pontificem et-
iam in divitibus, & non sit facilis recur-
sus ad Legatum Apostolicum. Sed per
hoc ultimum videtur non posse: Diana,
ibid. ref. 78. Sed isti casus non sunt con-
cessi ejus Vicario, sed potest Episcopus
committere, ut dispensat *Præp. ibid. re-
solut. 79.*

82. Potest Episcopus tentatis omni-
bus ad evitandũ scandalum, vel infamiã
ex causa urgente dispensare in impedi-
mento dormiente non solum in contra-
hendo, sed etiam contracto. Item potest
dispensare propter dispensationem sub-
reptitiã obtentam, post contractum ma-
trimonium confirmando dispensationem
Pontificis. *Basil. Pont. Et etiam super im-
pedimentis supervenientibus matrimo-
nio jam contracto & impedimentis pe-
tendi debitum. Val. ibid. resolut. 80.*

Constitutio-
nes non ro-
boratas à Pa-
pa, potest Epi-
scopus abro-
gare. Facien-
da est mentio
prioris di-
spensationis,
si non esset
ejusdem ge-
neris.

Cessat dispen-
satio si cessat
causa finalis,
antequam
habeatur.

Episcopus po-
test dispen-
sare in impe-
dimentis oc-
cultis cum
detrimento,
& infamia.

Non potest
eius Vicarius
nisi ex specia-
li delegatio-
ne.

Simile

Copula inter consanguineos non est manifestanda quando in casu non est publicus
Copula cum spe facilius impetrandi dispensatio. n. e. si utriusque pars est conscia debet exponi.
Copula ex parte unius non facit dispensationem subreptitiam, etiam cum cognata spiritali.
Dispensatio quando licet non sunt expedita valet in foro interno.
Potest contra hi cum consanguinea, cum qua dispensatus fuit post mortem, prima uxoris.
Superior invito vovente potest in suis votis dispensare.
Dispensatio impetrata in scio vovente valet si eam acceptat.

83. Copula habita inter consanguineos, cum non sit impedimentum, non est manifestanda Pontifici, nec est subreptitia dispensatio dummodo incæstus non sit publicus, & cum infamia tertii Sanch. *ibid. ref. 81. par. 10. tract. 15. ref. 13. 5. Et hanc.*

84. Copula habita cum spe, & animo facilius dispensatur super impedimento quando utriusque sunt conscii, non autem unus ex ipsis, debet exponi, tamen si ad sunt alia causæ sufficientes solæ ad obtinendam dispensationem, tunc necesse non est exponere Copulam, nec intentionem, qua habitavit. Aversa, *ibid. ref. 82. par. 10. tract. 11. ref. 44.*

85. Copula cum consanguinea ex parte unius tantum Cognita, vel ex publica honestate non facit dispensationem subreptitiam si in petitione dispensetur non manifestando Copulam cum cognata spiritali cum non sit incæstus; & quando non seminatur intra vas non contrahitur incæstus. Sanchez *ibid. ref. 83. & num. 7.*

86. Dispensatio valet in foro conscientia, quando probabiliter necesse est Papam dispensare, etsi litteræ nondum sint expeditæ, non autem in foro externo; & etiam valet si Papa moriatur antequam litteræ expendantur. Mol. *ib. r. 84.*

87. Si quis obtinuit dispensationem contrahendi cum consanguinea, tamen cum alia nupsit, potest retrahere prima contrahere cum consanguinea cum qua dispensatus fuit. *ibid. ref. 85.*

88. Potest superior dispensare in votis etiam invito vovente, cum sit Dominus ejus voluntatis, quando verò sit in bonum commune, vel bonum spirituale voventis, aliter non valet. *ibid. ref. 86.*

89. Dispensatio obtenta pro aliquo eam ignorante, valet si eam acceptat: si minus, non est valida. Sæ, etiam pro consanguineis pauperibus sine mercede. Item, valet dispensatio quando impedimentum officit utriusque satis est, si unus sciat impedimentum, & ab eo obtineatur, & acceptatur, ut prosit altero ignorantem. Navar. quando impedimentum est unius, vel utriusque ut est in voto casti-

tatis, potest acceptare absque mandato alterius. Sanc. *ibid. ref. 87.*

90. Dispensatio, nisi sit nota dispensato, non sortitur suum effectum, & si ut sit nota dicitur contrahat matrimonium, non est validum, nisi sit conscius dispensationis, Amicus. *ibid. ref. 88.*

91. Non potest Pontifex revocare dispensationem ad suum libitum factam super aliquod impedimentum, absque legitima causa, quando est pro remuneratione meritorum impellentium voluntatem Pontificis, nec soluta pecunia in Dataria pro sublevandis sumptibus Pontificis, non autem si gratis, & non per modum contractus; nec a Sacra Pœnitentiaria possunt revocari dispensationes à se factæ eodem modo, vel ad bonum spirituale tertii, cum causa vero potest; licet non possint ordinarii, qui ex causa dispensant. Perez *ibid. ref. 89.*

92. In dispensatione continente duas partes si quæ conjunctas, subreptio unius invalidat validitatem alterius, non autem quando partes sunt distinctæ, & non habent connexionem inter se. *ibid. ref. 90.*

93. Taciturnitas veritatis, vel manifestatio falsitatis non vitiat rescriptum quando subreptio non est circa causam impulsivam, secus in causa finali. Diana *ibid. ref. 91.*

94. Pontifex potest dispensare, ut dicemus de potestate Pontificis, non solum cum magnatibus, & nobilibus personis, sed etiam cum privatis, ob eorum privatum bonum in secundo gradu. O. Magau. *ibid. ref. 92.*

95. Si vis scire causas propter quas Pontifex dispensare possit, non te pigeat legere. *ibid. ref. 93.*

96. Fœmina pauper, si ante, vel post missionem pro dispensatione, sed antequam dispensetur fiat dives, vel per legatum, potest renunciare ad effectum prædictæ dispensationis obtinendæ, non autem si nolit renunciare, nec acceptare, si autem per longitudinem Regionum facta hæredede, vel legataria, & non pervenerit ad eam notitia legati, & concessa fuit dispensatio potest acceptare, & contrahere matrimonium, & valida est dispensatio. Sanchez; sic

Necesse est ut sit nota dispensatio.

Non potest Pontifex revocare dispensationem ad suum libitum absque legitima causa.

Quando partes sunt distinctæ, subreptio unius non invalidat validitatem alterius.

Potest dispensare etiam cum privatis personis.

Fœmina pauper post effecta dives si vult renunciare potest. Valet ob pauperitatem dispensatio cum consanguineo.

chez; sic valet dispensatio fœminæ, quæ ob paupertatem, non potest extraneo nubere, si petat nubere cum eadem paupertate cum consanguineo. *ibid. ref. 94.*

In dubio potest contrahi absque dispensatione.

97. In dubio si habeat impedimentum potest licitè contrahere matrimonium absque dispensatione. *Cra. ibid. ref. 95.*

Datur casus, ut dives non possit adire Papam.

98. Potest dari casus in divitibus, ut propter aliquã, vel aliquas causas adire non possint Pontificè pro dispensatione super impedimento dirimente, in quo Episcopus potest dispensare, *ibid. ref. 96.*

Potestate supernaturali potest solvere matrimonium ratum & non consummatum.

99. Potest Pontifex dispensare, & solvere potestate supernaturali sibi a Deo concessa, matrimonium ratum & non consummatum. *Dia. ibid. ref. 97.*

ratum & non consummatum. Durat dispensatio mortuo Papa cum clausula (si preces.)

100. Dispensatio cù Clausula (si preces veritate nitantur) est valida, & durat etiam morte concedentis; & hoc etiã procedit in irregularitate, & aliis quæ in foro externo, vel interno committuntur cum hac clausula. *ibid. ref. 98.*

Dispensatio testandi durat mortuo concedente, & aliqua curiosa invenies.

101. Dispensatio, & facultas concessa Episcopis, & aliis non valentibus testandi non spirat morte concedentis. Riccius. Secundò, non validatur testamentum factum sine licentia ex superveniente facultate. Tertio, testamentum factum ab Episcopo ante facultatem habitam convalidatur cum licentia superveniente. Quarto, si Princeps concedit facultatem a edificandi Molendinum extenditur ad aedificatum. Quintò, si Rex concedit habendi beneficium in Regno habet locum de jam habito. Rebuffus. Sextò, si Pontifex dispensat habendi plura beneficia incompatibilia extenditur ad jam habita. Septimò, licentia Episcopi ad ordines suscipiendos non expirat eo mortuo & sic de aliis beneficiis habitis, ut gratiæ. Octavò licentia confitendi, aut concionandi non expirat etiam si amoveatur ab Episcopatu. *D. Anton.* Nondò, non expirat licentia eligendi Confessarium concessa à Pontifice, vel Episcopo per eorum mortem, *ibid. ref. 99.*

Potest dispensare in voto solemnium paupertatis, & obedientiæ.

102. Pontifex potest dispensare in voto solemnium paupertatis, & obedientiæ. Lessius. Sic etiam in recitatione Divini Officii cum qualibet persona obligata, *ib. ref. 100. & 101.*

103. Dispensatio unius casus, nõ censetur per extensionem ad alium, ut cù donatur alicui unus nûmus aureus ob amicitiam non tenetur ad alium. Censetur ad annexos, & connexos, & inclusos sub dispensat. *Glossa ibid. resol. 102.*

Dispensatus ad unum casum dispensatio non extenditur ad alium.

104. Dispensationes directæ Magistro Theologiæ intelliguntur Doctori Theologo, & non licentiato, solum possunt licentiatum Societatis Jesu dirigi; debent tamen habere potestatem à Superiore antequam litteræ sint expeditæ, alias dispensatio erit nulla. Quando verò dirigitur Confessario ab Ordinario approbato; valet, etiam si sit pro solis fœminis, vel solis masculinis, non autem ratione scientiæ. *Perez, ibid. ref. 103.*

Doctori, & non licentiato. Valde etiam si pro solis fœminis sit deputatus.

105. Non potest variari confessarius electus virtute litterarum dispensationis, vigore ejusdem Bullæ in consulto majori pœnitentiario. Pater Leo, & alii tenent non amittere suum effectum, quamvis aperiatur à non habente dictas qualitates in illis concessas executori, & aperiatori, peccabit tamen illas aperiendo carens illis.

Confessarius electus virtute litterarum non potest variari.

Item potest adire alium Confessariũ, casu quo primus aperit, & nolit dispensationem concedere, cum sit ejusdem naturæ confessionis Sacramentalis, quæ variari potest, imò etiam si melius consultus postea vult concedere, potest, etiam eligi denuò. *Naldus. ibid. resolut. 104.*

Denuò potest eligi.

106. Dispensatio debet fieri in Confessione Sacramentali juxta verba Sacramentali Confessione. (quatenus audita Sacramentali Confessione.) *ibid. resol. 105.*

Debet fieri in confessione etiam si sit invalida, & sacrilega.

107. Dispensatio facta in confessione invalida, & sacrilega sortitur suum effectum cum agitur de materia favorabili, dummodo Confessio non sit invalida ex defectu integritatis circa rem de qua petitur dispensatio. *Suarez ibid. resolut. 106.*

108. Ut dispensatio cum clausula (propter incontinentiæ periculum) sortitur suum effectum, debet fieri propter frequentem lapsum, & fragilitatem complexionis, vel ex pravo habitu acquisito non ex aliquo timore. *Portellus. Sic etiam*

Propter frequentem lapsum complexionis.

etiam in voto castitatis in foro conscientie non sufficit, quævis tentatio, nec periculum, sed magnum, vel ex prava inclinatione oriatur, vel ex complexione naturali, vel pravo habitu. Filliuc. *ibid. resol. 107.*

Clausula
examinationis.

109. De clausula (examinationis faciendæ oratoris à confessario) indigere iuramento volunt aliqui, sed si antea ex alia confessione Confessarius scivit veritatem non indiget novo iuramento, ut dispensare possit. Item si causa justa est à parte rei, & confessor illam nescit, neque examinet, & dispenser nulla est, cum non servat formam substantialem præscriptam pro illo actu faciendò: Confessarius debet monere oratorem antequam dispenser de veritate dicenda, aliter dispensatio non valebit, tamen si hæc omittat servanda reliqua, dispensatio est valida. *ibid. ref. 108.*

De aliis
clausulis,
vid. infra.

110. Quoad clausulam de confessione faciendâ, & aliis pœnitentiis debet Confessor injungere aliquas confessiones, potest eas injungere, vel semel in mense, vel duobus, vel tribus mensibus suo arbitrio faciendis, & si una fiat 1. Januar. & altera Februar. valet; & si in uno istorum mensium incidat confessio annualis Ecclesiæ non tenetur menstruam facere, secus de confessionibus pœnitentium de aliis pœnitentiis potest suo arbitrio, vel imbecillitate pœnitentis aliqua opera pia in die, vel Hæddomada, aut mense injungere, sicuti est jejunium, vel alias preces. In voto Religionis vero quæ jubentur quotidie imponi, recordetur exceptionis voti, quo tenebatur. Porrell. *ibid. resol. 109.*

111. De clausula (dummodò impedimentum sit occultum) advertendum est publicum esse illud, quod est notorium, & foro contentioso deductum, ita ut rectè ac simpliciter dicatur publicum, *ibid. ref. 110.*

De Clausula (gratis ubique) intelligitur prohibere solum munera à manu, & non poculenta, & esculenta, quæ animi gratia donantur. Perez, *ibid. resol. 111.*

112. Annuendum est à Summo Pontifice, oratoribus pro dispensatione in se-

cundo gradu consanguinitatis etiam privatis. Navar. *par. 8. tr. 7. resol. 8.*

113. Plura rescripta concessa à Summo Pontifice, semper præferendum est ultimum priori, facta mentione de prioribus, maxime pro diversis beneficiis, vel pluribus Ecclesiis, in secundo debet fieri mentio de primo, & de processu exequuto ex primo rescripto Panorm. quando duo rescripta impetrant unum à principali, & alterum à Procuratore, & ignorante datur optio, quo uti vellet, *par. 8. tr. 7. ref. 4.*

114. Dispensatio statim quod signatur à Pontifice valet in foro conscientie, quia in dispensatione non aliud quæritur, nisi voluntas Pontificis, quæ in signatione habetur. Paschal. & alii, *p. 10. tr. 16. ref. 55.*

Valida est dispensatio si ponatur una causa pro alia, ut mulier non remaneat in nupta. Sanch. & alii, *ibid. tr. 11. ref. 42.* Vallet dispensatio quando causæ adæquatæ veræ additur aliæ similis falsæ. Leand. & alii, *p. 10. tr. 1. ref. 43.*

115. Possunt Generales vi Privilegiorum sibi à Papa concessorum, non solum in capitulo Generali, vel Provinciali, sed extra dispensare cum suis Regularibus illegitimis, non solum ad dignitates inferiores, verum etiam ad Generalatum, unde conclusum est per multos DD. utriusque classis, posse superiores Regulares cum suis subditis illegitimis ad Generalatum dispensare, maxime, & si opponatur in Privilegio clausula universalis, & indefinita, & ad nostram Doctrinam non obstant dicta in additione ad priorem tractatum, *p. 10. tr. 9. per tot.*

DISTRIBUTIONES.

1. Canonicus, vel beneficiatus impeditus propter negotia Ecclesiæ, & non potest adesse choro, potest recipere distributiones etiam in infirmitate eventa ex justa causa dum absuit à Choro, secus si ex injusta: Bonacina, *par. 10. tr. 16. ref. 54. in fin.*

2. Dispensatus in ætate, ut sit Canonicus potest recipere distributiones, sed non insistere Capitulo quoad vocem, si non sit

Præferendum est rescriptum ultimum priori.

Potest uti, quo velit. Sign. à Pontifice valet.

Valet si ponatur una pro alia, vel si causa vera additur falsa.

Possunt dispensare Generales cum subditis illegitimis ad Generalatum.

Potest recipere distributiones impeditus pro Ecclesiâ.

Etiâ dispensatus in ætate potest recipere sit

distributio- nes etiam nõ sedendo in proprio stallõ. fit subdiaconus, *ibid. §. Notandum 1.* Sic Canonicus non sedens in proprio stallõ, vel non firindutus vestibus solitis, dummodõ aliud non sit statutum, §. *Secundõ, Nota.* Ita etiam absens à choro iustis de causis, *ibid. §. 3.*

DIVORTIVM.

Sodomina de- ber esse cum seminis effu- sione, ut sit causa divor- tii. 1. Copula Sodomitica imperfecta cum uxore non inducit causam divortii perpetui, sed debet esse comple- ta cum seminis effusione intra vas con- tra naturam. Sanch. *part. 9. tract. 8. resol. 39.* nec per pollutionem intra crura mu- lieris, contra Texeda, *ibid. §. Hinc dicitur.* neque per fornicationem mulieris vel matrimonium cum alio initum si ipsa bona fide putaverit virum obiisse Lay- man. *lib. 5. tractat. 10. cap. 7. numer. 13.* Præpositus alique quia non est adulte- rium formale, sed materiale tantum, p. *11. tr. 5. res. 47.*

Divortium concedendum est marito ejicienti uxorem cui ali- menta nega- vit, dummo- do ea inten- tione non ejecisset. 2. Concedendum est Divortium mari- to, qui uxorem ejecit e domo negando ei alimenta, & ipsa per hoc fornicata est, nõ ided adulterio consentit, nec à divor- tio faciendõ impediendus est, secus si ea intentione ejecisset, ut compulsa neces- sitate adulterium committeret, *ibid. re- sol. 38.* Et potest petere divortium etiam quod uxor adulterata est per vim gra- vem cadentem in constantem virum, *ibid. §. Sed si quæres.*

Non tenetur dimittere uxorem perti- nacem in adulterio. 3. Non tenetur vir uxorem dimittere adulterantem, & pertinaciter perseverantem in adulterio, sub peccato mor- tali, nisi in rarissimo casu, itaut dimissio sit apta ad emendationem absque incon- venienti, aut ad evitandam suspectionẽ, & non sit marito valde incommoda, & non sit aliud remedium sufficiens ad e- mendationem, tenetur eam dimittere. Sanchez *ibid. resolut. 40.* Sic multõ mi- nus de uxore cum viro adulterante, *ibid. §. Sed quid dicendum.*

Potest cogi vir post adul- terium, ut uxori recon- cilietur. 4. Vir, qui post divortium adulte- rium commisit, non solum ex Judicis sententia, & ex officio, sed ad petitio- nem partis, cogendum esse innocen-

tem, (postmodum nocentem, nocenti dimisso reconciliari) obligatusque esset in conscientia, hanc præstare reconcili- ationem quolibet volente, & de hoc alibi dictum est, *ibid. resolut. 39. p. 11. tr. 5. res. 37.*

5. Mulier adultera ingressa in Mona- sterium, vel tacente viro offenso potest professionem emittere absque eo, quod vir teneatur ingredi Religionem, sed potest in sæculo manere absque ullo vo- to. Diana, *ibid. resolut. 60.*

Mulier adu- tera ingressa Monasterium potest profes- sionem emit- tere.

DOLOR.

Actus doloris in Confessione faciẽ- da, potest præcedere tempus, v. g. si manẽ dolet, & actu non revocato post tres, vel quatuor horas confiteatur sine novo doloris actu, satisfacit confessioni, & si nocte præcedente examinavit suam conscientiam eliciendo actum doloris, potest manẽ confiteri, sic etiam transa- cto die, actu tamen non revocato. Diana *part. 9. tr. 9. resolut. 51.*

Non est neces- se ut dolor sit semper actua- lis quando actu non re- vocavit an- tecedentem.

Contritionem de metu pænæ Pur- gatorii sufficere ad valorem Sacramenti docet Leandrus, sic etiam attritio de morte subeunda per sententiam Judicis, ob infamiam, est sufficiens ad valorem cum aliquo respectu ad Deum, ut sit do- lor de peccato commisso. Lugo. *ibid. §. Nota hic.*

2. Qui confitetur de venialibus tan- tum, tenetur elicere actum doloris effi- caciis, sicut tenetur in Confessione de mortalibus. Diana *part. 9. tr. 9. resolut. 31.* Peccata venialia possunt remitti virtu- te. Sanchez, *ibid. §. Sed si.* Similiter dolor de peccatis validus est si habeatur ante, vel post Confessionem. *ibid. tr. 9. resolut. 37.*

De veniali- bus etiam e- licendus est dolor.

DOMINVS.

1. Certũ est servos esse in Dominorũ potestere. Quæ potestas rectè de- finitur, Jus quod Dominus habet in ser- vum. Et omni suo effectu eadem est cum dominio.

Potestas Do- minica quid. Quid Domi- nus?

Qui ejus esse
suis.

dominio, quod Dominus habet in rebus suis, id sit potestas Dominica in servis. Per Dominum autem intelligimus, non solum eum, qui verè Dominus est, id est, proprietatis, sed fructuarium etiam, & bonæ fidei possessorem. Hujus autem potestatis effectus præcipuus est, quod Dominus in servos vitæ, necisque potestatem habeat, quæ tamen potestas hodie ex constitutione Divi Pii Anton. valdè diminuta, & coarctata est. Licet enim illa olim fuerit summa, hoc est, licet Dominus potuerit servum suum sine causa impunè occidere, verberare, violare; at tamen hodie sine causa legibus cognita, non potest. Et hæc omnia docet Justin. *in institutis lib. 1. tit. de his qui sui, vel alieni juris sunt.* Quæ quidem olim procedebant de jure civili, nam de jure naturæ contrarium dicendum, cum homicidium sit intrinsecè malum, *part. 7. tractat. 7. resolutio 4.*

Non potest
denegare ali-
menta ser-
vis.

2. Aliqui opinati sunt posse Dominum ob certa quædam crimina, & scelera servi denegare illi alimenta ut sit ingratus, vel contumeliosus in Dominum, vel si mali aliquid fecerit, ob quod mortis pœnam mereretur. Sed verius est, quod alii tradiderunt; Si servi crimen est ultimo supplicio dignum ad Magistratus, ac Judices jure deferitur; si alterius pœnæ sit reus, privatim à Domino jure punitur, nunquam tamen alimenta, quæ sunt necessaria simpliciter vitæ subsidia, Dominus potest jure denegare; quamvis ea possit ex parte minuere: ita ut servus non inedia absumat, & pereat, sed attenuato, & diminuto victu castigetur, ut sic fortè ad saniolem mentem, melioremque vitam redeat: Ita Fillius *tom. 3. tract. 28 part. 2. cap. 4. numer. 75.* Unde non sunt damnandi Domini, qui propter aliqua delicta licet leviora detrahunt servis, *Parè della ragione* ut vulgò dicitur *part. 7. tractat. 7. resolut. 46.* Quod si Dominus sit nimis sævus in servos, potest cogi, ut illos vendat, ex Menochio *de Arbit. centur. 2. cas. 138. ex lib. 3. ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris, §. sed major.* Sicut cogitur pater

Licet possit
eam minuire.

At ob servi-
tiam potest
cogi vende-
re servos.

emancipare filium, quem acerbius, quam pro paterna pietate tractarit. Et ob sævitiam socii, licet ante tempus a societate recedere. Et Vasallus nimium sæviendo in subditos jus feudi amittit. *Æstimatio autem cujusque sævitæ arbitrio judicis remittenda est. Ibid. resolutio 46.*

3. Dominus potest irritare ea vota servi, quæ ipsius obsequio, & servitio obstitierint; non autem ea, quorum executionem servi remiserint in tempus solutæ servitutis. De votis verò ante servitutum emissis, suspendi eorum executio potest, si præjudicantia fuerint, & idem dicendum de votis observandi præcepta divina, audiendi Missam, jejunandi, communicandi, &c. quod à fortiori procedit, in votis rerum ad consiliū pertinentium, ut recitandi aliquas moderatas orationes, præstandi ve aliquam moderatam abstinentiam. Vorum verò castitatis nullatenus imitari, neque suspendi potest. Et idem est de votis realibus, si fortè servi aliqua bona habeant propria. Secus verò si ex bonis dominorum sint, nam eo ipso sunt eorum dispositioni subjecta. Ita Trullench. *in Decal. tom. 1. l. 2. cap. 2. dub. 37. num. 1. & seqq.* Qui optimè etiam observat uxorem non posse servi vota irritare, nisi spectent ad ejus bona paraphernalia, & *dub. 36. n. 7.* notat, posse dominum servi impubertis parentibus orbat, omnia illius vota irritare. Quod est valdè notandum, *part. 7. tr. 9. resolut. 27.*

Quæ vota
servorū pos-
si irritare,
& qua non.

4. Possunt autem graviter peccare Domini præcipuè in his. Primò si sint notabiliter negligentes in procurandis iis, quæ sunt necessaria ad salutem servorū; ut est susceptio Sacramentorum suo tempore, Missæ auditio, & alia hujusmodi. Secundò si sint negligentes in corrigendis eorum peccatis. Tertiò si jubeant aliqua, quæ servi facere non possint sine peccato mortali. Quartò, cum eos onerant laboribus intolerabilibus. Quintò, cum eos afficiunt contumelis, ut vocando servos Christianos canes. Sextò si graviter verberent ex levi culpa. Ita Trullench *in Dec. tom. 1. libr. 4. c. 1. dubio 6.*

Peccata in
usu servorū.

num.

Non peccant n.s. At ego puto, Dominos; vocando ser-
vando ser- vos Christianos canes excusari à pecca-
vos Christia- to, quia ex ita, & ex indeliberatione talē
nos canes. solent proferre injuriam. *ibid. resol. 47.*

Nec in appo- Nec peccant offerendo carnes servis in-
nendis carni- fidelibus in die jejunii, vel imponendo
bus servis in- illis opera servilia in diebus festis,
fidelibus, &c. quia infideles, sunt extra Ecclesiam, &
non ligantur eis præceptis p. 1. tr. 9. resol.
42. & p. 7. tr. 7. ref. 58.

Nec peccando 5. Dominus peccans cum servo, vel
cum illis, serva infideli, debet in confessione hanc
teneatur hanc circumstantiam explicare juxta proba-
circumstan- biliorem sententiam, quam docet Aver-
tiam aperire. sa de *Sacr. Pœnit. q. 9. sect. 9.* Sed probabili-
sa de *Sacr. Pœnit. q. 9. sect. 9.* Sed probabili-
lis est etiam negativa, cum plures Doct.
res assenserant circumstantiam infidelitatis
in copula illicita non mutare speciem,
sed aggravare. p. 7. tr. 7. ref. 72.

Tenetur re- 6. Quæres, an Dominus teneatur re-
sarcire dam- sarcire damnum à servis illatum; Resp.
num culpa- quod competit actio adversus Dominū
biliter à ser- mancipii ob damnum mancipio culpa-
vo illatum. biliter illatum absque Domini culpa, ut
habetur in *tit. Inst. & Digest. de noxalibus
actionib.* (Si enim culpa Domini illatum
fuit, tenebitur Dominus aliunde ex in-
justa læsione ad totum damnum;) & tūc
dominus debet, vel dānum solvere, vel
mancipium pro noxa dare, damnum
passo: Dixi ob damnum à mancipio cul-
pabiliter illatum; quia si absque ulla e-
jus culpa fuit, sicut mancipium ad nihil
teneatur ita nec Dominus, nisi quantum
ex damno illato factus est locupletior: si
autem adversus mancipium criminaliter
agatur ad eum puniendum; non potest
Dominus illud liberare, solvendo dam-
num, sed debet actio adversus servum
intentari. An verd ista obligatio, quam
Dominus ex damno illato à mancipio
contraxit, liget in Foro conscientie, an
solum post Judicis condemnationem:
affirmat Vasquez *opus. de Restitut. cap. 2.
§. 2. dub. 1.* cum aliis. Ita probabilior mi-
hi videtur contraria sententia, quam
tuetur Trullench *Decal. 1. 2. l. 7. cap. 6.
dub. 3. num. 9. part. 7. tr. 7. ref. 73.* Quando
autem possit, vel non Baptizare filios
suorum servorum invitis parentibus. Vi-
de Verbo *Baptism. n. 41.* Item an teneatur
Summa Diana.

Non tamen
ante Judicis
sententiam.

strictius ad correctionem. Vide Verbo
Correctionum...

D O N A T I O.

1. † D Onatio est datus liberalis, quæ
aullo jure cogente ex sola a-
nimi benignitate alteri fit, & concedi-
tur, vel est actus, quo res propria, ex li-
beralitate à volente proficitur, & in
volentem confertur. Arprechtus p. 8. tr.
6. resol. 1.

Donationis
diffinitio.

2. Duplex donatio, inter vivos una,
causa mortis altera, donatio differt à le-
gato substantia, & natura; in donatione
sequitur donans & donatarius, in lega-
to sola voluntas testatoris; Inter vivos,
est quæ sine suspitione ulla mortis, sed
mera voluntate donantis, & mente &
proposito, ut res donata, statim fiat acci-
pientis, nec ullo casu ad donantem re-
vertatur ad distinctionem illius causa
mortis, quæ facile revocari potest. Dia-
na. *ibid. ref. 2.*

Duplex do-
natio causa
mortis, una
& inter vi-
vos alia.

3. Infantes, furiosi & mente capti, mu-
ti, & surdi nati donare non possunt; Mu-
ti, & surdi, qui quod volunt ostendant
possunt donare, qui casu est surdus, vel
mutus, vel utrumque simul, litterarum
tamen non ignarus, talis scripto donare
potest; senes deliri non possunt donare;
senes utentibus judicio non prohibetur,
sed solum diliris pupilli non possunt do-
nare; impubes non expletis annis qua-
tuordecim, fœmina 12. non possunt do-
nare, tamen ad pias causas, & hoc de jure
Civili, non in foro conscientie. Dona-
tiones impuberum cum ratione factæ e-
runt validæ. *ibid. ref. 3.*

Non possunt
donare infan-
tes, furiosi,
mente capti,
muti, & sur-
di, sed si signo
aliquo osten-
dunt, quæ vo-
lunt possunt
senes deliri,
pupilli, impu-
bes.

4. Minores annorum 25. absque Cura-
toris auctoritate donare nō possunt, si nō
habent Curatores possunt irrevocabili-
ter donare res mobiles, (nō immobiles)
dummodo ratificent elapsis 25. annis &
infra istud tempus possunt retractari
auxilio restitutionis. Prodigii nō possunt
donare; minores 10. annorum habentes
usum rationis sine licentia patris, & Cu-
ratoris, bona Castrensia, & quasi Castre-
sia, cum sint Domini istorum; filius fa-
milias

Minores 25.
annorum non
possunt dona-
re.

Prodigi-
milias

P P

milia non potest promittere bona im-
mobilia, neque mobilia pretiosa, tamen
post annos 25. si ratificat valet. Itē Mas,
post decimum annum cum dimidio, fœ-
mina potest non cum dimidio, sicut possunt
tutores tamca si probatur inertia, vel de-
ceptio, potest rescindi donatio; donatio
facta à minore in foro conscientia, cum
ratificabitur, vel donec à tutore irritetur
valet, tamē venialiter peccaret, moraliter
vero quando in contemptu, vel iniuria
tutoris id faciant *ibid. ref. 4.*

*Et alii mino-
res.*

*Miles non po-
test donare.*

*Nec post
commissum
crimen.*

5. Miles, non potest donare nisi ob usum
corporis, vel aliud obsequium; si abso-
lute, & libere donavit bona cuiuscumque
generis, potest repetere, non autē ratio-
ne usus corporis. Hurtadus. Post com-
missum crimen capitale non potest do-
nari, si sequatur condemnatio: Donatio-
nes facte post duellum, licet donator non
dum sit postulans, per fiscum revocatur:
crimen non capitale, non facit irritam do-
nationem etiam post condemnationem:
dummodo non sit donatio causa mortis
bona addita fisco post condemna-
tionem donata non tenent: antea facta te-
nent donatio, idem dicendum est Ecce-
lasticis non posse concubinæ donare.
Dicastillys *ibid. resol. 5.*

*Bona Castr.
& quasi
Castr. possunt
donari à fi-
liis familiaris.*

6. Bona Castrensia, & quasi Castrensia
possunt donari à filiis familiaris, secus de
profectis neque adventitiis, etiam si tra-
seat ad secundas nuptias, tamen si filiosa
milia donatum fuerit, vel relictum ali-
quod bonum cum hac conditione, ne
usus fructus sint patris, hoc potest dona-
re, si filius admittitur in hereditatem
simul cum patre, hic habet solum con-
sortium proprietatis & quando pater sit
hæreticus, filius acquirit jus bonorum.
Fernand. *ibid. ref. 6.*

*Non tenetur
accipiens à
minore ad
restitutionem.*

7. Non tenetur ad restitutionem do-
natus, si accepit à minore 25. annorum
tacite, vel non consentiente Curatore,
dummodo donet, quod possunt sui pa-
res, vel sui juris, quando à Curatore, vel
ab ipso non repetantur, secus autem si
repetantur, nec peccat infra illud tem-
pus non restituendo, *ibid. ref. 7.*

Servi possunt

8. Servi possunt donare bona, sibi dona-

ta, vel relicta, aut acquisita sua industria donare sibi
tempore, quo Domino non inserviunt ne
servitium fraudent, etiam tacite vel expre-
se vel cum conditione: ne Domino ac-
quirant. Sanc. contra Caram. *ibid. ref. 8.*

9. Ancillæ possunt donare bona danata *Simile.*
ob turpē usum sui corporis, sicut possunt
servi, ut supra, vel etiam ex ludo lucrata,
in foro tamen conscientia. Dian. *ib. ref. 9.*

10. Uxores possunt donare de facultati-
bus, quod arbitrio, & prudenti viro vi-
debitur, & istis duplum concedendum est,
quam filiis. Secundò si vir rogatus conce-
deret. Tertiò si dat in extrema necessita-
te de superfluis naturæ. Quartò, de bonis
in sua libertate positis, & de acquisitis
sua industria. Quintò, ad impediendum
damnum marito, etiã spirituale; ut prece-
tur Deum pro illo. Sextò potest accipere
de rebus familiaribus pro necessariis do-
mi, & personæ, quando maritus nolit
providere. Septimò, quando maritus est
dissipator cum meretricibus, vel ludo, &
cætera huiusmodi. Octavò, potest facere
eleemosynas, donationes remunerato-
rias secundum quod faciunt suæ pares,
communiter DD. & non peccant uxores
per istas res moderatas contradicente
marito: nec si separentur tenentur de
istis in partem recipere, nisi excedant li-
mites prudentia. Mol. *ibid. resol. 10.*

*Vxores pos-
sunt donare
iudicata à
prudenti vi-
ro.*

Et ut infra.

*Nec contra-
dicente viro.*

Simile.

*Sed non filii
alterius ma-
rimonii.*

*Superiores
Regulares
possunt mode-
rate donare
intuitu mo-
nasterii.*

Relig. par. 2. c. 1. ibid. ref. 12.

*Episcopi, & Clerici validè donare
possunt de bonis patrimonialibus, & de
Clerici pos-
sunt*

13. Episcopi, & Clerici validè donare
possunt de bonis patrimonialibus, & de
Clerici pos-
sunt

sunt donare, sed non de bonis Ecclesiasticis.

quasi patrimonialibus, cum sint veri domini de Ecclesiasticis si quid parsimonia vivendo affrancaverint, neque in sustentatione passi sunt, etiam de istis possunt donare Dicastill. *ibid. ref. 13.*

14. Quamquam validè donare possunt Episcopi, & Clerici de rebus Ecclesiasticis, tamè illicitè, & cum peccato mortali donant; quia pauperibus, & Ecclesiæ superflua tenentur erogare, & non parentibus & hoc de jure humano, & naturali; possunt tamè de proventibus eis subvenire. *ibid. resol. 14.*

Clerici peccant donando.

15. Clerici validè donant, etsi illicitè, superfluos usus, tamen peccant donando, nā donatarius alienus ab Ecclesia, & locis piis; non tenetur ad restitutionem, & dispensator fructuum Clericorum non dando pauperibus, sed sibi retinendo peccat mortaliter contra justitiam; bona Ecclesiarum non spectantia ad portionem Episcopi & erat dispensator fructuum eorum possunt vendi ad sustentationem pauperum; similiter Meretrices vel ludentes cum Clericis beneficiariis non tenentur ad restitutionem lucrata ex bonis Ecclesiasticis. Tullench *ib. ref. 15.*

Communitas potest donare pro meritis.

16. Communitates possunt donare personis benemeritis communitati etiā ultra salariū, circa necessaria ad bonū regimē, unde donationes factæ à decurionibus, & consilio cōmunitatis circa benemerita spectata qualitate civitatis, & personæ donatariæ sunt validæ, & assertioni ipsorum standum est donec probetur contrarium: & si tales non remuneraverunt possunt successores, sed de hoc est controversia inter DD. *ibid. ref. 16.*

Tutores divitum possunt donare donatione remuneratoria.

17. Procuratores tutores, & administratores pupillorum divitum spectata qualitate eorum possunt aliquid donare remuneratoriè tantum, sicut potest paterfamilias, Ecclesiastici, & Prælati, & etiam Regulares spectatis circumstantiis. Sanchez, *ibid. ref. 17.*

Reges, &c. possunt donare dummodo non sit in dānum Regni.

18. Reges, & principes possunt donare, dummodo non sit in dānum Regni, vel boni publici, quia hoc modo possunt successores revocare donationes. Lugo. *ibid. ref. 19.*

Confirmatur

20. Donationes factæ inter conjuges

firmantur juramento, & non sunt revocandæ, & quamquam istæ donationes inter conjugaliter sunt prohibitæ, tamen morte firmantur. *ibid. ref. 20.*

21. Donatio filiorum utriusque sexus facta patri de bonis, quæ possunt donare facta filio. *Co. d. contra valet in modo non sit enormis, vel ad fraudem filiorum, aut contra jus naturale, & quod non excedat quintam in foro conscientie tener.* Villalobos, & alii, facta filiis illegitimis tamquam extraneis *ib. ref. 21.*

22. Donatio jurata patris facta filio, tenet, saltem propter obligationem naturalem, & cum accedit juramentum, cessat effectus patriæ potestatis. Th. & luristæ. *ibid. ref. 22.*

23. Donatio patris facta filio causa studii non valet, quia pater tenetur sustentare filios ad studium, vel ad gradum obtinendum, nec sumptus debent computari in legitimam, & potest cogi pater per iudicem à filio non solum pro alimentis, sed pro libris, & aliis necessariis, etiam si debita fecit pro studio, & hoc de jure divino. Auct. *ibid. resol. 23.*

24. Donatio inter conjuges firmatur morte naturali, & morte civili, vel professione Religionis profitentis paupertatem, nō de possidentibus bona Sanchez. Idem dicendum est de dicta donatione, quæ omnino est invalida jure communi, sed morte validatur, cum in vita non revocavit, dummodo non excedat summā 500. aureorum absq; insinuatione, quod si excedat non valet quoad excessum: idem valet per professionem in Religione matrimonii rati & non consummati, quia hujusmodi requiritur mors, Io. Andreas *ibid. resol. 24.*

25. Donatio arrharum, & sponsalitiæ largitatis, acquisitæ à sponsa per osculū, non tenetur sponsa restituere, cum non datur error in principali causa donationis, & propter hoc in pœnam recipit dimidiū jocaliū, etiam nō facta insinuatione Sacramenti, per copulam integram, & arrha, & sponsalitia largitas sunt in matrimonio, & eo consummato vir moriatur nō potest utramque acquirere, unde datur terminus 30. dierum ad eligendū sponsæ

pp 2

vel

vel illius hæredibus, elapso termino electio datur hæredibus mortui. Sanch. *ib. resol. 15.*

Valet donatio unius conjugis pro oleo, vel cera apud Deo in Ecclesia. 26. Donatio unius Conjugis annualis redditus pro dotanda Capella, vel illuminando lampadem oleo, vel cera est valida. Ita. Item valet si uxor donat viro ad consequendam aliquam dignitatem, vel honorem, &c. hujusmodi Vuadingi *ibid. resol. 26.*

Donatio causa resarcitio nis valet. 27. Donationes factæ inter virum, & conjugem non veræ, sed putativæ, si validæ sine tenent, sin minus non tenent, hæc est resolutio DD. Unde si vir aliquid donet uxori, vel gemmas propter usum corporis, quod resarcitio vocatur tenet. *ibid. resol. 27.*

Remuneratio inter conjuges est valida. 28. Donatio mutua remuneratoria inter conjuges, valida, & licita est. *ib. ref. 28.* Unde si maritus senex & ignobilis potest donare uxori nobili, & Juveni. Clar. vocat eam remuneratoriam. *ib. ref. 29.*

Non tenet inter socerum, & nurum viventibus sponsibus. In dubio presumitur causa mortis. 29. Donatio inter conjuges causa mortis, valet, cum sit à lege recepta contra Clarum, inter socerum, & nurum, nõ tenet, cum sit vivi filius & ejus uxor; In dubia donatione, si expressè non constat presumitur causa mortis, quia ista potest revocari, & non illa inter vivos. Ripa. *ibid. resol. 30.*

Valet qua sit causa gratulationis in die Nativitatis Domini. 30. Donatio inter conjuges in die Nativitatis Domini, est valida ratione prægratulationis Christi nati, & etiam patres filii possunt donare aliquid. Berloch alias causas de validitate inter conjuges; lege Dianam *ibid. resol. 31.*

Non potest revocari à seo donatio facta à viro ante bannum. 31. Donatio facta uxori à viro timete nõ ponatur in banno, & postea bannitur si bona confiscantur, talis donatio à fisco non potest revocari *text. unic. in jure leg. Sed si mors;* unde, ut donatio confirmetur requiritur necessario, ut vivente donatore traditio sit vera, vel ficta, & res donatæ donatario sint traditæ, aliter

Vide infra alias conditiones donationis. morte non confirmantur. De gemmis donatis mulieribus mortuo marito, ut scrupulus tollatur, quando non potest haberi mens donantis, videndum est de aliis fœminis quomodo utantur gemmis, & ita debet, & ipsa uti; non autem ad præcium, *ibid. resol. 32.*

32. Donatio patris filio remuneratoria, valet dummodo benemerita approbetur à filio; etiam si specie exprimat; in foro conscientie sufficiunt merita, & servitia extrinseca, & si probari non possint, & si filius patri inservivit, id non facientibus aliis filiis potest pater filio donare, quod extraneo donaretur pro tali servitio & hæredes tenentur illud dare tamquam præcium post mortem patris, dummodo tali intentione deservisse aliter non potest recipere. Fagund. & valet donatio talis post ejus mortem quantum à filio merita non probentur. *ibid. resol. 33.*

33. Discordant Theologi, & Juristæ De donatione circa donationem factam filio à Matre, tamen, quando mater donat filio intuitu patris principaliter valere talem donationem, sic etiam valet facta mancipatio, naturali, & filio uxorato. Villalobos. *ibid. ref. 34.*

34. Licet donatio patris facta filio nõ valet, tamen si eam non revocaverit confirmatur ejus morte, & confirmatur quando in eadem voluntate perseveravit dummodo res non sit donata alio titulo; tamen si excedit 500. aureorum summam non videtur bona etiam post mortem, & aliis filiis præjudicat. Gail. Et talis donatio intelligitur causa mortis, etsi facta sit inter vivos, & debet insinuari si excedit summam, ut sup. quæ de excessu non valet. *ibid. ref. 35.*

35. Alii casus in quibus valet talis donatio. Primò facta filie causa dotis. Secundò propter nuptias factas filio. Tertio, Summus Princeps potest filio suo donare. Quarto filio mancipato nec indiget confirmatione, & debet subsequi mors patris ad ejus confirmationem. Quinto si detur in dotem, vel in Matrimonium. Sexto, mobilia proficiscentia ad bellum. Septimò, si libros donat pro aliqua disciplina adipiscenda. Octavò, si condonat filium usumfructum habitum à bonis adventitiis filii. Nonò in remunerationem obsequiorum. Decimò, omnes donationes validè inter conjuges valent inter filium, & patrem Lessus, & alii. *ibid. ref. 36.*

Donatio patris filio cautis remuneratis valet etiam si servitia non probantur.

De donatione facta à matre filio discordant Doctores. Absque insinuatione non valet in excessu 500. aureorum.

Lego casus in quibus valet donatio.

Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum non valet.

36. Donatio inter vivos omnium bonorum presentium, & futurorum est invalida, quamquam sit insinuata. *ib. res. 37*

Donatio facta filii cum obligatione in genere valet.

37. Quando filius se obligat in genere, valet donatio, quoad obligationem naturalem. Secundò si donat in specie aliquid debet advertere qualis sit res, quã donat, vel sit peculii Castrensis, vel quasi Castrensis, vel adventitii, aut profectitii, si de adventitiis, an pater de his fuerit legitimus administrator, vel non. Bartolus, *ibid. resol. 38.*

Donatarius potest retinere acceptum per donationem, quando non exigitur à donante.

38. Acceptum per donationem omnium bonorum, ut supra potest tuta conscientia à donatario retineri, quando non exigitur à donante, vel ab hæredibus, maxime cum talis donatio confirmatur à Principe. Dicastillus. *ibid. resol. 39.*

Aliqui casus in quibus valet donatio omnium bonorum.

39. Dantur alii casus, quibus donatio omnium bonorum sit valida. Primò, donatio etiam futurorum est valida, quãdo fit causa mortis. Secundò, quãdo fit titulo oneroso, ut est matrimoniũ, dos, vel alterius generis: Tertio, quando fit Ecclesiæ, aut causæ piæ. Quarto, quando reservatur sibi ususfructus, dummodo sint sufficientes ad sustentationem donantis, aut arbitrio prudentis viri. *ib. res. 40.*

Valet facta Ecclesia etiam calore iracundie.

40. Donationem factam Ecclesiæ omnium bonorum, etiam futurorum validã esse docet Hurrad. Sic etiam donationem factam Ecclesiæ, vel loco pio facta calore iracundiæ, modo donans non sit à mente alienatus. Felin. *ib. res. 41.*

Conditiones donationis facta loco pio cum onere, vel pensione.

41. Donatio facta Ecclesiæ, vel loco pio cum onere, vel pensione, vel cum pacto habente clausulam (commissi) habet conditiones. Primò, res donata, si pactum non servetur, non potest repeti, sed cogatur ad impletionem. Secundò, si pacto non stetur, auferatur res donata Ecclesiæ, & aliæ Ecclesiæ, vel loco pio, vel cui donator nominaverit, applicetur, & eadem ratio militat de legatis, piis locis relictis, ut de donatis. *ibid. res. 42.*

Non potest revocari iuramento firmata.

42. Donatio omnium bonorum, etiam futurorum iuramento firmata revocari nõ potest in utroque foro; & quod nõ sit in damnum creditorum, vel unius, vel plurium, quos alere tenetur, & non peccat nisi venialiter. Villalob. *ibid. resol. 43.*

43. Donatio omnium bonorum etiam futurorum in terminis juris communis in presentibus, est nulla, & non valet, donationem factam huiusmodi, causa hæredem possit instituere donator, & potest donatarius post mortem donantis sibi retinere partem Falcidiam. D. Thom. *ibid. resol. 44.*

Potest partem Falcidiam sibi donata retinere.

44. Donans omnia bona etiam futura, reservando sibi ususfructum, potest de ipso testari, cum sit Dominus in tota vita fructuum, quibus utitur; potest etiam testari in morte de rebus, vel pecuniis acquisitis, & sic donatio est valida. *ibid. resol. 45.*

Potest testari de usufructibus reservatis.

45. Donationes excedentes summam 500. aureorum absq; insinuatione Judicis nõ valent pro excessu, sed solum pro 500. Nec possunt fieri donationes: ut unaquæque contineat 500. aureos quia erit in fraudem juris. *ibid. res. 46.*

Non valet donatio sine insinuatione, quoad excessum.

46. Dantur aliqui casus nõ indigentes insinuatione; Donatio Principis, Secundò Ducis militiæ militibus. Tertio antedotalis, & remuneratoria, vel ob causam futuram, & omnes donationes non excedentes summam 500. aureorum, dummodo non fiat causa remunerationis, & merita sint inferiora; communis DD. Item renuncians quis legatum, quod sperabat, sed nondum obtentum, valida est renunciatio in quacumque quantitate absque insinuatione, cum non sit donatio, sed non acquisitio rei. Gomez *ibid. res. 47.*

Aliqui casus non indigentes insinuatione.

47. Donatio facta pluribus absq; insinuatione, si excedit 500. solidos, sed si detrahatur aliquid pro singulis usque ad veram quantitatem propriam nõ requirit insinuationem. Azor. Si fiant tales donationes diversis actibus, & temporibus, & fiant eidem, valent quia una est donatio: eadem ratio procedit quando donantur plures res, dummodo unaquæque non excedat quantitatem 500. solidorum. *ibid. resol. 48.*

Plures donationes facte pluribus non excedentes 500. solidorum, non indigent insinuatione.

48. Donationes factæ ad pias causas, vel Ecclesiæ, aut Hospitali, comunità, vel causa studii, etiam si excedant quantitatem seu solidorum, seu aureorum non

Facta Ecclesiæ, vel locis piis nõ indigent insinuatione.

indigent insinuatione, cum sit contra Evangelium. Communis DD. *ibid. res. 49.*

De emptione & venditione est alia ratio.

49. Donatio non excedens 500. solidorum inter conjuges causa mortis, & morte val' lata nō indiget insinuatione, quod emitur ultra dimidium excedentē valorem, à quo donare non potest absq; insinuatione; non potest emptor validē remittere, & condonare venditori absq; insinuatione, & eadem ratio valet de infra dimidium, venditor non potest renunciare læsioni absque eadem insinuatione, neque emptor manet tutus in utroque foro. *Clarus. ibid. res. 50.*

Valet iuramento firmata.

50. Donatio firmata iuramento valida est absq; insinuatione. *Gallus. ib. res. 51.*

Valet cum renuncia insinuationis.

51. Donatio facta cum renuncia insinuationis si sit acceptata valet, ut modus, & pactus cum actionem, & obligationem pariat in foro exteriori, si vel, ne renunciatum sit insinuationi cum ad sit consensus utriusque partis, etiam si ad sit statutum de renunciatione etiam iuramento. *ibid. res. 52.*

Potest Privari excessus.

52. Donatarius potest in conscientia retinere excessum ex donatione absque insinuatione usque dum à donatore reputatur. *Lessius. ibid. res. 53.*

Causa revocationis.

53. Donatio in quinque casibus potest revocari ad ingratitudinem. 1. propter manus violentas positas in donatorem. 2. propter injuriam atrocem verbalem. 3. propter grave damnum rebus allatum. 4. per instructionem insidiarum ad vitam. 5. non adimpletio conventionum appositarum, & istis causis potest revocari à donatore, quando solum scivit causam ingratitudinis, & tacet, non autem ab hæredibus, secus si ignorabit. *ib. res. 54.*

Negans alimenta, filia propter ingratitudinē potest privari.

54. Donatarius negans alimenta donatori pauperi effecto ob donationem, potest privari, filia dotata propter ingratitudinem potest privari donatione dotali mortuo viro, si non habet filios. *ibid. res. 55.*

Per modum appositum nō observatum potest revocari.

55. Donatio facta Ecclesie, quando modus appositus, tamquam finalis non est observatus potest revocari, non autem propter ingratitudinem Clericorum. *Clar. ibid. res. 56.*

56. Donatio iuramento firmata de non revocando potest revocari. *ibid. res. 57.* Donatarius non tenetur restituere rem donatam, ob ingratitudinem ante sententiam iudicis. Lugo; si de habente rem cum uxore defuncti ingratus tenetur restituere fructus receptos à re donata ante revocationem. *Ripa. ib. res. 58.*

Etiam inva- ta de non re- vocando po- test revoca- ri.

57. Non potest revocari donatio facta à præcogitante de futuris filiis, cum in hoc cessavit ratio legis; si in dubio potest revocari, item de cōstituto in matrimonio, item potest revocari si apposita sit clausula, quod non possit revocari quacumque ex causa etiam ingratitudinis; communis DD. & etiam si juravit non revocandi suscepta prole. *Cl. secus si conditionem excludit, filii possunt illa revocare post mortem patris. ib. res. 59.*

Per futuros filios præ cogitatos potest revocari.

58. Pater potest renunciare beneficio legis. Si unquam, quod sibi soli, & non filiis tribuitur hoc beneficium. *ibid. res. 60. lege text. & pulchra invenies.*

Potest renun- ciari benefi- cio legis à patre.

59. Si donatio revocatur propter filios susceptos, & hi è vita decidunt ante donatorem, donatio adhuc remanet revocata, nec validatur, nisi nova superveniente donatione. DD. utriusque Classis. *ibid. res. 61.*

Donatio re- vocata etiam filiis mortuis durat.

60. Donatio facta ante procuracionē filiorum revocatur, si nascantur filii illegitimi, qui postea legitimantur per subsequens matrimonium, vel rescritto Principis. *Diana. ibid. res. 62.*

Revocatus etiam per filios illegiti- mos legiti- mos per sub-

61. Donatio facta à patre desperatione non habendi filios, & postea habet, potest revocari, cum præsupponitur, hac donasse conditione, dummodo filii nascantur. *Diana. ibid. res. 63.*

sequens ma- trimonium. Etiam si nascantur filii nō expectati.

62. Donatio facta Ecclesie à non habente filios, non potest revocari ob supervenientem prolem, eadem ratio de causa pia quoad totum, sed quoad id in quo est inofficiosa filiis, id est ad legitimam eorum. *Dian. ibid. res. 64.*

Per subveni- entem prolem facta Eccle- sia, vel causa pia non revo- catur.

63. Donatio remuneratoria, ita ut nō sit liberalis, sed habeat causam gratitudinis, non potest revocari; solum in partem excedentem æquivalentiam. *Baldus. ibid. res. 65.*

Gratuita non potest revo- cari, nisi in partem excedentem.

64. Donatio inofficiosa est quæ excludit

In officiosa

potest revo-
cari in ex-
cessu.

cludit legitimos hæredes à legitima, quæ duplex est re ipsa, & excessu solum, altera excessu, & consilio, cum donat in præjudicium filiorum. Unde facta re, tantum extraneo, & nihil filio relicto fuit, potest revocari usque ad legitimam, & è contra re, & consilio in toto potest revocari, sic etiam facta fuit Ecclesiæ, vel causæ piæ, aut extraneo, etiam jurata revocatur, quando legitima filiorum, &c. *ibid. resol. 66.*

Diffinitio do-
nationis facta
causa
mortis.

66. Donationem causa mortis Diana sic definit, quando, malo me habere rem donatam, quam eum cui dono, & magis ipsam, quam eum hæredem, quæ tripliter evenit. Primò, sola cogitatione mortis. Secundò, cum quis impendente mortis periculo, ita donat, ut statim rem faciat accipientis. Tertiò, ut res non statim fiat accipientis, sed secuta ejus morte, quæ donatio debet fieri in præsentem, vel per Epistolam, vel per Nuncium absenti præsentibus sc. Testibus per fideicommissum, & valet in præsentem, & tacentem. *ibid. resol. 67.*

Potentestari
possunt
donare.

67. Omnes testari potentes possunt donare, exceptis pupillis, furiosis, servis, ad mortem condemnatis, filiis familias, his tamen possunt consentiente parte. Diana. *ibid. resol. 68.*

68. Filius familias donare potest causa mortis bona adventitia. *ibid. resol. 69.* Et suo patri consentienti, & acceptanti. *ibid. resol. 70.*

69. De minoribus 25. annorum. Vide *resol. 4.* tamen causa mortis possunt donare absque licentia Curatoris. Graffius, *ibid. resol. 71.* Donationes filii familias cum clausulis ordinariis, valent causa mortis, *ibid. resol. 72.*

Uxorarii non
possunt dona-
re nisi facta
restitutione,
vel cautione.
Possunt ad
causas piæ.

70. Usurarii non possunt donare nisi restituant, vel cautionem præbeant; tamen possunt ad causas piæ donare, & hæredes compellere ad satisfaciendum, DD. utriusque Classis, *ibid. resol. 73.* Etiam Judæi possunt sine cautione, exceptis juribus, nominibus, & actionibus. Jason. *ibid. resol. 74.*

Cæcus non
potest donare.

71. Cæcus non potest donare causa mortis sine solemnitatibus legis, etsi possit contrahere inter vivos, Mulier, quæ

est in potestate viri potest donare causa mortis absque consensu viri, *ibid. resol. 75.*

72. Signa demonstrantia donationem causa mortis, & cum in donatione fit mentio mortis. Secundò, si est vicinus mortis. Tertiò, si in eodem periculo mortis donans dicat, Relinquo, est donatio causa mortis, Covarru. *ibidem. resolutione 76.*

73. Bona, vel redditus reservati in donatione causa mortis, & donans moritur ab inæstato, debentur donatario. Jason. *tario. ibid. resol. 77.*

74. Donatio causa mortis potest revocari per superventientiam filiorum; tamen si hæc donatio non fuit revocata per patrem, non poterit revocari per filios susceptos, nisi proportionem Falcidiam, sive testatur pater, sive non, & quando tenetur restituere, intelligitur non solum res, sed fructus. Gomez. *ibidem. resolutione 78.*

75. Donatio causa mortis ex sola præsententia, etiam firmata juramento, non potest revocari. Mich. *ibid. resol. 79.*

76. Donatio causa mortis quoad principium, & sui in esse productionem, est similis quoad modum contractui, cum à præsentem fit præsentem, quoad effectum verò ultimæ voluntati omnimò est similis. Pictor. *ibid. resol. 80.*

77. Donatio causa mortis non eget in sinuatione, sed solum se. testibus, duo vel tres sufficiunt ad causas piæ. Tuscus; sic etiam facta filiis, & causæ piæ valet per epistolam sine testibus, non autem extraneis; valet etiam per procuratorem, quando sibi mandatur præsentibus quinque testibus. Pictor. *ibid. resol. 81.*

78. Lex Falcidia habet locum in donatione causa mortis, id est quarta pars bonorum donantis, etiam si facta fuit extra testamentum. DD. *ibid. resol. 82.*

79. Potest quis donare suæ concubinæ, & solvere salarium pro servitio corporali præstito, & facere etiam donationes remuneratorias ob servitia præstita, quæ oportet probari sententia judicis, nec standum est dicto donatoris nec ejus Confessione, de salario verò tenetur in utroque foro, & hæc doctrina militat pro Clericis.

Signa causa
mortis.

Aditus de
ventur dona-
tario.

Pro ratione
Falcidiam.

Ex præsententia
non potest
revocari.

Causa mor-
tis non eget
in sinuatione,
sed duo, vel
tres testes
sunt necessarii.

Falcidia ha-
bet locum in
donatione.

Potest donari
concupina.

Donatio Clerici, & militis est irrita, & non firmatur juramento.

Clericis & Doctoribus, vel licentiatibus, Barb. Donatio Clerici, & militis est irrita, & non firmatur juramento. Covarruv. Meretur potest donationem promissam in iudicio petere. *ibidem. resolutione. 83.*

Valet prodiga legitima acceptata.

80. Donatio prodiga, non est ipso iure nulla, quamquam sit vitiosa, per exceediam moralem facultatis donatoris; tamen cum sit legitime acceptata a donatario, qui non tenetur inquirere de exceedentia valet. Molina *ibid. resol. 84.*

Legata fideicommissa valent etiam conditionis impossibili.

81. Legata fideicommissa, institutiones heredum, & donationes factae causa mortis conditione impossibili, sive ex natura rei, & in facto, sive de iure, valent, & talis conditio habetur pro non adjecta. DD. Donatio facta de reo ducatorum cum pacto, quod in quolibet anno Donatarius solvat decem ducatos donanti valet, non in aliis contractibus. Sauch. *ibid. resol. 85.*

Donatio Novitii causa mortis sine Superioris licentia valet.

82. Novitius causa mortis potest donare absque licentia Superioris de iis, quae potest legare. Sac. Congreg. Card. cum non existat professio, nulla existit donatio in propinquos facta, potest etiam si licite recedit a Religione, bona Ecclesiastica collata contemplatione ingressus in Religionem recuperare, & si donavit cum pacto si non posset stare in Monasterio similiter recuperare potest. Navarr. *ibid. 86.* Donatio facta ante ingressum animo illam ingrediendi valet. Ita declaravit decisio Rotae 1. Febr. 1640. *ibid. resol. 87.*

Facta ab Episcopo 20. diebus ante mortem est nulla.

83. Donatio facta ab Episcopo infra 20. dies ante obitum est nulla in foro exteriori, cum iudicatur causa mortis in praedictum Camerae Apostolicae, etiam si causa pia facta fuit, valet in foro conscientiae, maxime si facta fuit extra infirmitatem, & excommunicatio lata contra non revelantes non ligat. *ibid. resolutione 88.*

Absque substantia causa non valet.

84. Donationes factae absque substantia causae praesentis, vel futurae non sunt validae, sed si sint cum errore, eo cognito possunt irritari. Donatio cum onere, sine, vel usu facta, erit irrita sine non praestito; sic donationes factae cum erro-

re circa substantialia, ut donationis iure naturae, est irrita, secus si erit circa accidentalibus, *ibid. resol. 89.*

85. Donatarius, qui sibi factam donationem, non potest probare in conscientia, tantum surripere potest ab haerede, quantum res donata valebat. Laym. *ibid. resol. 90.*

85. Pater tenetur dotare filium ad ordines sacros sicut filiam ad nubendum, & potest compelli pater officio iudicis, ad id faciendum; & haec donatio non potest revocari, nec etiam propter ingratitudinem. Homobon. *ibid. resol. 91.* Et ista donatio computanda est inter legitimam cum aliis filiis in divisione bonorum. Diana. *ibid. resol. 92.*

86. Donatio, seu promissio facta absentis, nuncio, Epistola, & procuratore, non potest revocari ante eius acceptationem, differt vero Nuncius a Procuratore, quia si donans revocaret, & Nuncius ignoret revocationem, & nunciet, donatio est nulla, non autem a Procuratore. Molina. *ibid. resol. 93.*

87. Nuncius injuste retinens rem donatam ante mortem donantis, tenetur restituere rem donatam haeredibus tantamquam suam, & donatarius tantum aequivalens, quantum res valebat, dummodo Ecclesia non sit donata. Amicus. *ib. resol. 94.*

88. Donatio facta absentis, & secuta morte donatoris, sed missus est Nuncius cum litteris authenticis, potest acceptari post mortem donantis, etiam si mortuo Nuncio litterae pervenissent ad manus donatarii, & talis donatio non potest ab haeredibus revocari mortuo donatore. Amicus *ibid. resol. 95.*

89. Donationes factae Ecclesiae, vel pie causa, possunt a quovis absque mandato particulari, acceptari. Tusch. *ib. ref. 97.*

90. Non potest alius acceptare donationem pro absente, nisi sit quis existens sub potestate Donatarii, ita permittentibus juribus. Glossa, *ibid. resol. 97.*

92. Posse Notarium ex generali consuetudine recepta, vel alium publicum officialem pro absente stipulare, nec posse promissionem retrocedere ante absentis ratificationem, docet Alexander

Si non potest probare donatarius potest surripere & aequivalens.

Pater tenetur dotare filium propter ordines sacros.

Computanda est inter legitimam.

Ante acceptationem non potest revocari.

Nuncius injuste retinens rem donatam tenetur haeredibus restituere.

Absens potest acceptare post mortem donantis ex defectu Nuncii.

Facta Ecclesiae a quovis potest acceptari.

Solus existens sub potestate donatarii potest acceptare.

Etiam Notarius, vel publicus officialis.

deret.

der etiam pro Ecclesia hoc fieret Bartol. *ibid. res. 98.*

Donatio facta absentis non dum acceptata firmatur iuramento.

92. Donatio facta absentis, & nondum acceptata, juramento firmatur, ratione ipsius & non donationis, cum nullum jus acquisivit donatarius, potest eo invito à Prælo commutari in alia opera pia. *ibid. res. 99.*

Ecclesia tenetur ad partem donationis.

93. Donatio facta Ecclesie cum pacto, ut Ecclesia habeat aliquid onus solvendi aliquid, teneturolvere, si aliquis donec cum pacto ne detur Ecclesie potest hoc facere, sed si donat, ut post mortem detur Ecclesie, potest hoc pactum tollere. *Sà, ibid. res. 100.*

Non acceptata à donatario ante mortem donantis tenet.

94. Donatio non acceptata à donatario, ante mortem donatoris, nec ratificata suo nomine tenet, & ad illam obligantur hæredes. Molina, & donatio infanti ante usum rationis, & acceptata à Notorio, vel ab alio auctoritatem habente, expostulanda est infantis rati habitio, & ante istam, est revocabilis, tamen Juristæ tenent, quod talis donatio sit acceptata à jure. *ibid. res. 101.*

Facta malo sine post peccatum tenet non antea.

95. Donatio facta ad malum finem, est irrita jure naturæ, non autem post peccatum patratum, sic etiam est irrita donatio illius, qui in promissione non habuit animum donandi, etiam si verbis donavit. *Seda, ibid. res. 102.*

Donatio ad tempus potest eo elapso revocari.

96. Donatio equi, vel alicujus rei alicui donata, ut post annum alteri reddat, potest post elapsum annum revocari, ne equus detur secundo. *Fern. ibidem res. 103.*

Capuccinis, Jesuitis facta per modum elemosina non est irrita.

97. Donatio facta Capuccinis, Minoribus, & Societati Jesu simpliciter est irrita, non autem per modum legati quasi elemosina. *ibid. res. 104.* ex hoc patet, non obligari donationem, quoties variatur status rerum, personarum, negotiationum, & aliorum hujusmodi, ut rationaliter à promissione faciendâ retraheret, docet D. Thom. secus de votis factis, unde si duo sibi mutuo donaverunt, & unus à promissione resiliat, alter non tenetur stare suæ donationi. *Molina, ibid. res. 105.*

Tenetur ad partem Ecclesia.

98. Donatio facta Ecclesie, valida est ante acceptationem; sic donatio viri, & *Diava. Summa.*

mulieris unanimiter facta Ecclesie post mortem unius tenetur alter dare medietatē donationis Ecclesie. *Naldus, ib. r. 106*

99. Donatio merè interna non obligat donatorem ad dandum promissum, nec confessarius debet aggravare pœnitentem ad manifestandam promissionem internam. *Baunius, ibid. res. 107.*

Interna verò nõ obligat ante acceptationem donatarii jure positivo, nec naturali, & revocari potest, etiam si irrevocabiliter se obligavit, quod non observatur in aliis contractibus sub conditione de futuro, sed debet expectare eventum conditionis. *Rebel. ib. res. 108.*

100. Donatio facta intuitu paupertatis, vel sanctitatis, si falsa sit proprietas, vel sanctitas, & donatio fuit in magna quantitate, potest rescindi, si in minima, æstimanda est pro elemosina. *ib. res. 109.*

101. Judex acceptum pro injusta sententia, non tenetur restituere. *Molin. ibid. res. 110.*

102. Donatio facta ab Hæretico absolute, & simpliciter antequam in hæresim incidere, est valida, nec à fisco res donata confiscari potest, secus si fuerit donata cum donatione, qua non impleta ante commissum crimen, etiam completa possunt confiscari. *Suarez, ibid. res. 111.*

103. Donatarius non tenetur persolvere vota donantis, quando ad hoc non obligatur. *Suarez, ibid. res. 112.*

104. Vir aliquis accepit in dote 15. mille ducatos in dote realiter, & confitetur se recepisse 20. mille, non intelligit alios donare. *Rodriq. ibid. res. 113.*

105. Excessus in venditione, vel emptione alicujus rei inter consanguineos, & amicos, non ad extraneos, dummodo non oriatur ex paupertate, vel ignorantia valoris rei intelligitur donatus. *Juris. unde si aliquis tradidit rem aliquam alteri sine ulla expressione, creditur deposuisse, & non donavisse, sed non militat inter nobiles. ibid. res. 114.*

106. Donatio remuneratoria, non dicitur verè donatio, sed causa remunerationis, quæ de præteritis, non de futuris fieri debet. *ibid. res. 106.* Et quando non exprimatur merita habetur pro simpliciter,

Donatio interna non obligat.

Donatio facta intuitu sanctitatis falsa non tenetur in magna quantitate.

Judex non tenetur restituere.

Donatio hæretico ante hæresim tenet.

Non potest à fisco confiscari.

Non intelliguntur donati.

Excessus venditionis inter cognatos intelligitur donatus.

Remuneratoria debet fieri de præteritis, non de futuris.

plici, & merè liberali, sed in donationibus Principis semper intulliguntur merita; in dubio verò semper existimatur remuneratoria. *resol. 116.* Talis donatio potest revocari quoad excessum, non ad merita. *resol. 217.* In donatione remuneratoria etiam inciperit à promissione, donatorem teneri ad erectionem, dicit *Utricus. resol. 118.*

Dicitur remuneratoria pro obsequiis.

107. Donatio facta pro obsequiis dicitur, & remuneratoria in magnatibus maximè propter obsequia subditorum. *ibid. res. 119.* Donatio, ut dicatur rerum remuneratoria debet excedere merita arbitrio prudentis, & boni viri spectata qualitate donantis, unde si excessus sit nimis, dicitur liberalis. *Sanch. ibid. res. 120.*

Valet tutoris, & Novitii.

108. Novitius si facit donationem remuneratorem, est valida; item donatio eadem facta à Tutore in beneficium pupilli, & procurator in virum beneficentem Domino de sua administratione, potest facere donationem remuneratorem. *ibid. resolutione 121.* Sic etiam facta à Principe tamquam contractum onerosum liberè revocari non potest, nisi iusta causa expressa, respiciens publicam utilitatem. *Jurista. ibid. resol. 122.* Regum, & Principum Donationes factæ subditis excedentes merita, & publico arario damnosæ, possunt rescindi, etiam juramento firmata, sicut aliæ cum causa, item privilegia, Regale patrimonium, Ledesma. *DD. ibid. resol. 123.*

Facta Ecclesie revocari non potest.

109. Donatio facta Ecclesie amplius revocari non potest, etiam si facta fuit cum pacto, ut post mortem donatarii, res donata vadat ad Ecclesiam vivente donatario non potest revocari in damnum tertii. *ibid. res. 124.* Et donatio facta Ecclesie, vel Collegio constituendo, etiam non erecto est valida, *Molin. ibidem resolutione 125.*

Antiphatus lucratur à virgine corrupta.

110. Donatio ad nuptias, (seu ut dicitur Antiphatum) in conscientia lucratur à Virgine corrupta, & pro Virgine peccat, & talis virgo fruitur legatis relictis pro maritandis puellis Virginitibus. *Lata. ibid. res. 126.*

Et alia curiosa invenies.

111. Donatio facta filiofamilias existimatur quasi Castrensis, unde non tenetur

peculio rem donatam adscribere, neque creditores patris possunt filium super tali donatione molestare de aliis. *Vide ibid. res. 127.*

112. Donationes factæ à Principe filio ob merita patris defuncti non obligantur ad creditores patris, & si Princeps donavit Petro aliquid, mortuo uno ejus pars evenit alio, & idem procedit si donatio erit insolidum. *ibidem resolutione 128.*

113. Donatio facta per metum, reverentiam, & importunitatem, potest rescindi, Testamentum vero factum per metum cadentem in constantem virum non est ipso jure nullum; sed quando Notarius, & testes sunt coacti. *Valquez ibid. res. 129.*

114. Donationes, quæ sunt in fraudem gabellarum. Primò, quando pater donat filio Clerico bona obnoxia gabellis. Secundò, quando absorbet partem patrimonii donantis. Tertio, facta in præjudicium aliorum filiorum. Quarto, quando pater post donationem possidet eadem bona. Quintò, quando filius vendidit partem donatam in favorem patris. *Diana. ibid. resol. 130.*

115. Donatio facta infanti, vel pueris nascituris, non valet, nisi pater, vel Notarius nomine illorum stipuletur, & acceptaverit voluntatem donantis. *Dida. ibid. res. 131.*

116. Episcopus Regularis non potest donare, maximè ad usus profanos de fructibus superstitis Episcopatus, cum sit Ecclesie cui præest. *ibid. res. 132.* Regulares beneficiarii dum beneficium administrant, validè expendere possunt in quoscumque usus. *Wandingus. ibid. resol. 133.*

117. Non peccat mortaliter accipiens ab Episcopo seculari, vel beneficiario Religioso, nec tenetur ad restitutionem, quando non cooperatur ad donationem. *Lugo ibid. resol. 134.*

118. Donatio facta pro patrimonio ad suscipiendos Ordines Sacros non tenetur in utroque foro ad illam restituendam, etiam cum pacto de retrodonando absque licentia Episcopi; nec retrodonando incurrit

Facta filio ob merita patris non extenditur ad creditores.

Ob metum potest rescindi, secus de testamento.

Donatio in fraudem gabellarum.

Facta nascituris non valet, nisi Notarius pro illis acceptet.

Episcopus Regularis de fructibus superstitis non potest donare.

Accipiens ab Episcopo, vel beneficiario non peccat, nec tenetur ad restitutionem.

Factum pro patrimonio non tenetur restituere.

curret nullam pœnam nec suspensionem, cum non dicitur ordinans absque titulo, Dian. Et si moriatur, donatio transfertur hæredibus donatarii, *ibid. ref. 135.*

Veræ est donatio facta à Constantino Imperatore Ecclesiæ.

119. Donatio facta à Constantino Imperatore Ecclesiæ vera est, & valida, & contrarium asserentes sunt denunciandi, ut hæretici, *ibid. ref. 136.*

D V B I V M.

Dubius non est spoliandus de dubia potestate.

1. IN dubio Princeps impediens extrahere victuali à suo statu ad Romanam Curiam, non debet spoliari potestate dubia, sicut non est æquum ad obligandum, qui dubius est an. 21. annum expleverit, ut jejuni obligetur, cum in dubio stat pro libertate possidentis, unde si impedimentum est appositum à persona publica, in foro externo præsumitur justo titulo appositum esse, secus si persona privata. *p. 9. tr. 7. ref. 17. Vide, Bulla Cœnæ.*

Certant Doctores.

2. In dubio ex multis occidentibus unum hominem omnes esse irregulares tenet Lessius, alii tenent nullum esse in foro interno, in externo adhærent Lessio probabiliter; sed si unus reperitur occisor ipse est irregularis. Covarr. omnes esse irregulares tenent aliqui, ut auxiliantes, consulentes, &c. *Avila ibid. tr. 6. ref. 18.*

Ægroty in dubio non indiget dispensatione.

3. Abstinencia certus in dubio cum sit illatura damnum vitæ non indiget ægroty dispensatione. *Diana, parte 9. tract. 6. resolut. 27.*

Dubius de impedimento divimente potest contrahere. Contrahens bona fide potest petere de mala fide potest reddere sed non potest reddere. Elapso bimestri tenetur ad ca-

4. Dubius de impedimento dirimente potest contrahere matrimonium, quia possessio stat pro dubitante. Lessius, & alii *par. 10. tract. 15. ref. 7.* qui verò bona fide contraxit, & possidet potest petere, & reddere, secus si mala fide potest reddere, sed non petere, *1 si quæras.* Si matrimonium sit contractum, & non consummatum elapso bimestre tenetur reddere, *Vasquez. ibid. §. At difficultas.* de dubitante de jure suo, vide *Dia. ibid. §. Sed hic notandum est.*
5. Qui vovit virginitatem, & eam amisit non tenetur servare castitatem, secus

si intendit tantum de prima vice *Sanch. & alii p. 10. tr. 17. ref. 44.*

6. Ignorans calum reservatum absque censura absolvi potest à quocumque Confessario tamquam à non reservatis. *P. Joseph. de S. Joseph. & alii. par. 10. tr. 13. ref. 63.*

7. Data paritate personarum in dubio pro matrimonio præsumendum est tam in contracto quam in contrahendo, secus de imparitate *Mascard. ib. tract. 13. resolutio. 39.* non est eadem ratio de sponsalibus. *ibid. §. Notandum tamen est.*

8. Si adulter dubitet, an filius sit suus, an mariti, præsumitur esse mariti; quia maritus est in possessione *Lessius de usufr. l. 2. cap. 10. d. 6.* Si verò plures matrem cognoverint, ita ut respectu unius esset spurius, respectu alterius naturalis, præsumitur naturalis; quia hoc est honestius. *Vasquez & eo casu probabile est neutrum teneri filio procurare alimenta, sed solam matrem, quia nemo cogitur solvere debitum incertum. p. 11. tract. 5. ref. 27.*

D V E L L V M.

1. **D**uellum est pugna ex condicto assumpta duorum, vel plurium cum periculo mortis, aut vulnerationis gravis, absque licito fine. Est duellum regulariter prohibitum, præsertim jure Ecclesiastico & maxime ex Tridentino, & Bullis Pii V. Gregor. XIII. & Clement. VIII. sub pœna excommunicationis Papalis, quam an absolvere possit Confessarius Regularis, quare sub ejus nomine *num. 3.* Non solum autem duellum committentes hanc excommunicationem incurrunt, sed etiam patini, consulentes, suadentes, spectatores ex consilio, & quocumque modo ad duellum concurrentes tam publicum, quam occultum. Item Principes concedentes locum ad duellum in suis terris, aut scientes, & permittentes. Præter excommunicationem ipsi committentes duellum incurrunt omnium bonorū

stiratem, nisi aliter voverint.

Ignorans calum reservatum potest absolvi.

In dubio pro matrimonio præsumendum est.

Non est eadem ratio de sponsalibus.

Duelli descriptio.

Duellum est prohibitum sub excommunicatione fieri.

Patrocinari Consuli, Suaderi.

Inspici.

Permitti.

Sunt & alia
poena duellii
committen-
tibus impo-
sita.

Qua tamen
omnes non
ligant viri
nobilem ac-
ceptantem
duellum in
defensionem
nobilitatis,
&c.

Immo ait
Mendoza, nec
ligare provo-
cantem ac-
cusatorem si
iniustum, si
non potest a-
lia via tueri
vitam.

Aut bonatē
poralia.

Diffidans cū
certitudines,

proscriptionem, perpetuam infamiam,
& poenam homicidii, & si in conflictu
decedant, privationem Ecclesiasticae se-
pulturae. Vide infra verb. Sepultura Ec-
clesiastica. Quoad excommunicationem
hic multi casus determinati sunt. †

2. Et primò potest quis sine periculo
excommunicationis acceptare duellum,
quando ex illius recusatione amissurus
esset honores, & munera publica, quãdo
v. g. quis objicit viro nobili innocenti
crimen dignum amissione nobilitatis, &
munerum, quod, nisi ille duellum acce-
ptet, censetur probatum. Et ratio est,
quia in tali casu acceptatio duelli est
medium unicum ad tuendam nobilita-
tem, & munera. Ita Mendoza in 2. 2. disp.
170. sect. 8. §. 76. part. 5. tract. 13. resolut. 27.
§. Nota etiam.

3. Qui ibid. sect. 9. §. 83. addit primò;
licitum esse, non solum acceptare, sed
etiam provocare ad certamen accusato-
rem injustum, si non est alia via injuste
mortis evadendae, & talem provocatio-
nem habere rationem inculpatae tute-
lae. Nihil enim refert, quòd accusator
non per se, sed per iudicem aggrediatur.
Ita ille. Immo Sanchez in summ. tom. 1.
lib. 2. quest. 39. numer. septimo; in tali casu
putat, licet talem occultè occidere.
Neque dicas, quod talis provocator pec-
caret, eo quia esset causa, ut accusator
duellum acceptaret. Nam hæc instan-
tia communis est omni militi justè præ-
lianti quod non posset licitè prælium
offerre, quod nemo dicit. Responderetur
igitur, talem provocationem ex tali ca-
pito non esse malam, quia non censetur
absoluta, sed conditionata. Si adhuc
in mala voluntate perseveras me occiden-
di, te provoco: si vis ab illa desistere, desisto.
Ibidem, §. Sed maxima. Addit secundò
sect. 8. §. 77. duellum acceptari posse in
defensionem bonorum temporalium, si
non est alia via illa tuendi, sive duelli
purgativum sit, sive non purgati-
vum. Nam unusquisque habet jus sua
bona tuendi, etiam cum nece inimici,
ibid. ab initio.

4. Diffidans alterum, non animo pu-
gandi, sed honoris proprii defendendi,

& cum inimico accedens ad locum cõ-
ditum cum morali securitate, quod nul-
lum damnum secuturum sit sed inde po-
tius pax concilianda, non incurrit ex-
communicationem. Ita Volfangus à
Vorburg. in rudim. iur. canon. de exc. art.
5. fol. 196. part. 2. tract. 16. resol. 53. à me-
dio, & part. 3. tract. 6. resolut.

5. Si quis dicat alicui: Tecum pugnabo
prima vice qua tibi per urbem obviam ibo.
non incurrit excommunicationem, quia
ad duellum proprium requiritur deter-
minatio certi loci, & temporis. Ita Man-
cinius pract. visit. infirm. pract. 4. num. 16.
dub. 9. contra Bonacinam de cens. disp. 2.
quest. 6. punct. 1. num. 7. part. 3. tract. 6. resol.
1. §. Dico tertio, & part. 5. tract. 13. resolu-
tione 59.

6. Provocans ad duellum, & in locum
conditum se conferens, & altero non
comparente discedens, vel alio pacto
non secuta pugna; secundum Mendo-
zam in 2. 2. disput. 170. sect. 21. §. 190.
contra Filliucium, tom. 2. tract. 29. cap. 8.
sequatur pœnam Gregorii
XIII. quia hujus Bulla non comprehen-
dit duellatores, nisi pugna secuta part. 2.
tract. 16. resolut. 53. part. 3. tract. 6. re-
solut. 1. §. Dico octavo, & part. 5. tractat.
14. resolut. 102. Atque idem dicendum
esse in terminis Bullae Clementis VIII.
quia is de hac re nihil innovavit, & sem-
per utitur illo termino, duellum ex com-
posito ineuntes; & speciatim de provoca-
to, ait, ex conditio ad certamen descendat,
aut illum provocer, ubi provocare acci-
pitur pro provocatione ad pugnam, &
inchoatione certaminis. Et præterea
generale est omni pœnae, quando infli-
gitur propter delictum, non incurri, de-
lictò non consummato, nisi à legislatore
exprimatur, quod hic non contingit.
Ita Mendoza. Qui etiam respondet ad
argumenta Filliucii, & stylum Curia,
quem Filliucius adducit, non facere le-
gem, nisi habeat formale, aut virtuale
præceptum Pontificis. Sed an hæc sen-
tencia sit probabilis, alii judicent. part. 5.
cit. §. Histamen.

7. Si quis ad inimicum accedens dicat:
Diringe ensē, tecum enim pugnare volo.

quod pugna
non sit secu-
tura, non in-
currit ex-
communicationem.

Sicut si non
determinat
locum, &
tempus.

Sed an pro-
vocans ad
duellum, &
in locū con-
scendens si nō
sequatur pu-
gna, incurrat
excommuni-
cationem?
Negativè
respondet
Mendoza.

Etiam in ter-
minis Bullae
Clem. VIII.
Sed an pro-
babiliter ipse
iudica.

Sane non in-
currit inimi-
si verum.

cum ex abrupto aggrediens.

si verum est, quod talia dixisti, non incurrit excommunicationem: hoc enim non est duellum, sed potius injusta aggressio, part. 2. tractat. 16. resolut. 53. & part. 3. tractat. 6. resolutione 1. §. Dico secundum.

Secus si proponens illi locum, cum ibi dissidat.

8. At verò, si quis dicat. *Vade quare gladium, hic te expecto, aut veni ad talem locum, te ibi expecto, vel si existens in navi vel alibi, dicat: Egređimur in terram: vel, Exeamus foras, & similia, excommunicationem incurrit, part. 1. tr. 16. resolut. 53.*

Nisi id faciat, oriente inter eos subitanea rixa.

9. Si orta inter duos subitanea rixa; alter eorum dicat: *Exeamus in talem locum ibi pugnemus, & de facto dimicent, ille non incurrit excommunicationem. Ita Cherubinus in Bull. Pont. tom. 3. const. 11. Clem. VIII. schol. 1. & Grassius lib. 1. cap. 7. num. 12. idem ait, si statim in conductum locum accedant, & ibi pugnant, quia non adest assignatio temporis. Sed Bonacina, tom. 3. disputat. 2. quast. 3. punct. 48. num. 7. contrariam sententiam approbat, part. 3. tr. 6. resolut. 1. §. Dico undecimo.*

Non incurrit excommunicationem, ratum habens duellum suo nomine indicium.

10. Ratum habens provocationem ad duellum suo nomine factam non incidit in excommunicationem, quia Pontifices quando rati habentes comprehendere volunt, solent hoc exprimere. Ita Floronus, cap. 14. §. 3. numer. 1. quidquid asserat Peregrinus de duello quast. 31. num. 3. ibidem §. Dico septimo. Hæc de duellatoribus.

Incurrit ministrans arma, sine quibus pugna non sequeretur.

11. Commodans arma amico duellati, qui absque illis armis à duello desisteret incurrit in excommunicationem Gregorii. Item si ille non esset destitutus, sed amicus præberet illi arma contra pactum duelli, ut si commodaret pistoletum, quando pacti fuissent pugnare solis ensibus, & pugionibus incurteret in excommunicationem, quia hæc est iniqua armorum subministratio, in Bulla Gregorii comprehensa. Si autem non habenti arma, amicus commodet, aut habenti inferiora commodet æqualia, vel meliora intra eandem speciem cum armis adversarij, secundum Mendozam, sect. 3. §. 185.

Vel cum quibus pugna sit inaequaliter, & contra pacem. Non autem

non incurrit, quia hæc non est justa ar-

morum subministratio, nec causa duelli, si ministraret sed amici auxilium, ut securius pugnet arma æqualia & cum minori periculo, quod non est licita pugna malum. Illi enim, qui soluturus est jejuniæ cibo nocivo, possum ego præbere innoxium? Ita ille. Vide etiam Floronum de duello cap. 11. num. 45. & Peregrinum de duello quast. 25. part. 5. tractat. 14. resolutione 101.

12. Consulens duellum, secundum Peregrinum, ibid. quast. 43. incurrit excommunicationem, etiamsi consilium sit inefficax; sed contrarium sustineri probabiliter potest, ut notat Bonacina tom. 3. quod non indisputat. 2. quast. 3. punct. 4. num. 28. part. 3. currat. tractat. 6. resolut. 1. §. Dico nono. Si verò sit efficax, sed postea nitatur illum revocare, quamvis de facto non revocet, non incurrit excommunicationem, quidquid contra asserat Bonacina, ibid. n. 36. totu. §. Dico decimo.

Duellum consulens inefficaciter probabiliter est, quod non indisputat. Sic si consilium efficax, nititur revocare.

13. Narrans aliquod factum, ex quo prævidet aliquos arrepturos duellandi occasionem, non incurrit excommunicationem, quia hic casus in Bulla non exprimitur, & lex pœnalis extendi non debet. Ita Bonacina, ubi supra n. 32. contra Peregrinum quastion. 27. ibidem §. Dico quinto.

Narrans aliquod factum ex quo prævidet, scilicet, quod factum non debet. Dico quod factum non incurrit excommunicationem.

14. Princeps in aliquo casu extraordinario, potest ad majora incommoda vitanda duellum permittere. Ita Reginaldus tom. 2. lib. 21. cap. 7. num. 75. contra Megalam in 3. part. lib. 4. c. 4. quast. 2. n. 13. ib. §. Nota secundo. Famuli possunt chartas duelli scribere, si imminet periculum mortis, probabile autem est, non posse. Ita Merolla, tom. 1. disp. 2. c. 4. dub. 10. coroll. 5. num. 390. ibid. in fine. Audientes, vel legentes scripta provocantia ad duellum, non incurrunt excommunicationem, quia id in Bulla non exprimitur, ib. §. dico sexto.

Illumque legentes, vel audientes.

15. Spectatores duelli incurrunt in excommunicationem, ait Mendozam, sect. 11 §. 279. nisi quis interveniret ex justa causa, ut essent officiales assistentes duello permisso, ne concitentur tumultus, aut sequatur aliqua iniustitia, Sacerdos, ut moribundi Confessionem audiet; famulus ferens arma heiri, & equum, &

Multi etiam
excitantur
ab excommu-
nicatione,
duellum spe-
ctantes.

acceriturus Chirur-
gum, aut Confessa-
rium. Item nec qui aspiceret ex occulto,
aut qui casu praelens inveniretur; vel et-
iam qui duelli conscius, ad illud pergit
causa meræ curiositatis. Nam Bulla dam-
nat spectatores, qui sponte se offerunt
pugnæ spectatores, & testes, cum inter
duellantes nascitur jurgium. Ex quibus
pater, non esse admittendam sententiam
Pereg. *quæst.* 37. docentis, quod accedens
ad locum duelli causa inspicendi, inci-
dit in excommunicationem, etiamsi pug-
na non sequatur. Ita Bonacina *de con-
sur. disput.* 2. *quæst.* 6. *punct.* 1. *num.* 30. *par.*
8. *tractat.* 14. *resolutio* pro, & ex parte olim
part. 3. *tract.* 6. *resol.* 1. §. Dico *quæst.* nec
qui acceptat duellum ad defenden-
dum se ab aggressore, vel tamam, hono-
rem, dignitatem, officium, &c. cum mo-
deramine, &c. Machad. *part.* 10. *tract.* 12.
resol. 5.

ECCLESIA

Ecclesia ubi-
que edificari
possunt cum
licentia Epis-
copi.

1. DE Ecclesiæ immunitate, vide
verb. Immunitas. Unum hic no-
ta, quod Ecclesiæ, & loca sacra possunt
ubique edificari de licentia tantum Epis-
copi, ex privilegio Magni Constantini,
quod confirmatum deinde est à Gela-
sio Can. *de locorum*, Nicolao can. *Eccle-
sia, de consecr. dist.* 1. & aliis Pontificibus,
nec non à Concilio Aurelianensi. cap.
nemo. Unde Principes id prohibentes,
violarent Ecclesiasticam libertatem,
part. 1. *tract.* 2. *resol.* 62. Nec possunt pro-
hibere ædificationem Monasteriorum
prætextu, ne jam existentibus minuan-
tur Eleemosynæ: quia id inspicere est
Prælati Ecclesiastici talem licentiam
concessuri. Valenzuela *in def. cens. Paul.*
V. part. 2. & alii *part.* 1. *tr.* 1. *res.* 1. §.

Ecclesia Re-
gularium non
sunt collegia-
ta.

2. Ecclesiæ Regularium non sunt col-
legiatæ. Ita Rodriguez *qq. reg. tom.* 1. *q.* 43
art. 12. contra Portellium. *verb. Missa, n.* 7
vide in feriis privilegialis, in quibus
concurrit festum duplex, aut semidu-
plex, non tenentur regulares canere duas
Missas. Sic Villalobos, *tom.* 1. *tr.* 8. *diff.* 19.
n. 4. *part.* 2. *tract.* 14. *resolut.* 76. à medio.

3. Ecclesia benedicta, humano sangui-
ne, vel semine violata, reconciliari potest
per simplicem Sacerdotem sæcularem,
vel regularem cum aqua benedicta ordi-
naria consecrata, non nisi per Episcopum
propriam, vel de licentia proprii, cum
aqua ab ipso, vel alio Episcopo benedi-
cta cum vino, & cinere. Ita Henriquez
lib. 9. *cap.* 37. *num.* 6. & DD. communiter
ex cap. *aqua, de consecr. Eccles.* ubi con-
suetudo committendi hoc munus sim-
plici Sacerdoti, appellatur corruptela.

Ecclesia pol-
luta quomo-
do reconci-
lianda, si est
benedicta.

Aut conse-
crata?

Et à quot

Unde, ait Sæ, *verb. Ecclesia, n.* 20. illam
appropians, sit probandus, ipse judica, *p.*
2. *tract.* 15. *resol.* 6. & *part.* 4. *tract.* 4. *res.*
91. Novarius, *tit. de poll. Ecclesia, num.* 7.
putat Ecclesiæ Regularium consecra-
tas reconciliari posse per proprios Præ-
latos. Sed hoc etiam multi negant. *part.*
4. *cit.* in fine *part.* 11. *tract.* 8. *res.* 23. ubi
etiam habetur de privilegio concessio
Mendicantibus à Leone X. ut illorum
superiores possint, aquam per ipsos benedi-
ctam reconciliare Ecclesiæ suas, & si
Episcopus ultra deas dicatas distet, et-
iam sæcularium. In quo casu Eccle-
sia polluitur, vide *verb. Circumstantia*
ubi.

3. Representationes Sacre secundum
Sanchez *in opusc. tr.* 1. *l.* 1. *c.* 8. *du.* 24. *n.* 23.
in Ecclesia licite fierent. Sed id negat
Gavantus *in Enchir. verb. representationes*,
num. 1. observatque S. Carolum *in*
Cruc. verb. Provine. vetuisse, ne Salvato-
ris passio alicubi representetur, quod
generaliter de omni Sacra historia opti-
mè vetituros Episcopos, observat Zero-
la *part.* 1. *verb. representationes part.* 4. *tr.*
4. *resol.* 84.

4. Sedilia laicos habere in Ecclesia u-
tilis solum facti est; ideòque semper est
vocalis ad nuntum Rectorum: vide *p.*
10. *tr.* 16. *resol.* 64.

Sedilia habere
in Eccle-
sia est usus
facti, & idem
amovibilis.

ECCLESIA POLLUTA.

4. Ecclesia polluta, vel sanguine, vel
exusta igne debet ab Episcopo
solemniter reconciliari; non autem si
longo tempore detecta ab hæreticis, vel
aliis

Varia circa
Ecclesiam
pollutam.